

HISTORIEN OM BERGSHAMMARS BY

En dokumentation över mina studier av gamla lantmäterikartor, kyrkoarkiv och annat.

Under ständig omarbetning, synpunkter om felaktigheter och förslag tilländringar och tillägg tas tacksamt emot.

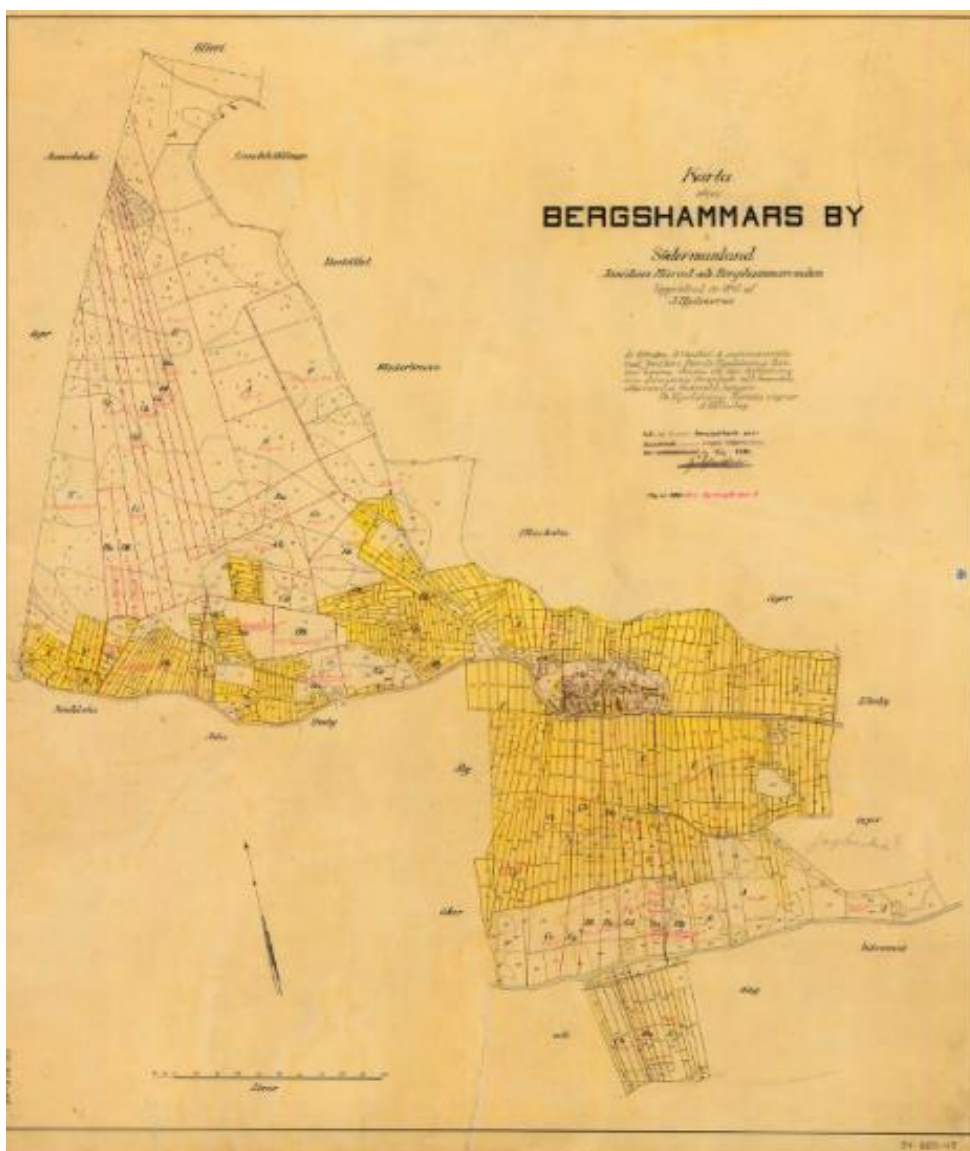
Vissa bilagor är bara påbörjade

Ingmar Hedblom

Källstugevägen 14, 611 50 Nyköping

ingmar340@gmail.com

Tel 0705292066



Lantmäterimyndighetens karta från laga skiftet i Bergshammars by 1844

Innehåll

<i>Förord</i>	8
<i>Om dokumentet</i>	9
<i>Inledning</i>	9
<i>Källor</i>	12
<i>Husförhör</i>	12
<i>Byn i äldre tider</i>	14
Frälset	17
Allmänt	17
Frälset i Bergshammar	17
Gränskonflikt Bergshammar-Tuna	19
<i>Storskiften och delningar</i>	24
1743 gjordes en s.k. delning av åkermarken utom utjorden	24
1763 gjordes ännu en delningsförrättning	26
1771-1777 förrättades storskifte på byns utjord.	27
1813 gjordes en delningsförrättning	31
1818 Delningsförrättning av Österängen	33
<i>Levnadsbetingelser i Södermanlands län före laga skiftet....</i>	33
Om folket, nykterheten, nyodling och hemmansklyvningar	34
Om Konst-och Näringsflit.	34
Torparna och fattigvård.....	34
Sockenstämma och Kommunalstämma	35
Kommunalnämnd	36
Kommunikationer	37
<i>Laga skiftet 1844</i>	37
Allmänt om laga skiften.....	37
Bergshammars skifte	38
Husflyttningar	40
<i>Hemman</i>	41

Östergården.....	41
Mellangården allmänt	43
Mellangården (den som blev kvar).....	43
Mellangården (<i>Västergård delen</i>)	44
Torp med/eller Nystugan, Västra torp-Östra Torp.....	44
Torp	45
Nystugan (frälsehemmanet).....	45
Baltzar Hoffler.....	47
Frälsegården.....	50
Bredgårdarna.....	50
Bredgården (nya).....	51
Bredgården (nedre)	51
Bredgården (övre)	52
Bredgården (<i>Västergård delen</i>)	52
Åttinge/Ottinge	53
Kyrkogården	59
Källstugan	60
<i>Torp, backstugor, lägenheter och övrigt.....</i>	<i>61</i>
Bergshammars krog.....	61
Björka.....	62
Carlslund	63
Fredriksberg.....	64
Gaddens torp.....	64
Gaddstugan	64
Gatstugan	64
Gustafsborg	65
Hamra	65
Larslund	68
Lugnet.....	69
Löfsta	70
Lötstugan	70
Mellantorp.....	70
Nilstorp, Bergholm	70
Norrlund	71

Nystugan.....	71
Näbbstugorna.....	72
Pettersberg.....	72
Pilstugan	72
Ramundsboða.....	72
Sockenstugan/Klockaregården.....	73
Soldattorp.....	74
Söderlund	76
Tysktorp.....	78
Tyskstugan	78
Wålmstorp.....	79
Österlund.....	79
Övre Bredgårdens stuga	79
Övrigt.....	79
Fornminnen	79
Snöröjning	80
<i>Bilagor med ägarhistorik</i>	<i>81</i>
Litt A Östergården	81
Litt Ba Mellangården	83
Litt Bb Mellangården, Västergårdsandelen.....	85
Litt Ca Bredgården, Västergårdsandelen.....	86
Litt Cb Övre Bredgården	89
Litt Cc Nedre Bredgården	90
Litt Cd Nya Bredgården	92
Torp och Nystugan t.o.m. 1840	93
Litt Da Östra Torp-Östorp	95
Litt Db Västra Torp	97
Litt E Frälsegården.....	99
Litt F Åttinge/Ottinge Kaplansboställe som blev församlingshem	99
Litt G Källstugan.....	104
Nystugan under Östergården	106
Sockenstämmoprotokoll	107
<i>Bilaga om Försvunna pengar</i>	<i>109</i>

<i>Bilaga om gränskonflikten Bergshammar-Tuna</i>	<i>110</i>
<i>Bilaga om snöröjning</i>	<i>111</i>
<i>Bilaga om Åttinge vid komminister Bergstedts övertagande från Hellberg</i>	<i>111</i>
<i>Bilaga om folkbildning</i>	<i>112</i>
<i>Litteraturförteckning.....</i>	<i>114</i>

<i>Förord</i>	<i>8</i>
<i>Om dokumentet</i>	<i>9</i>
<i>Inledning</i>	<i>9</i>
<i>Källor.....</i>	<i>12</i>
<i>Husförhör</i>	<i>12</i>
<i>Byn i äldre tider.....</i>	<i>14</i>
Frälset	17
Allmänt	17
Frälset i Bergshammar.....	17
Gränskonflikt Bergshammar-Tuna	19

<i>Storskiften och delningar</i>	<i>24</i>
1743 gjordes en s.k. delning av åkermarken utom utjorden	24
1763 gjordes ännu en delningsförrättning.....	26
1771-1777 förrättades storskifte på byns utjord.	27
1813 gjordes en delningsförrättning.....	31
1818 Delningsförrättning av Österängen	33

<i>Levnadsbetingelser i Södermanlands län före laga skiftet....</i>	<i>33</i>
Om folket, nykterheten, nyodling och hemmansklyvningar	34
Om Konst-och Näringsflit.	34
Torparna och fattigvård.....	34

Sockenstämma och Kommunalstämma	35
Kommunalnämnd	36
Kommunikationer	37
<i>Laga skiftet 1844</i>	<i>37</i>
Allmänt om laga skiften.....	37
Bergshammars skifte	38
Husflyttningar	40
<i>Hemman</i>	<i>41</i>
Östergården.....	41
Mellangården allmänt	43
Mellangården (den som blev kvar).....	43
Mellangården (<i>Västergård delen</i>)	44
Torp med/eller Nystugan, Västra torp-Östra Torp.....	44
Torp	45
Nystugan (frälsehemmannet).....	45
Baltzar Hoffler.....	47
Frälsegården	50
Bredgårdarna.....	50
Bredgården (nya).....	51
Bredgården (nedre)	51
Bredgården (övre)	52
Bredgården (<i>Västergård delen</i>)	52
Åttinge/Ottinge	53
Kyrkogården	59
Källstugan	60
<i>Torp, backstugor, lägenheter och övrigt.....</i>	<i>61</i>
Bergshammars krog.....	61
Björka.....	62
Carlslund	63
Fredriksberg.....	64
Gaddens torp.....	64
Gaddstugan	64
Gatstugan	64

Gustafsborg	65
Hamra	65
Larslund	68
Lugnet	69
Löfsta	70
Lötstugan	70
Mellantorp	70
Nilstorp, Bergholm	70
Norrlund	71
Nystugan	71
Näbbstugorna	72
Pettersberg	72
Pilstugan	72
Ramundsboda	72
Sockenstugan/Klockaregården	73
Soldattorp	74
Söderlund	76
Tysktorp	78
Tyskstugan	78
Wålmstorp	79
Österlund	79
Övre Bredgårdens stuga	79
Övrigt	79
Fornminnen	79
Snöröjning	80
<i>Bilagor med ägarhistorik</i>	<i>81</i>
Litt A Östergården	81
Litt Ba Mellangården	83
Litt Bb Mellangården, Västergårdsandelen	85
Litt Ca Bredgården, Västergårdsandelen	86
Litt Cb Övre Bredgården	89
Litt Cc Nedre Bredgården	90
Litt Cd Nya Bredgården	92

Torp och Nystugan t.o.m. 1840	93
Litt Da Östra Torp-Östorp	95
Litt Db Västra Torp	97
Litt E Frälsegården	99
Litt F Åttinge/Ottinge Kaplansboställe som blev församlingshem	99
Litt G Källstugan	104
Nystugan under Östergården	106
Sockenstämmoprotokoll	107
<i>Bilaga om Försvunna pengar</i>	<i>109</i>
<i>Bilaga om gränskonflikten Bergshammar-Tuna</i>	<i>110</i>
<i>Bilaga om snöröjning</i>	<i>111</i>
<i>Bilaga om Åttinge vid komminister Bergstedts övertagande från Hellberg</i>	<i>111</i>
<i>Bilaga om folkbildning</i>	<i>112</i>
<i>Litteraturförteckning.....</i>	<i>114</i>

Förord

När jag kom till Bergshammar med mina föräldrar och syskon 1949 var Bergshammar en utpräglad jordbruksbygd och flertalet innevånare hade sin utkomst på orten. Pappa hade personbil och Bergshammars totala bilpark utökades då med åtskilliga procent eftersom det bara var Aldén på Väderbrunn, Hedin på Kärrboda och ett fåtal andra som hade bil på den tiden. Hannemark på Broby hade förstås lastbil för han körde runt till bönderna och hämtade mjölk till mejeriet i Nyköping. Kor fanns på alla gårdar. **19XX** slutade den sista mjölkbonden i byn. (*Kanske var det Västergårdens arrendator?*)

Idén till denna skrift fick jag hösten 2011 då Bergshammars Hembygdsförening ordnade några temakvällar för att informera om den stora informationskälla som finns lätt tillgänglig genom Lantmäteriets historiska kartsöktjänst. Jag hade sedan tidigare lagt in åtskilliga av Bergshammars tidigare innevånare i min släktdatabas. Att pussla ihop personer som förekommer i skifteshandlingar med ingående fastigheter har varit mycket stimulerande och klart bättre än att lösa korsord.

Några mycket intressanta observationer har gjorts under resan:

- Västra och Östra Torp (Östorp) är inga vanliga torp utan jordbruksfastigheter som bildades när gården Torp i kyrkbyn flyttades ut efter laga skiftet.ⁱ

- En gränskonflikt om utmarken i väster har funnits sedan 1600-talet mellan Bergshammar och grannsocknen Tuna som inte löstes förrän i samband med storskiftet 1777.
- En av byns hemmansägare, Baltzar Hoffler, var porträttmålare och finns representerad på Nationalmuseum i Stockholm med ett 30-tal teckningar i svartkrita.
- Området som jag och min hustru byggde vår bostad på 1975-1976 har kallats Näbbstutäppan i gamla tider och utgör ungefär NyaSvalsta idag. I anslutning härtill har även två Näbbstugor funnits som senare blivit Källstugor och sedan bara Källstugan.
- Min hustru som härstammar från en av byns gårdar, Västergården, har även haft en anfader som ägde grannfastigheten till vårt hus, Källstugan, vid laga skiftet.

Bergshammar 2014-11-10 (utgåva 1) 2019-01-14 (Utgåva 2) 2020-12-31 (Utgåva 3)

Ingmar Hedblom

Om dokumentet

I syfte att åstadkomma en levande beskrivning har jag gjort många djärva antaganden och dragit slutsatser som kanske vid en senare kritisk granskning visar sig vara felaktiga. Jag är tacksam för alla påpekanden om felaktigheter och min tanke är att låta dokumentet vara under ständig förbättring och så länge jag orkar avser jag hålla dokumentet uppdaterat.

Rapporten innehåller många utsnitt ur lantmäterikartor för att tydliggöra beskrivningen. Läsaren rekommenderas att själv studera dessa direkt via webben; då får man tillgång till råmaterialet och kan dra egna slutsatser. Referenser lämnas i form av fotnoter och i litteraturförteckning.

En hel del definitioner är hämtade från Wikipedia. Min tanke är att underlätta för yngre(?) läsare som kanske är främmande för vissa äldre begrepp.

Prästerna hade sedan 1812 skyldighet¹ att medverka vid mantalsskrivning även om ansvaret ytterst låg på landshövdingeämbetet och i husförhörlängderna ange ägarförhållanden för fastigheter men detta fungerade inte alltid. Se exemplet Mellangården/Bredgården-Västergårdsdelarna nedan.

Beträffande citat ur handlingar har jag i de flesta fall använt modern stavning men bibehållit gammalstavning i vissa fall.

Namn typ Pehr=Per, Cajsa=Katarina, Carl=Karl

Inledning

Bergshammars socken ligger i Södermanland en knapp mil väster om Nyköping. Större delen av bebyggelsen ligger i dess norra del som har den mest bördiga jordbruksmarken. Den äldsta stavningen av sockennamnet är **Biersxhamarh** från 1327.² Senare beteckning har varit t.ex. "Bershammar in Kilum" vilket är intressant nu när socknen ingår i Kiladalens församling.

¹¹ www.skatteverket.se Den svenska folkbokföringens historia under tre sekler

² Det medeltida Sverige, Band 2 Södermanland, Del 3 Jönåkers härad, Nyköpings stad

Hela socknen ligger inom Nyköpings Slotts s.k. frimil som framgår av en karta från 1670³:



I den kartmapp som Nyköpings kommun gav ut i samband med Nyköping 800 år finns följande definition av Nyköpings slotts "frihetsmil".

"I samband med reduktionen hade Kronan genom riksdagsbeslut 1655 förbehållit sig rätt att inlösa sådan jord, som var belägen inom ett visst avstånd, vanligtvis en mil, från ett antal namngivna slott eller kungsgårdar och som otillåtet sålts eller på annat sätt fränhäfts Kronan. För att reduktionskollegiet skulle kunna genomföra indragningen behövdes kartor över de områden som låg inom frihetsmilens avstånd från centrum. På kartorna skulle man ta upp "alla lägenheter, kyrkor, herrgårdar, bondbyar, torp, allmänningar, kungsängar, sjöar, strömmar, åar, bäckar osv."

Den vänstra kartan nedan är daterad 1677, geografisk avfattning visar Bergshammars socken⁴.

Den högra är ett utdrag från en karta över Nyköpings län, okänt år

Enligt uppgift tillhörde Väderbrunn Nicolai socken mellan 1590 och 1841. Den vänstra verkar inte vara korrekt.

³ Lantmäteristyrelsens arkiv, Nyköpings stad, avritning

⁴ Kartan finns tillgänglig via Nyköpings kommuns hemsida. Lantmäteriet har inte med Bergshammarsdelen

Bergshammars by var den största byn. Huvuddelen av byns innevånare bodde i själva kyrkbyn belägen på en kulle som sträcker sig i ost-västlig riktning. Byns marker gränsade i norr mot Blacksta by och landshövdingebostället och kungsladugården Väderbrunn, i öster mot Ekeby och i söder/sydväst mot Åby, Broby, Ista. Längst i väster låg Tuna socken. Söder om själva kyrkbyn byn ligger Kolmårdsskogen och det är rätt långt till bebyggelsen i socknens södra del.

I dess norra del går en å som förekommer under många namn. Vanligaste benämningen bland Bergshammarsbor är väl "Kilaån" men "Arnöån", "Jädersån", "Wirån", "Tunaån" har förekommit i litteraturen.

Denna skrift är ett försök att sammanställa uppgifter om byns gårdars historia och om en del människor som levat där sedan tidigt 1700-tal fram till början av 1900-talet. Utgångspunkt var från början det laga skifte som ägde rum 1843-1844 men omfattningen har svällt avsevärt och vissa uppgifter från 1600-talet finns nu med.

I bilagor och text finns uppgifter om ägandet för de olika gårdarna och övriga boställen. Vad hände med gårdarna efter laga skiftet? Hur länge blev de kvar i samma släkt?

Källor

De källor som använts är

- Kyrkans bokföring över personer i form av husförhörlängder och församlingsböcker, födelse- och dödböcker.
- Sockenstämmoprotokoll (om jag hinner/kan läsa dem)
- Historiska kartor som framtagits vid lantmäteriförrättningar, framför allt vid stor-och laga skiften och som finns tillgängliga via Lantmäteriets hemsida
- Bouppteckningar
- Wikipedia.se
- Diverse litteratur (*Litteraturförteckning bör bifogas sist*)
- Muntlig tradition

Husförhör

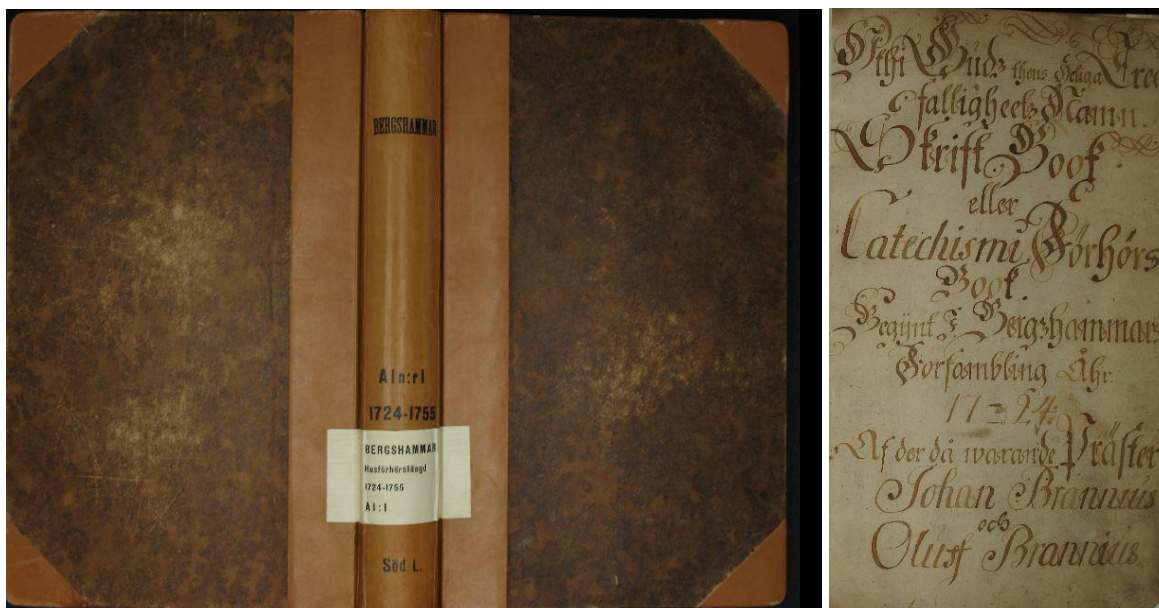
Husförhör⁶ hölls i Sverige av Svenska kyrkans präster från 1686 fram till slutet av 1800-talet. Prästen samlade församlingsborna i de olika rotarna och hade då i uppgift att kontrollera läskunnighet, kunskaper i katekesen och betygsatte vars och ens kunskaper. Vid husförhöret gick prästen igenom församlingsboken och kontrollerade dess uppgifter. Redan tidigare hade födelseböcker börjat föras.

Husförhör började föras för Bergshammars del 1724 av dåvarande präster kyrkoherden Johan Brannius⁷ och hans son komminister Olaus Brannius⁸. Den första delen ser ut så här:

⁶ Ref Wikipedia

⁷ Enlig kyrkoherde Åberghs förteckning tillträdde Johan Brannius troligen 1711 men avsattes 1734 (Ivar Annebäck sid 71)

⁸ Al:1 sid 1. Han dog 1745-12-17 (GID 110.6.101100)



Här hittar man bl.a. Ottingen, Östergården, Fräsegården, ett antal trasiga blad, Torpet, Klockargården, Allmosestugan, Ållonstugorna, Källstugorna, Sansborg (sid 37)?, Väderbrunn, Vålmetorp, Östergrinden, Grindstugan, Västergrinden (? Sid 83), Måsestugan, Hället, (?? Sid 103, Christiansslätten.

Boken sträcker sig till 1755. Från 1745 har en annan präst fört in uppgifter men inte skrivit platsernas namn lika vackert. Inga uppgifter om födelsedatum finns.

Nästa bok börjar 1763 och kallas då *Bergshammars Förhörs Bok*. Denna har sidor med förtryckta kolumner, en anger personers ålder men det är födelseår som införs. Högra kolumnen anger flyttningar men är rubricerad *Förpassad till* och det kan vara till en annan gård eller stad (t.ex. Nyköping, Stockholm) men även till döden. Här finns Bredgården (sid 8), Fattigstugan, Sveaborg (sid 18), Östergrinden, Måsstugan, Westergrinden eller Trädgårdsstugan, Steby Östra gård (sid 42) med Herr factor Emd.??? Gren. Nystugan sid 47

Tredje boken börjar 1783. Då har Bredgården 5 stugor. I andra stugan bor sonen Erik född 1775 som får anteckningen *kan ingenting bor...* (sid 8 i Al:3)

För varje år förs anteckning om innevånarna bevistat husförhör och om de kan läsa i bok, kan Luthers katekes, kan Hustavlan⁹ och Athan Symb¹⁰ och om de förstår sin Christendom.

Man kan förstå att det var många som fick streck i rutan "förstår"

⁹ Hustavlan är tolv korta tillägg till Luthers Katekes, som med bibelspråk framhåller människans skyldigheter och rättigheter inom och mellan de tre stånden (överhets- läro- och hushållsståndet).

¹⁰ Athan Symb. är kunskap i den athanasianska trosbekännelsen. Athanasianska trosbekännelsen framställer läran om treenigheten i Kristi människoblivande i 40 satser.

Senare införs även uppgifter om man haft koppor och om vaccinerings. Även uppgifter om innevånarnas sociala ställning, bestraffningar och andra omständigheter förs in. Exempel på sådant förekommer i denna berättelse.

Uppgifter om vem som är ägare till fastigheter och med vilket mantal förs in från år ca 1812 enligt en förordning. Det är dessa uppgifter som ligger till grund för de antaganden som jag gjort beträffande gårdarnas ägarförändringar, ibland kompletterat med uppgifter i bouppteckningar.

I den fjärde boken 1790-1801 står kombinationen Torp och Nystugan för första gången. Änkefru Anna Maria Hoffler född Forsman 1740 bor då där med systern Mamsell Forsman född 1748. Anna Maria och hennes man Baltzar Hoffler bokfördes tidigare enbart på Torp. Se vidare om Baltzar under Torp.

Byn i äldre tider

Gårdarna nära kyrkan beskrivs rätt detaljerat i denna skrift. Enligt "Beskrivning över Nyköpings län", av Wilhelm Tham som utkom 1852 förekommer tre gårdar, Bergshammar vid kyrkan, 2 $\frac{3}{4}$ mantal skatte, nämnes 1286, har varit krono, förlänades till ståthållare Michel Olofson Dufva, död 1615; är nu bondby; $\frac{1}{2}$ mantal lyder under Arnö i Nikolai samt Prestbol eller Ottinge vid kyrkan, $\frac{1}{2}$ mantal krono, kaplanbol.

Den äldsta tillgängliga detaljkartan över byn är från en geometrisk uppmätning 1692. Den finns i två versioner.¹¹

Lantmäterimyndigheternas (utsnitt):



Tillhörande protokoll är mycket svårläst men kartan innehåller en del intressant information om åkrars belägenhet och tillhörighet.

¹¹ Lantmäterimyndigheternas 04-BER-1, styrelsens Bergshammars socken Bergshammar nr 1-8

Bland beteckningarna kan man se A Östra hemmanet, B Frälsegården, C Mellangårdens infanteristuga, D Bredgårdens Cavalleristuga¹², E Klockargårdens och Jogersta utjord, F Ottinge Capellans bostället. Det finns en tabell över markens fördelning på gårdarna fördelat på åker och äng. Men den är inte lätt och delvis skadad. Tabellen anger 614 enheters (unitates) fördelning på 25 numrerade delar med arealer i stänger. Jogersta utjord ingår också. (*Återstår att definiera vad det var för mark*)

Åkrarna söder om kyrkbyn kallas *Österängen* och söder om ån för *Sörängen*. Norr om kyrkan finns ett antal *grästomter* (betesmark?).

Riksvägen går söder om kyrkkullen och det gjorde den ända till 1936 då betongväg/riksettan anlades norr därom från strax norr om Nyköping till Berga Tuna. Hur dåtidens vägbygge gick till framgår nedan.

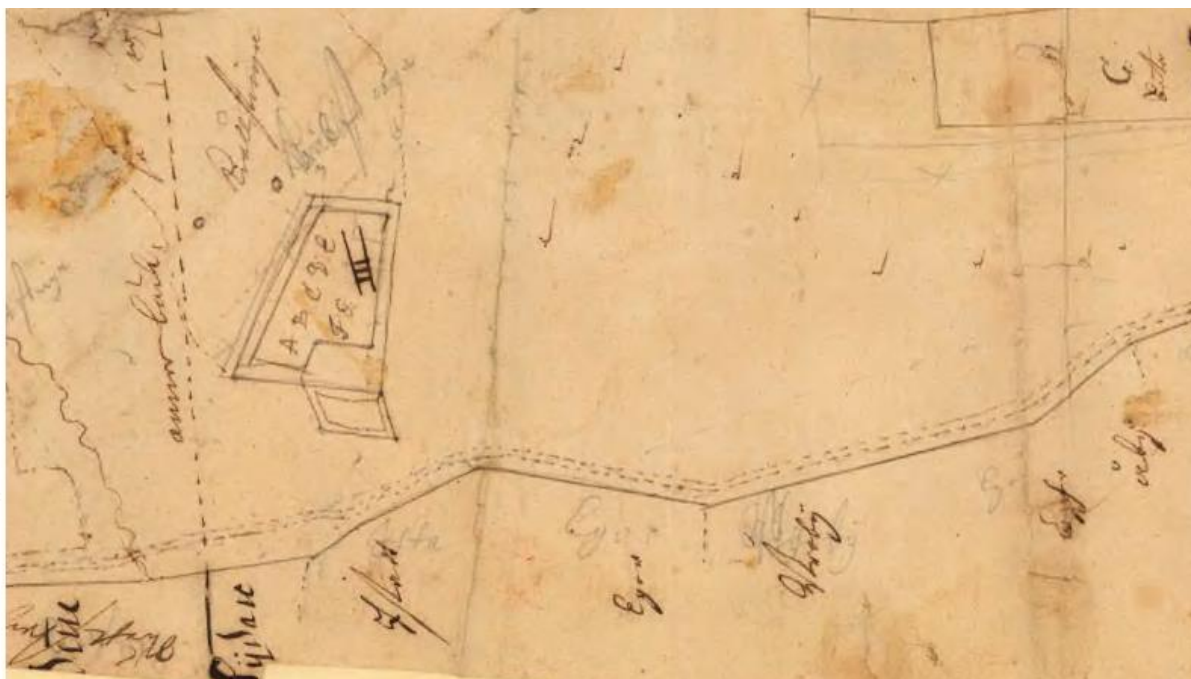


Stora delar av utmarken (även kallad utjorden) som idag är jordbruksmark eller mark med villabebyggelse var ännu skogsmark. *God Betesmark med små gran tall björk och vidjeskog.*

Utmarken i väster har börjat exploateras och man kan se att Bredgården har delar i Löttäppan. Källstugan belägen nära gränsen mot Tuna är angiven. Ett område finns inritad med beteckningarna A-G vilket indikerar att alla gårdarna i byn då hade del i denna. Detta bör av ägofigurens utseende vara Näbbstutäppan (se vidare längre fram) men kan även ha innefattat Källstugan. *På styrelsens karta står det i förklaringarna för III Källstug: Torp?*

Utsnitt ur samma karta som ovan som visar utmarken i väster.

¹² C och D bör här syfta på soldattorpen vid Tunagränsen



Styrelsens karta nedan. Den är en bearbetning/renritning av ovanstående.



Frälset

Allmänt

För utförlig förklaring om frälse hänvisas till andra källor. Här återges bara några grundläggande definitioner från Wikipedia:

Frälse är ett nordiskt begrepp. Den medeltida betydelsen var skattebefriad, alltså frälst från skatt. Frälsets jordegendomar kallades frälsegårdar eller frälsegods. Den ursprungliga betydelsen är helt enkelt en fri man, den som inte är någons träl. Frälset gällde också adelns absoluta rätt till sådant på deras marker som rörde jakt, vatten, berg och skog. Inte heller detta betalade adeln skatt för.

En frälsemans egen gård, **sätessgården**, var givetvis helt skattebefriad. Under gården låg ett antal mindre gårdar, så kallade frälsehemman och -torp. Frälsejord kunde bara ägas av frälset. Graden av skattebefrielse för frälsejord har varierat i hög grad under de århundraden som frälset fanns, särskilt under 1600-talet. Man fortsatte att kalla jordnaturen för frälsejord långt efter att man övergått till att kalla frälset för adel.

Ett **frälsehemman** var ett hemman som genom frihet från grundskatt intog en särställning. Frälsehemmanet brukades av en frälsebonde och var underordnat ett frälsegods som ägde arrendesrätt över hemmanet.

Frälsebönder är en sentida (eftermedeltida) beteckning på de bönder som brukade jord som ägdes av någon medlem av det världsliga frälset. Dessa bönder innehade jorden genom tidsbegränsade kontrakt och betalade arrende, i äldre tid kallad *avrad*, till jordägaren i form av pengar, naturapersedlar och ofta även dagsverken.

Skattefrälsebönder kallades självägande bönder vars skatteprestationer Kronan (Staten) överlät till en adelsman. Dessa bönder bibehöll äganderätten till sin jord, men de skatter och avgifter som de skulle betalt till Kronan, gick i stället till frälsemannen. Särskilt vanligt under 1600-talet.

Frälset i Bergshammar

Inom Jönåkers härad fanns det år 1568 totalt 450 hemman av alla slag (utom prästgårdar). Av dessa var 208 frälsehemman vilket är 46,2 %. Någon sätessgård fanns inte i Bergshammar.

1562 års frälselängd¹³ visar att följande frälsehemman fanns i Bergshammars by

Hemman	Mantal	Innehavare
Bergshammar (Frälsegården*)	1/2?	Margareta Turesdotter (Trolle) till Ängsö (Ytter-Tjurbo)
Bergshammar 1 (Östergården)	1	Johan Åkesson (Natt och dag), till Gökholm (Asker) Daga Härad, död 1565
Bredgården	1	Jöran Olofsson (Lillesparre), till Håkantorps (Västbo), död efter 1568
Nystugan	1/2	Anna Cementsdotter (Hogenskild) till Åkerö, Oppunda Härad, död 1590

*Något hemman med beteckningen "Frälsegården" nämns inte i frälselängden men bör ha avsett det som senare kom att kallas Frälsegården. **(Någonstans förekommer uppgift om att även Mellangården varit frälsehemman helt eller delvis-kolla)**

¹³ Almquist *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden* Del 2 Band 1 1934 sid 18-19

Även andra gårdar i socknen var frälsehemman t.ex. Backa, Istad (Estad) och Blacksta.

Östergården som hörde till Gökholms appertinentier (tillhörigheter) utbyttes av Axel Johansson (Natt och Dag) till kronan 1596 (Schylanders byten N.3). Det skatteköptes efter förmedling¹⁴ till ett halvt mantal 1703 av bruksbokhållaren Peter Berg.

Frälsegården (?) ägdes 1580 av fru Brita Larsdotter (Tre rosor) och förblev frälse men var åren 1599-1606 indraget till kronan bland hennes mågs Claes Bielkes förbrutna gods. Vid restitutionen¹⁵ 1607 sas det tillhöra hans barns modernearv. Vid delningen mellan dessa tillföll gården Brita Bielke (dog barnlös 1646) efter vilken den ärvdes av hennes systerson Gabriel Gabrielsson Oxenstierna, död 1647. Hans änka Brita Kurk död 1671 och sonen "länge" Gabriel Oxenstierna död 1700, ägde efter varandra. Den sistnämnde avhände sig dock egendomen, som 1681 ägdes av Louis de Geer död 1695. I slutat av perioden ingick den (förmedlad till ett halvt mantal) bland den von Berchnerska familjens domäner inom orten.

Bredgården utbyttes till kronan 1592 (gamla byten N. 170) av Olof Jöransson (Lillesparre) till Håkantorps (i Västbo härad). Hemmanet skatteköptes 1702.

Nystugan tillhörde 1600 Ture Bielke död 1600. Gården förekommer inte i förteckningen över dennes förbrutna gods och såldes 1621 av Åke Axelsson till Mattias Soop. På 1630-talet hörde den till Sjösa underhavande. Erik Ryning död 1654 lät avhysa hemmanet under Lagmansö och det betecknas en tid från 1640-talet som öde. Trots detta skildes det från samhörigheten med ovannämnda egendom och tillhörde efter Maria Elisabet Kurtzels död 1678 Erik Bagge död 1692 som var gift med sistnämnda frus systerdotter. Dessa makars måg Claes Prytz död 1692 possiderade vid sekelskiftet men efter hans död kom gården, vilken förmedlats till ett kvarts mantal, under Danbyholm.

Maria Kurtzel var en av den tidens rikaste damer med stora sörmländska domäner. Ägde Berga säterigård i Tuna sedan 1642 och donerade predikstol och kyrkbänkar till Tuna kyrka. Hon kallades "Hennes Nåde Frun på Sjösa"¹⁶

1762¹⁷ ägdes Nystugan av rådmannen Baltzar Hoffler i Nyköping och sedan av dennes son med samma namn till 1797.

¹⁴ Förmedling innebar i äldre svensk förvaltningsrätt minskning i ett hemmans ränta och mantal eller bara i det ena slaget.

Genom förmedling av räntan minskades den årliga grundräntan, medan förmedling av mantal medförde minskning i alla de skatter och skyldigheter, vilka utgick efter mantal.

¹⁵ Vad är detta?

¹⁶ Ivar Annebäck Tuna En historia om min hembygd sid 67

¹⁷ Att kolla, det måste ha varit en förrättning 1762

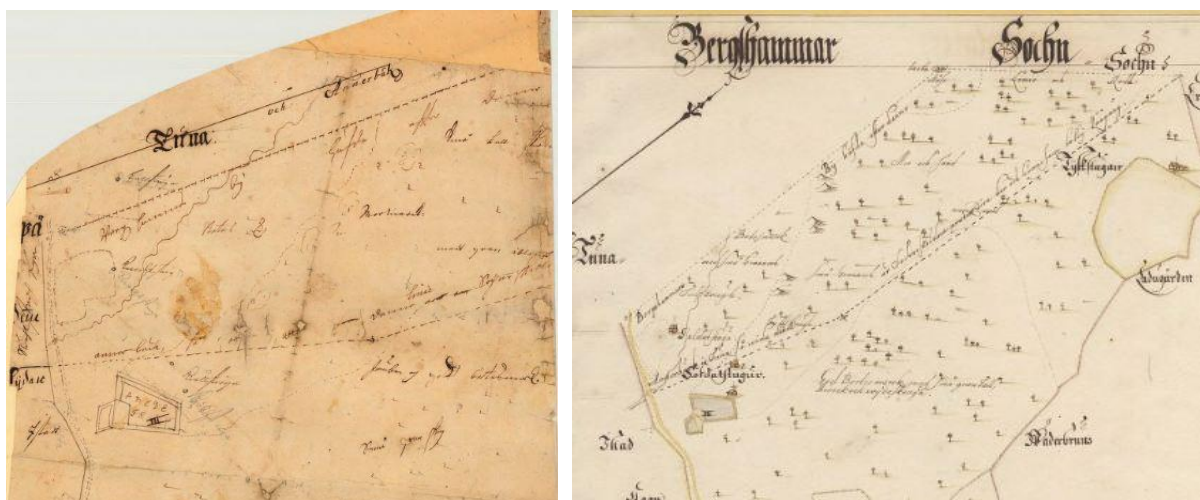
Gränskonflikt Bergshammar-Tuna

Gränsen mellan Bergshammars och Tuna socken i norra delen var på 1677 års karta ritad som en rät linje från Backa, se kartan i kapitlet Inledning ovan.

Samtal med äldre Bergshammarsbor har indikerat att det alltid har rått viss missämja mellan innevånarna i dessa socknar. Kan följande gränstvist ha varit en del av orsaken?

Tvisten rörde var gränsen egentligen skulle gå mellan Bergshammars by och Annerbeck i Tuna socken.

Två gränslinjer finns inritade på kartorna från 1692¹⁸. I detalj ser det ut så här:



Vid den västligaste står det *Bergshammars By hävda efter denna linje och ???*. På den andra står *Annerbeck i Tuna så vida denne är Sockne*

1693 gjordes en ägomätning¹⁹ på Annerbeck som visar följande förslag:



¹⁸ Lantmäteristyrelsen, Bergshammar nr 1-8 Geometrisk uppmätning 1692 och 04-BER-1

¹⁹ 04-TUA-9

På den västliga gränsen står *Twistlinien* emellan *Bergshammar* och *Annerbeck* och på den andra *Annerbäck Pretenderar denna* ?????

1754 var det en annan ägomätning²⁰ och då har lantmätaren kallat området för *Twistepark*.

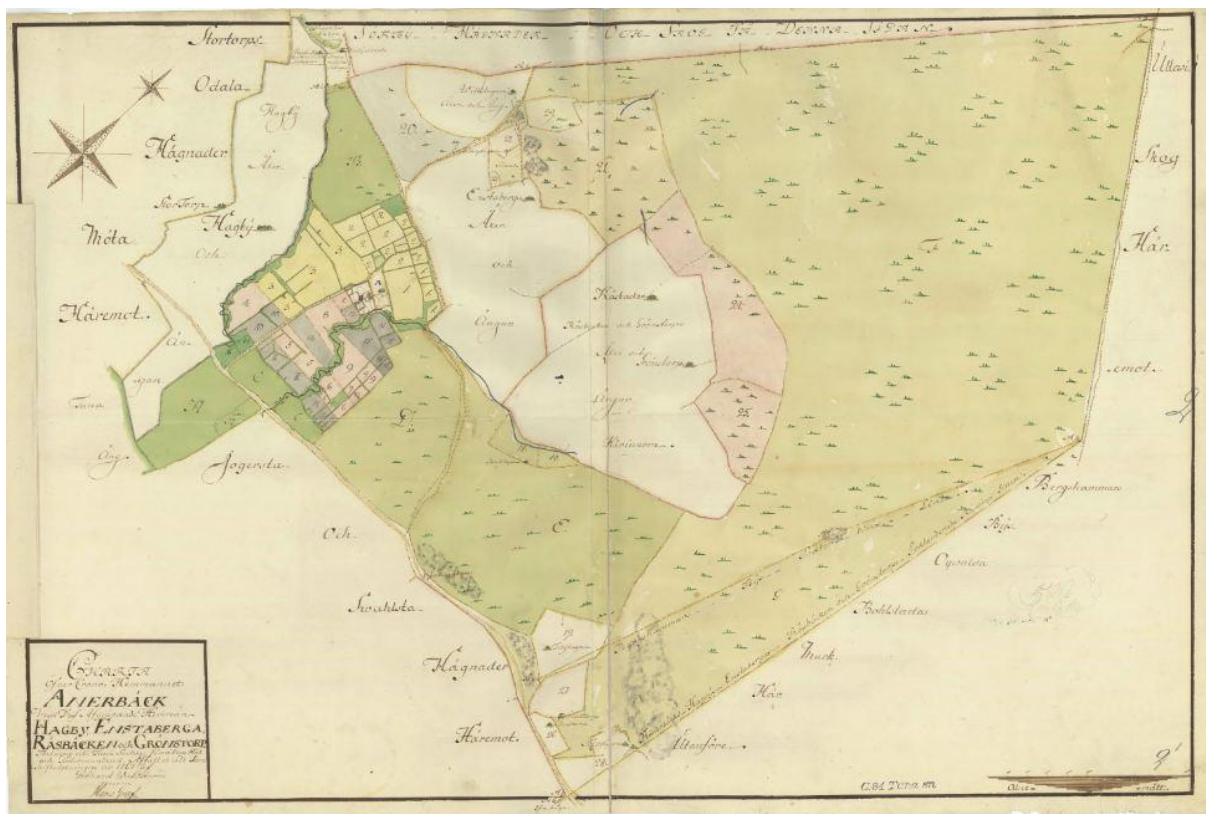


Här kan man notera att Näbbstugan ligger inom twisteparken.

1767 var det storskifte på *Annerbeck*²¹. Konflikten var tydligen ännu inte löst för alternativa gränser anges fortfarande på tillhörande karta:

²⁰ 04-TUA-24

²¹ Lantmäteristyrelsen, Anderbäck Nr 1-2 Storskifte 1767



Här har man dessutom utökat området genom att dra linjen rakt från Tyskstugan.

På det västligaste gränsförslaget står det *Bergshammars Bys Præentions Linea* och på det östligaste *Annerbäcks Hagbys Enstabergas Råsbäcken och Gröntorps Prætenderade Rågångs Linea*.

Nedanstående del av kartan visar området kring soldattorpen och Näbbstutäppan:



Nr 19 är Tallstugan, består av någon odlad åker och mossbevuxen äng, det övriga betesmark städse nyttjas till bostället Rusthållet Hagby innehafver 10.21

Nr 26 Ett soldattorp med dess intagor hvaruti skattebönderna i Annerbäck och Mellangården i Bergshammars by är lydande 1.14²²

Nr 27 Dito vilket helt och hållet under Bergshammars by (Bredgården) är lydande 4.0

28 Näbbstugorne Deras intagor brukas till Bergshammars by, består till större delen av odlad (?) åker, det övriga god mark till bete och höslätter.

Här ser man att det har funnits två **Näbbstugor**. Någon näbbstuga har inte kunnat hittas i husförhören, inte heller för Tuna. Källstugan finns inte utsatt på ovanstående kartor men det är troligt att Näbbstugorna blivit dels Källstugan och dels en annan där Västra Torp senare kom att

²² Ivar Annebeck En historia om min hembygd sid 23 Det är Nedre Ollonstugan Soldattorp nr 102 som åsyftas

uppföras²³; alternativt låg bägge på Källstugan. I den första utgåvan av husförhören finns nämligen Kiellstugorne med fram till 1750, sedan som singularis, Kiällstugun/Källstugan.

Tuna/Annerbeck hade alltså anspråk på marken där bl.a. soldattorpen och en stor del av Näbbstutäppan där Näbbstugorna är belägna förutom skogsmark upp till Tyskstugan i norr.

Av protokollet framgår att närvarande deltagare från Bergshammar ville *med kyrkboken styrka sin äganderätt till denna uppodlade mark kring torpen*.

Tuna-representanterna hävdade att den av dem uppfattade gränsen var en fortsättning norrut på gränslinjen mellan Ista och Svalsta byar och hänvisade bl. a. till att häradsdomaren Anders Olofsson i Svalsta berättat att han av avlifne Olof Jonsson, en man av hög ålder, också från Svalsta, hört att bygränsen alltid varit vid en stor asp.²⁴

Lantmätaren försökte få till en medling; *Undertecknad föreställde samtliga närvarande om de i vänlighet ville träffa någon billig jämkning uti denna mark att dymedelst undvika vidlyftig rättegång*.

Detta gick dock inte. Annerbecks storskifte fullföljdes dock i övrigt men med reservation för tvisteparken.

Då någon enighet inte kunde åstadkommas fick Tvisteparken kvarstå till dess att ett kommande domslut fastställde rätt ägare.

1771 var det uppmätning av Bergshammars Bys utmark inför kommande storskifte på deras mark. När storskiftesförhandlingarna inleddes, noterades att *en fulkomlig staf skolat stådt för en 60 år sedan som varit rätt råmärket emellan nys nämde byar och äfven gamle mannen Jonas Bergqvist i Ista intygar i sin berättelse att den blifvit af den nära invid belägna Sandgrop raserad, men uptogs nu några stenar , som man trodde skulle träffa in i linen....*

Skattjordägaren på Annerbeck stödde Bergshammars åsikt men Kronoombudet och innehavaren av Kronskogvaktarebostället bestridde detta utan ansåg att rågången borde följa Svalsta hägnader upp till Tyskstugan.

Den 26 september 1776²⁵ hölls avslutande möte. Då kom tvisteparken upp igen. I protokollet återges den tidigare argumentationen inklusive hänvisning till den stora aspen som stod kvar och utgjorde "gränspåle nr 7" och nedrasade stenar.

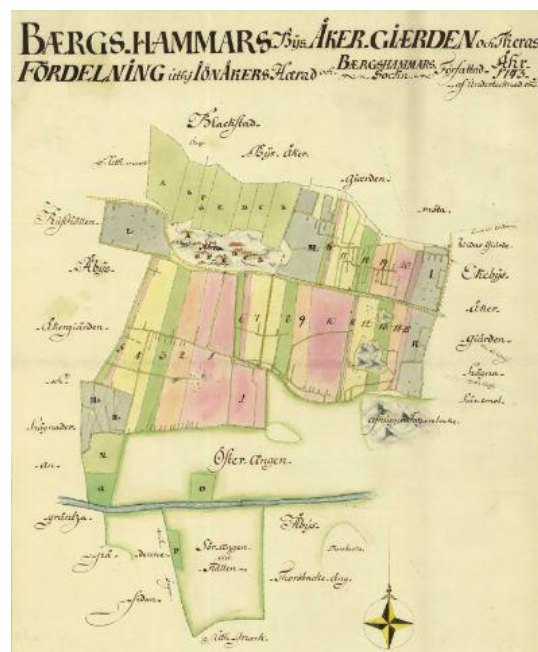
Det konstaterades dock att Jönåkers Häradsrätt den 23 november år 1774, avgivit en dom i målet som nu vunnit laga kraft och som *till alla delar tillägnar Bergshammars By dess gjorda praetentioner emot Annerbecks*.

Gränslinjen drogs alltså i enlighet med Bergshammars Bys önskemål.

²³ Ivar Annebeck En historia om min hembygd sid 18-19 styrker denna hypotes

²⁴ Jmf Magnus Collmars bok, Sörmländska Handlingar No 16 sid 28 om gränstvister: "Detaljen är typisk för syneprotokollen. "Städse gällde det att i trakten uppspåra åldringar, vilka kunde berätta om huru det hade varit av ålder eller i mannaminne."

²⁵ Storskiftet fastställdes av Jönåkers häradsrätt den 7 februari 1777.



Tillhörande protokoll är detaljerat men inte lättläst. Det ger information om andelarna tillhörighet och arealer per hemman och det finns utdrag ur 1694 och 1725 års jordeböcker. (sid 10-11). Sid 13 detaljerad hemmansvis uppställning. (**KOLLA HÄNVISNING; HÄR ÄR DET NÅGOT FEL**)

Dåtidens arealmått, stångtal anges till totalt 2021 stänger med fördelning på:

Östergården	765	37%
Frälsegården	315	16%
Mellangården	241	12%
Bregården	520	26%
Torp	180	9%

I mantal räknat hade Östra Gården 1 mantal, Frälsegården 1 mantal förmedlat till 1/2, Mellangården ½ mantal, Bregården 1 mantal och Torp med Nystugan ¼.

På denna karta framgår att gården Torp med två hemman låg i själva byn SV om kyrkan, d.v.s. ungefär där fastigheten Hamra ligger idag. Se Litt och G på nedanstående karta där det står "Torpet". Beteckningarna A-G för gårdarna är för övrigt samma som senare används vid storskiftet på utjorden 1777. Torp kallas även *Jogersta utjord med Torpet af Klockargården*.

På kartan finns ett skifte märkt Litt F och G norr om Åttinge noterat som "Torpets och Jogersta utjord grästomt" (mellan Östra gårdens och Bregårdens grästomter). Åkermark finns i skiftena 6 och 11 söder om landsvägen samt 16 öster om Östergården²⁶. Hö hämtas på byns gemensamma mark, Österängen söder om åkrarna. Dessa skiftas 1818 se nedan.

Gården(arna) Torp omvandlades vid laga skiftet (se nedan) till ett Västra och ett Östra Torp. Dessa "torp" har inte varit bebodda av traditionella torpare utan av självvägande bönder.

²⁶ 04-BER-2 sid 7-8 (*Skiftet 11 gränsar troligen till tomten Doris väg 7*)



På sid 13 finns en bra tabell med detaljerade uppgifter

A= Capellans /Ottinge, B= Östra gården, C= Fräsegården, D= Mellangården, E=Bredgården, F och G= Nystugan eller Torp med Jogersta utjord. En ganska läslig information om arealernas tillhörighet finns på kartan.

1763 gjordes ännu en delningsförrättning

Även här finns material hos både myndigheterna (protokollet ger intressant information, dock ingen karta) och styrelsen. Styrelsens dokument kallas *Beskrivning över gårdesgårdsdelningen*.

Den behandlar framför allt gränserna mot Åby och Ekeby.

Till första förrättningen infann sig bl.a. rådmannen i Nyköping Baltzar Hoffler som ägare till Öster- och Mellangårdarna samt Torp och Jogersta utjord²⁷. Man kan utläsa att de sistnämnda utgjorde två hela hemman.

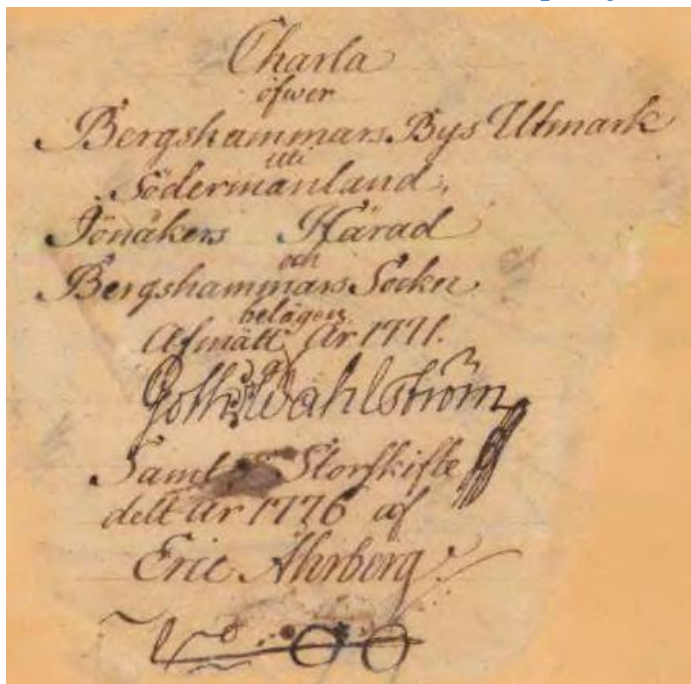
Deltagarna blev nöjda beträffande Åby men en ägare, Johan Warnstedt skrev i protokollet *att vad delningen mellan Bergshammar och Ekeby byar beträffar finner jag mig alldeles missnöjd ty Bergshammars by bör delta för sitt fulla Hemmantal...*

Denna invändning hade ingen inverkan; delningsförrättningen fastställdes vid Jönåkers Häradsrätts vinterting 20 februari 1764 som hölls i Jäders Gästgivargård²⁸.

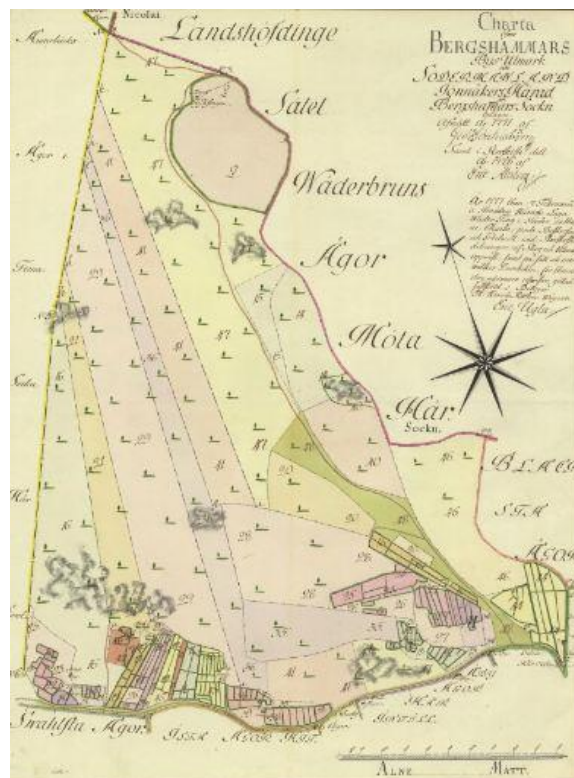
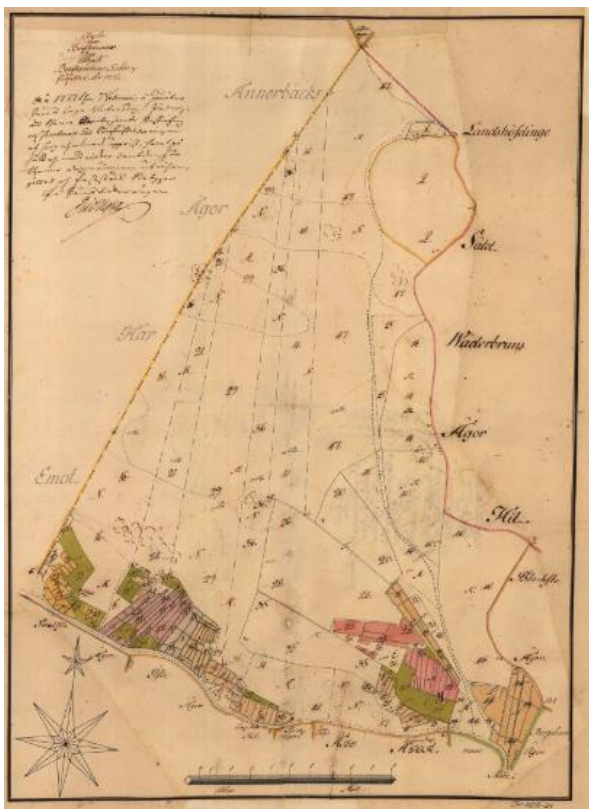
²⁷ Denne Baltzar Hoffler, 1690-1767 är far till Baltzar Baltzarsson Hoffler 1718-1797 och Zacharias Hoffler som ärvde gårdarna, se vidare under Östergården och Mellangården nedan

²⁸ Under perioden 1680-1860 höll Jönåkers härad ting i Jäders gård. Den befintliga byggnaden fungerade som tingshus mellan 1710-1860, men byggåret är något oklart. Den användes både som gästgiveri och tingshus men det fanns också en särskild byggnad för gästgiveriet vilken står kvar än idag.

1771-1777 förrättades storskifte på byns utjord.



Hela området framgår av nedanstående kartor²⁹:



I protokollet kan man läsa:

²⁹ 04-BER-24 och styrelsens (renritade) material Bergshammars nr 1-8

”Vidare och sedan rågångarnas sträckning blivit utrönt och avmätningen avslutad, gjorde Lantmätaren sig underrättad om byns hemman och Stångtal³⁰ varvid befinnes att

Bergshammars by består av 4 (*borde vara 6 ff anm*) gamla oförmedlade hemman eller mantal innehavande tillhopa enligt 1692 års författade karta 22 7/14 dels stänger varav Litt:

A Cappelans Bostället Åttingen 1 Mantal förmedlat till ½ äger inte något visst stångtal med Bergshammars By

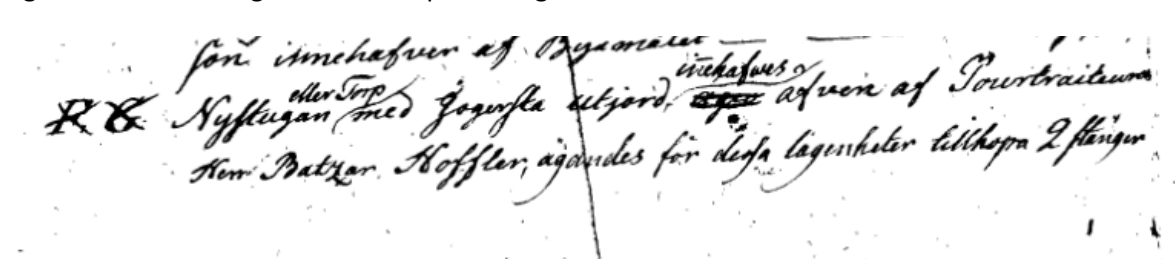
B Östergården 1 Mantal oförmedlat Krono Skatte Hemman med Räntan anslagen första Corporalen vid Södermanlands Cavalleri Regemente till lön, och äges av Pourtraiteuren Herr Baltzar Hoffler, äger av Byamålet 8 ½ stång

C Fräsehemmanet r??resideras av Friherrinnan och Generalinnan Högvälborna Fru Ulrika von Berkner, äger af Byamålet 3 ½

D Mellangården ½ Mantal Kronoskatte med Räntan anslagen Översten vid Södermanlands Infanteri Regemente på Lön äger av Byamålet 2 61/90 Stång äges af Bagaren i Nyköping H Johan Zacharias Hoffler innehavaren av Byamålet 2 2/3. (**Var det kanske två delägare?**)

E Bregården 1 Mantal Krono Skatte med Räntan anslagen Cavallerie Regimentet och äges av Bönderna Carl Olofsson, Anders Persson Abraham Abrahamsson och Lars Jonsson innehaver av byamålet 5 4/5 stång

F, G Nystugan eller Torp med Jogersta utjord innehaves även af Pourtraiteuren Herr Baltzar Hoffler, ägandes för dessa lägenheter tillhopa 2 stänger.

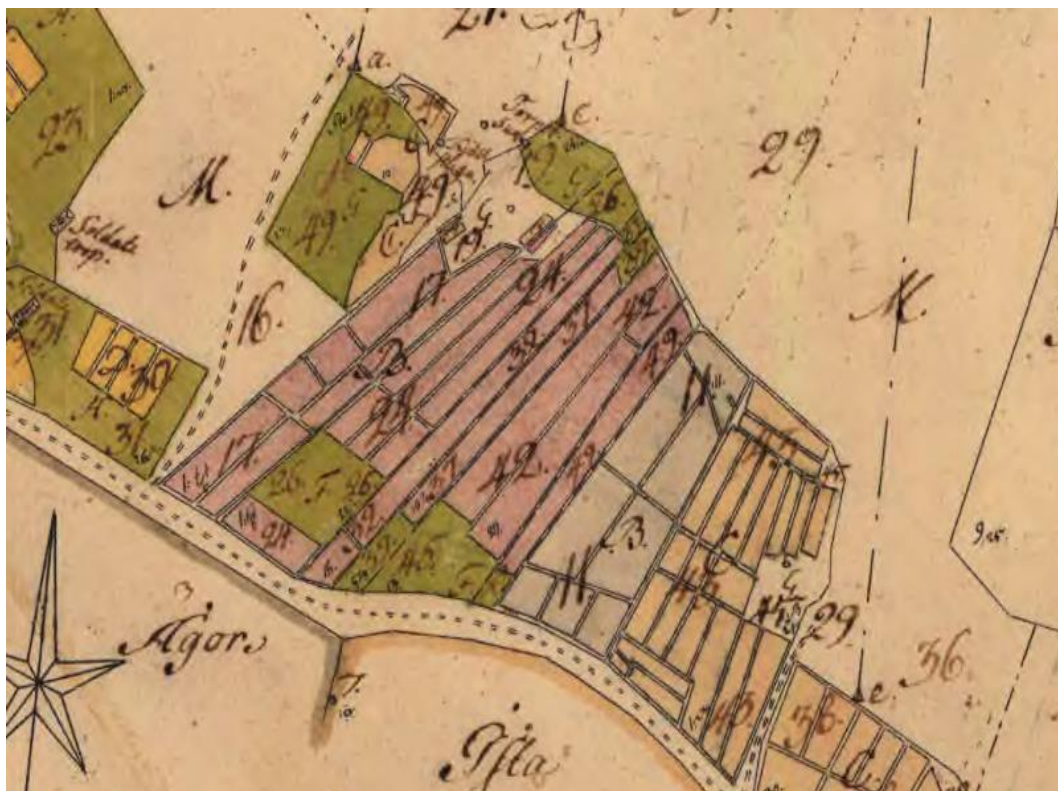


Protokollet innehåller detaljerad information om markens areal och fördelning på de olika gårdarna och är delvis ganska lättläst.

Nedanstående utsnitt av kartan visar området mellan Tunagränsen och nuvarande Östorp³¹. Man kan notera att huvuddelen av NyaSvalstas område benämns ”Näbbstutäppan”.

³⁰ Stångtal, äldre arealmått

³¹ Östra Torpet. Beteckningen Öst-torp förekommer i husförhörslängder och församlingsböcker till 1938



Styrelsens motsvarande karta:



22 är åker vid Bredgårdens soldattorp, 30 dito för Mellangården, (utanför ovanstående utsnitt).

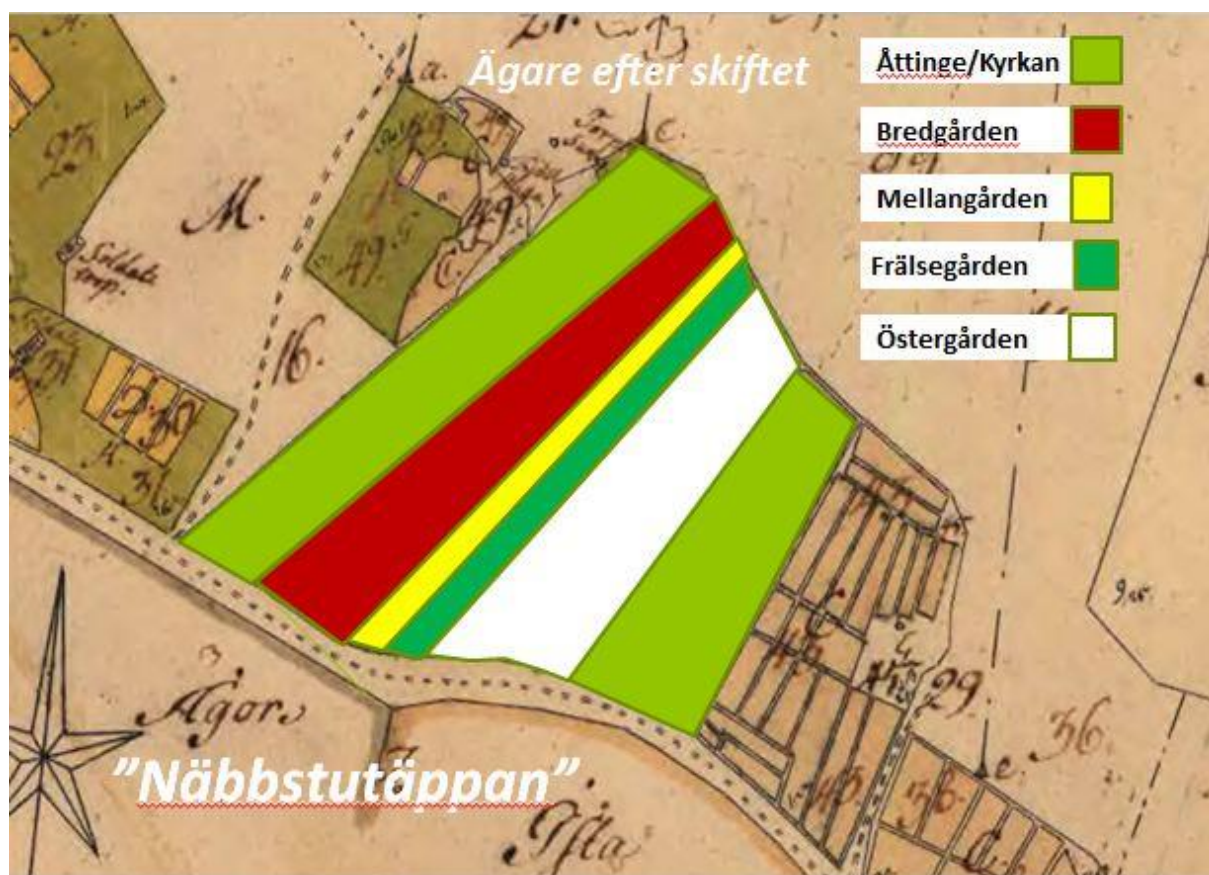
Torpet Tyskstugans hägnader lydde under Väderbrunns Kungs Ladugård men inräknades arealmässigt i Östergården. Själva torpstugan låg på Bergshammars bys mark. Ändrades till Väderbrunns mark vid laga skiftet.

Nr 45 torpet benämnt Tallstugan bokfördes på Östergården. Ej att förväxla med Tallstugan i norra Bergshammar. Inte heller med den Tallstuga som ligger i Tuna. Observera att Nr 45 Tallstugan kallas Nystugan vid laga skiftet 1844!!

Det kan starkt ifrågasättas om inte detta namn Tallstugan är en missuppfattning från lantmätarens sida. Vid storskiftet fanns ju redan Östergårdens Nystuga i kyrkböckerna på denna plats och bara en Tallstuga, den i norra Bergshammar.

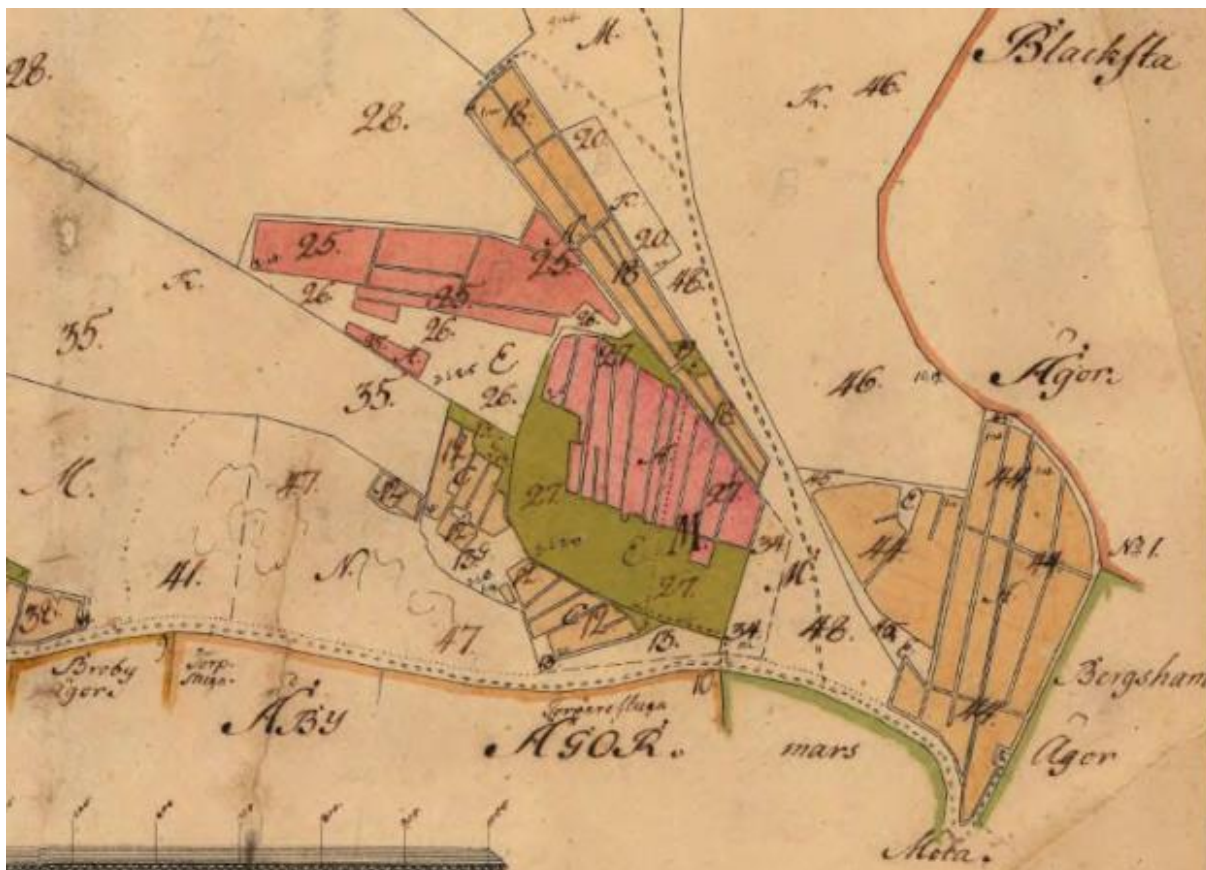
En stuga märkt Källstugan ligger där dess lilla hus är idag, en backstuga vid nuvarande Källstugas huvudbyggnad och en backstuga ungefär där Västra Torps kom att uppföras efter laga skiftet. Kartorna är dock olika och myndigheternas karta anger istället ett torp vid Källstugans backstuga. Steget från att vara ett torp till att förfalla till backstuga var dock inte långt. Källstugan har dessutom stått öde 1807-1819.

Tillhörande ägoförteckning³² visar hur marken på Näbbstutäppan fördelades mellan de olika gårdarna:



Ett annat utsnitt visar området mellan Östra Torp (Östorp) och kyrkbyn:

³² 04-BER-24 sid 17-18



34 tillhör Mellangården och är ett stycke mark som till uppodling är tjänligt.

12 Ramundstorpet ligger ungefär vid Västergårdens nuvarande mangårdsbyggnad. Västergårdens ladugård ligger på nr 47. 38 är åker vid Mellantorp, även kallat Gaddens torp.

En iakttagelse man kan göra beträffande ägarstrukturen vid storskiftet är att inte många bönder ägde sin jord. Kyrkan hade en stor andel, Åttinge. Baron Sparre på Arnö ägde Frälsegården. Den kända Nyköpingssläkten Hoffler (rådmän och bagare) ägde genom två bröder Östergården, Mellangården och Torp med Nystugan (och dessutom Palstorp i Tuna). Endast Bredgården med sina fyra hemman var befolkad av självägande bönder.

1813 gjordes en delningsförrättning

Förrättningen avsåg hustomter, äng- och utmarken "Löten"³³, ägor gemensamma för hela byn samt på åkerjorden till Östra hemmanets enskilda(?)³⁴

Byn bestod då av sex gårdar med 12 delägare. Det gjordes en delning av hustomterna enligt kartan nedan. De benämns i skifteshandlingens slutdokument som:

No 1 Östergården, No 2 Prästgården, No 3 Frälsegården, No 4 Bredgården, No 5 Torp och No 6 Mellangården³⁵. Klockarens täppa ligger väster om kyrkogården. En vattenkälla finns söder om

³³ Löten eller Löttäppan utgör en stor del av marken öster och norr om Västergården. Vägen genom området benämns Lötgatan

³⁴ 04-BER-39 sid 4

³⁵ Står egentligen Mellangården i 04-BER-39 och även i husförhörlängden från samma tid

Östergården nära vägen.



I protokollets inledning benämns **Östergården (1)** som Östra hemmanet och har 1 mantal Krono Skatte fördelat på fyra delägare med lika stora andelar. Lars Svensson, änkan Greta Ersdotter, Erik Andersson och änkan Anna Ersdotter.

Prästgården (Nr 2) kallas Cappellans Bostället och är på ½ mantal och där bor Comminister Tiselius.

Frälsegården (Nr 3) har 1 mantal och ägs av löjtnanten Herr Baron Carl Sparre.

Bredgården (Nr 4) har 1 mantal och ägs av Jonas Nilsson och Jonas Jonsson till lika delar

Torp (Nr 5) har 1/2 mantal som ägs till lika delar av Erik Larsson och Herr Conducteuren³⁶ Anders Sundström.

Mellangården (Nr 6) har 1/2 mantal fördelat på två delägare Lars Persson och Lars Larsson.

Av någon anledning delades gårdstomten på Östergården i fyra delar men ingen delning gjordes på de övriga gårdar som också hade flera delägare.

En egendomlighet är att husförhörlängden för samma tid 1811-1815 har en annorlunda numrering av gårdarna och annan ägarfördelning. Endast Östergården har samma nummer, 1. Bredgården har enligt husförhörlängden fyra delägare, Jonas Jonsson 1/6, Jonas Nilsson 1/3 (*Hfl 1806-1810 står det att han är skatteman å 1/3 mantal*), Anders Nilsson 1/3 och Johan Petter Wretmark i Kottorp 1/6

No 1 Östergården 1 mantal, No 2 Mellangården 1 mantal, No 3 Torp och Nystugan ingen uppgift om mantal, No 4 Frälsegården ½ mantal, No 5 Bredgården 1 mantal, No 6 Ottinge (prästgården) ½ mantal.

Vid ansökan om laga skiftet 1844 anger Per Larsson från Östergården en ytterligare variant där Östergården och Bredgården har samma nummer som 1813 medan Frälsegården är nr 2, och

³⁶ Titeln Conducteur motsvarar ??

Mellangården är nr 3 och Torp och Åttinge är onummerade. Lantmätaren använder dock husförhörlängdens numrering.

Torp byter några år nummer från 3 till 4 i hfl, t.ex. fr 1836 men detta är nog ett misstag från prästens sida.

1818 Delningsförrättning av Österängen³⁷

Österängen låg närmast ån söder om byns åkrar. Den hade brukats gemensamt för höproduktion av alla gårdarna utom Prästgården som haft sin egen äng. Nu fördelades arealen, som var på totalt 47,3 tunnland på intressenterna enligt nedan:



Nr 1 Östergården, Nr 2 Fräsegården, Nr 3 Mellangården Nr 4 Torp Nr 5 Bregården
Östergårdens andel gränsar i norr till Lilla Hagen som här kallas Krono Jägare Backe

Levnadsbetingelser i Södermanlands län före laga skiftet³⁸

Detta kapitel avser att ge en bild av en del förutsättningar som gällde i den tid när laga skiften genomfördes.

Landshövdingen skulle vart femte år skicka en rapport till Konungen om läget i länet med en allmän beskrivning och statistikuppgifter. Man kan se att för varje gång blev rapporten tjockare till följd av

³⁷ 04-BER-41

³⁸ Kongl. Maj:t:s Befallningshafvandes uti Nyköpings län till Kongl Maj:t i underdåninghet afgivne fem-årsberättelse för åren 1838-1842

tilltagande administration. Nedanstående beskrivning om utbildning och (o-)nykterheten är rätt målande och ger en bild av de förutsättningar som gällde vid laga skiftet i Bergshammars by.

Om folket, nykterheten, nyodling och hemmansklyvningar

Genom folkskolor, der barnen bibragts nödig christendomskunskap och lärt skrifa, genom af handel, körsflor och dylikt åstadkommet umgänge med främmande , har folket erhållit en viss upplysning särdeles i orter gränsande till städerna. (t.ex. Bergshammar, ff anm).

Sedligheten är mindre, hvartill en ganska betydlig orsak igenfinnes i ett, kanske något minskadt fylleri, hvars betydligare aftagande motverkas genom ymnig tillgång på bränvin.

Den fordna lättheten att på härads-allmänningarne få anlägga odlingar har varit (d.v.s. det är inte lätt längre, ff anm), och det allt mera allmänna bruket af så kallade stattjänster är i betydlig mån bidragande tillökande fattigdom.

Dessa förhållanden, som bestämdt ådagalägga följderna af en för långt utsträckt hemmansklyfning, försätta den arbetande klassen i en belägenhet, hvilken förorsakar håglöshet och mindre ordentligt levnadssätt.

Om Konst-och Näringsflit.

I städerna äro dessa i tilltagande och bereda jemn utkomst för dem, som icke låta ett uppnådt välstånd förleda sig till lättja och utsväfningar, hvilket dock ej sällan inträffar.

På landet deremot stanna de egentligast vid tillredande af de mest nödvändiga åkerbruksredskapen och de oundgängligaste väfnader, som dock i vissa socknar ej obetydligt tillverkas till afsalu, samt att sköta jorden, hvari allmogen, som alltid visat fallenhet derföre, tyckes vilja förkofra sig; hvartill det nu inrättade landtbruks-skolan³⁹ betydeligen skall bidraga sedan den hunnit sprida sina verksamheter.

Torparna och fattigvård

Följande beskrivning om torparnas situation är hämtad ur " Svensk torpbebyggelse från 1500-talet till laga skifte"⁴⁰

Risken att torparna skulle misslyckas med sin nybyggar-och nyodlarverksamhet och så komma fattigvården till last var stor. Därför var det i regel förenat med betydande svårigheter för dem att utverka tillstånd till bosättning i socknarna. Sedan dessa blivit ansvariga för sina fattiga uppstod också tvister dem emellan om försörjningsskyldigheten. En kunglig förordning av den 5 dec 1788 syftade till reglering av frågan. Den socken där fattighjonet haft eget hemman, varit inhyses eller haft tjänst, var enligt densamma försörjningspliktig. I förordningen heter det emellertid vidare att

erfarenheten visat att en skräpling, ett mindre arbetsfört eller lättjefullt tjänstehjon eller någon, som avstått eller icke längre förmått sköta sitt hemmansbruk, så snart han undfått sin förre själasörjares bevis om sitt förhållande, flyttar till vilken socken han behagar, där han antingen kan få ett litet hus eller sitta inhyses emot ringa avgift eller något biträde av dagsverken till jordägaren, och att då den

³⁹ Lantbruksskolan låg vid Väderbrunn och var verksam 1841-1890 (ref Wikipedia). Flyttades till Nygård i Floda socken (ref Södermanlands Läns Kungl. Hushållningssällskap, 1814-1914, Första Delen Sällskapet historia av Joh. Ax.Almquist)

⁴⁰ Valter Elgeskog, Lantbruksförbundets Tidskrifts AB

senare icke längre därvid ser sin vinning, den emottagne blir förskjuten och faller socknen till last, ehuru en allena kunnat av en sådan person hava någon nytta.

Det är alldeles tydligt att det är torpare och backstugufolk som här åsyftas. Med anledning av de rådande förhållandena föreskrevs i förordningen att intet inhysesjon borde tillåtas att slå sig ned i en socken innan sådant blivit i allmän sockenstämma anmält och församlingen därtill sitt bifall lämnat.

1888-04-10 var det kommunalstämma i Bergshammar och i §4 heter det:

På grund av att utrymmet i socknens fattigstugor för närvarande är så strängt upptaget, att flera fattighjon där ej få rum, fann kommunalstämman skäligt besluta att vad beträffar efter detta års början till församlingen inflyttade personer, envar skall vara skyldig under nästkommande fem år ansvara för husrum och vedbrand åt dem som hos honom eller på hans ägor bo och i fattigvårdshänseende komma att tillhöra kommunen. Å detta beslut, som ej avsåge att förändra de i §33 av Kongliga förordningen om fattigvården den 9 juni 1871 bestämda grunder för utgörande av bidrag till fattigvården, skulle stadfästelse sökas hos Konungens befallningshavande i Södermanlands län.

1909-03-28 var frågan om fattigvård uppe i kommunalstämman. Man beslutade då att upphäva indelningen i fattigrotar vilken hade gällt sedan 16 april 1892 enligt Konungens befallningshavandes (d.v.s. länsstyrelsen) resolution. Ordföranden i kommunalstämman, folkskolläraren Emil Sahlén skrev 17 april 1909 till länsstyrelsen och begärde stadfästelse av stämmans beslut vilket beviljades.⁴¹

Sockenstämma och Kommunalstämma

Sockenstämman var det forum där landsbygdens alla lokala samhällsfrågor avgjordes. 1862 blev det en uppdelning mellan kyrkliga och borgerliga frågor. Borgerliga frågor behandlades hädanefter av kommunalstämman.

Sockenstämmaprotokoll för Bergshammar från 1661 finns tillgängliga på Landsarkivet i Uppsala. Stämmorna var gemensamma för Tuna, Tunaberg och Bergshammar.

I början av 1700-talet lär torpare ha fått delta i sockenstämmor.

1817 års förordning om sockenstämmor lade mantalet till grund för rösträtten och därmed kunde soldater, torpare och hantverkare normalt inte få delta. Efter 1817 var torparna endast närvarande när de fått särskild kallelse.

Från 1863 skulle kyrkans och socknens övriga verksamhet skiljas åt⁴². Vid den första kommunalstämman i Bergshammars kommun som ägde rum 1863-01-19 deltog dock församlingens präst, pastor Hellberg som tillsammans med kyrkvården Anders Petter Persson i Bredgården och Erik Ersson i Wida fick justera protokollet. Prästerna var betrodda personer och ordförande i både kommunalnämnd och stämma hade kyrkoherde A Bergstedt varit när han avtackades 1898-12-29.

⁴¹ Akt nr 88 Bevarat dokument hos Kjell Aldén (2013)

⁴² Svensk författningssamling No 13, 1862 om kommunalstyrelse på landet given Stockholms slott den 21 mars 1862

Återkommande ärenden vid kommunalstämman var t.ex.:

-var val av personer som skulle ansvara för snöploglagen; västra och östra

-val av brandrotemästare

-val av sexmän

Sexmannainrättningen har medeltida ursprung. Ursprungligen hade dessa personer uppsikt över kyrkans tionde. De var dömande ledamot av sockenrätten, kontrollant vid kyrkvärdarnas redogörelse m.m. Sexmän utsågs av sockenstämman och hade även vissa kyrkliga uppdrag. Ämbetet upphörde 1862 men i Bergshammar utsåg kommunalstämman sexmän åtskilliga år senare. T.ex. valdes 1875-10-31 Göran Andersson i Östtorp efter Johan August Andersson i (Västra)Torp och så sent som 1897-12-28 valdes J.A. Jansson i Västergården.

-utseende av person som skulle vara valman för röstväljande av en ledamot till riksdagens andra kammare för Hölebo, Rönö och Jönåkers härader.

Vid stämman 1869-07-25 fanns det 703 innevånare i Bergshammar, däribland 29 röstberättigade av vilka 5 deltog i stämman.

Vid stämman 1871-12-28 utsågs arrendatorn Henrik Andersson i Östtorp till tillsynsman för bettlare för slättbygden och L G Qvarnström i Kottorp för slättbygden.

Beträffande skolväsendet rådde tydligen oklarheter beträffande betalningsansvar. Vid stämman 1864-03-29 noterades i §2: *På gjord framställning beslöts att för den händelse några utgifter skulle komma ifråga vid blivande Kyrkostämma i och för skolans behov, behövliga medel därtill skulle lämnas ur Kommunalkassan såvida inte Kyrkostämman har andra medel att därtill använda.*

Hundskatt var tydligen en viktig inkomstkälla för kommunen. Vid stämman 1900-01-14 beslöts att besluta i enlighet med nämndens förslag att höja skatten från 3 till 5 kronor samt att medlen skulle användas till kläder för fattiga skolbarn och överskottet därvid, i händelse av sådant, tilläggas kommunalkassan och dess användande av stämman beslutas. 1905-12-29 diskuterades sockenbibliotekets inrättande och skötsel och då skulle "kostnaden för såväl bibliotekariens avlöning som för inköp av böcker m.m. bestridas av hundskattemedlen (och möjligen influtna plikt pengar)!" 1908-10-14 beviljade stämman ett bidrag till Tuna- Bergshammars Föreläsningsanstalt för höstterminen 1908 och vårterminen 1909 om 35 kr "och skulle dessa medel utgå av hundskatten!"

I Bilagan "Sockenstämmoprotokoll" återges ett antal beslut från sockenstämmor.

Kommunalnämnd

Kommunalnämnden som i likhet med kommunalstämman inrättades från 1863 sysslade i början uteslutande med fattigvårdsfrågor. De fattiga indelades i 4 klasser som fick olika stor tilldelning av kontanter, råg, rågmjöl och potatis "beroende på deras större eller mindre behov". Vid mötet 1863-10-14 fanns det 14 personer varav 6 som tillhörde 1:a klassen som var mest behövande.

Ett exempel på hantering av ett enskilt ärende finns i protokollet från 1885-07-26 §1:

Som mindre vetande Fattighjonet Karl Brodin icke kunnat förmås att kvarstanna i Fattighuset, utan för ett kringstrykande levnadssätt, varunder hans själsförmögenheter blivit alltmer försvagade, så att

han numera förefaller mycket oredigare än förut, beslöt kommunalnämnden att söka få in honom på hospitalet i Nyköping och uppdrogs åt ordföranden att härom gå i författning.....

1951 var sista året som Bergshammar var egen kommun, den uppgick då i Jönåker. Två exempel från det sista året:

1951-04-12 hade kommittén för anordnande av lekpark i Bergshammars samhälle istället inkommit med ett förslag att nämnden skulle tillstyrka ett anslag om 800-1000kr till bussturer från Bergshammars samhälle till Strandstuguviken och åter två gånger i veckan under sommarmånaderna för att barnen skulle beredas tillfälle till bad därstädes. Nämnden föreslog att 500kr skulle beviljas och lämnades till stämman för beslut.⁴³ Nämnden ifrågasatte dock om inte södra delen av socknen borde åtnjuta samma förmån.

Vid det allra sista mötet 1951-12-28 behandlades en framställning från Bergshammars bygdegårdsförening om ett extra anslag för inköp av en ljudfilmsapparat. Beslutet blev en tillstyrkan av sådant anslag med belopp som anses behövt och frågan hänsköts till stämman för avgörande.⁴⁴

Kommunikationer

Landsvägen Nyköping passerade genom byn. Närmaste gästgivaregårdar var i öster Nyköping och i väster Jäder i Lunda.

Post från Stockholm kom på onsdagar och lördagar och kunde skickas dit på måndagar och torsdagar om de lämnades före kl 11. Snällpost kunde dock lämnas senast kl 1900 men fick då bara väga 8 lod. Lösbrev till landsbygden norrut kunde lämnas fram till kl 12.

Paketposten mellan Stockholm och Ystad passerade Nyköping endast vintertid och övriga tider kom den på söndagarna från Stockholm och på torsdagarna söderifrån.

Laga skiftet 1844

Allmänt om laga skiften⁴⁵

Laga skifte i Sverige beslutades år 1827 och principerna i denna skiftesstadga gällde till 1928. Syftet var att slutföra de jordreformer som påbörjats med storskiftet och enskiftet. Det räckte att en bonde i byn begärde laga skifte för att det skulle genomföras.

Före laga skiftet hade varje bonde i byn en del teg, i varje åkerstycke. På så sätt hade var och en del i den bättre jorden såväl som i den sämre. Bredden på tegens motsvarande bondens andel i byn, som i sin tur också manifesterades i tomtens bredd längs bygatan. Tegarna var normalt smala och kunde inte brukas var för sig. Allt brukande måste därför ske gemensamt och man måste i huvudsak enas om vad man skulle odla.

Skiftet innebar att varje bondes andel samlades och lades ut på i idealfallet en plats. Den som fick sin andel i den sämre jorden fick då i motsvarande grad mer mark och vice versa. Det samlade värdet av

⁴³ Badresor blev förverkligade och pågick några år. Författaren av detta dokument har själv deltagit i sådana. Vet någon om det blev resor även från södra delen?

⁴⁴ Oklart om stämman hann behandla frågan.

⁴⁵ Ref Wikipedia

hemmanet före och efter skiftet skulle vara lika. Man flyttade också ut tomten och byggnaderna till den egna marken, vilket innebar att byn mer eller mindre splittrades.

Bergshammars skifte

Per (Petter) Larsson Östergården var den som ansökte 1843-03-31⁴⁶ om laga skifte i Bergshammars by. Han företrädde dock av f.d. nämndemannen Adam Andersson⁴⁷ vid alla möten.

Karta och protokoll (handskrivet) finns tillgängligt i Lantmyndigheternas arkiv som 04-BER-49. Kartan är en kopia av en konceptkarta. Bilagt protokollet är även ansökan, fullmakter och diverse skrivelser. En annan karta finns på Lantmäteristyrelsens arkiv men utan protokoll som Bergshammars by Nr 1-8 1843 .

Bägge kartorna är upprättad år 1843 av J Hjelmerus och var juridiskt bindande.

De blev fastställda den 9 oktober 1844 vid sammanträde med Jönåkers Härads Ägodelningsrätt till *framtida efterrättelse*.

Kartorna ger i princip samma information men det förekommer skillnader i färgsättning och detaljer. Myndigheternas karta har även tillförts uppgifter om de senare sifferbeteckningar som fastställdes in på 1900-talet istället för de tidigare alfabetiska.

Möte 1 1843-05-26 Paragraf 1-4

Möte 2 1843-08-07 Paragraf 5-9

Möte 3 1843-09-01 Paragraf 10-12

Möte 4 1843-09-11 Paragraf 13

Å protokollet för den 1 denna månad vägrade Lars Larsson i Mellangården, Erik Persson i Bredgården samt Erik Larsson och Jonas Hedman i Torp sina underskrifter utan att därtill uppgiva något skäl

Möte 5 1843-09-23 Paragraf 14-20

Möte 6 1843-09-25 Paragraf 21-22 Avslutande sammanträde

⁴⁶ 04-BER-49 sid 5

⁴⁷ Adam Andersson var en betrodd person med andra uppdrag, bl.a. invaldes han som ledamot i den nyinrättade, för Bergshammar och Tuna gemensamma skolstyrelsen 29 jan 1843. (Ref: Ivar Annebäck)

Man kan se att skrivkunnigheten bland bönderna inte var särskilt välutvecklad, se bomärken nedan i protokollet. Ingen av dem kunde själv skriva sitt namn.

Borgshamn den 25 September 1843.
 Johan Cederholm, I. dom Andersson, Erik E. Andersson,
 Johan Petter Hallgren, Pehr Julén, Erik E. Jonsson,
 Erik E. Nilsson, Erik Jonnäs, Lars Larsson

Hallgren var präst i församlingen (**Kanske Tuna också?**), Cederholm representerade ägaren till Frälsegården Erik Sparre som lydde under Arnö fidekommiss.

Vid laga skiftet 1844 omfördelades byns mark i 12 andelar enligt nedan. Vissa ägare fick flytta sina hus till de ägor de tilldelades.

A	Nr 1 Östergården	Bonden Per Larsson	Fick bo kvar på Östergården
Ba	Nr 2 Mellangården	Bonden Lars Larsson	Fick bo kvar på Mellangården
Bb	Nr 2 Mellangården	Bonden Jonas Ersson	Skulle flytta till Västergården
Ca	Nr 5 Bredgården	Bonden Jonas Ersson	Skulle flytta till Västergården
Cb	Nr 5 Bredgården	Erik Jonsson	Fick bo kvar på Bredgården (blev Övre-)
Cc	Nr 5 Bredgården	Änkan Anna Wretmark	Skulle flytta, skiftet blev Nedre Bredgården
Cd	Nr 5 Bredgården	Erik Persson d.y.	Bodde på Broby, skiftet blev Nya Bredgården
Da	Nr 3 Torp	Snickaren Jonas Hedman	Skulle flytta till Östra Torp
Db	Nr 3 Torp	Bonden Erik Larsson	Skulle flytta till Västra Torp
E	Nr 4 Frälsegården	Baron E Sparre	Byggnader skulle flyttas söderut
F	Nr 6 Åttinge	(Comminister Hallgren)	Prästbostället låg kvar
G	Källstugan	Bonden Erik Nilsson	Fick bo kvar på Källstugan

Beteckningarna Västergården, Övre, Nedre och Nya Bredgårdarna, Östra och Västra Torp används inte i skifteshandlingarna utan uppträder senare i husförhörlängderna.

De som slapp flytta hus var ändå med och betalade sin andel av den totala kostnaden.

En konsekvens av laga skiftet var att många torpare blev i princip vräkta när den mark de brukat skulle tas i anspråk av bönderna. Torpen blev backstugor för att successivt överges och rivas. Se t.ex. beskrivningarna om Nilstorp, Mellantorp och Tysktorpet nedan.

Mellangårdens och Bredgårdens soldattorp, Nedre respektive Övre Ollonstugorna nära gränsen till Tuna, bibehölls samägt av gårdarna, Litt B och C.

Några personnotiser

Per och Lars Larsson är bröder.

Erik Persson d.y. bodde på Broby men ägde även del i Bredgården genom att hans mor var född där. Han förekommer även i laga skiftet på Broby 1857 som ombud för henne och hon tilldelas då Övre Broby i det skiftet.

Husflyttningar

Vid laga skiftet beslutade vilka som skulle flytta från sina boställen. De som skulle flytta fick ta med sig alla sina åbyggnader och flyttningen skulle verkställas inom fem år. Kostnaden beräknades för varje hus och en fördelning mellan delägarna gjordes där även de kvarboende fick betala. Ett statligt bidrag utgick och det var större om man byggde nya hus i sten/tegel men det var det ingen som ville i Bergshammar. Om husen efter de fem åren inte var flyttade fick man betala markhyra till de som ägde marken.

Några hade torp och/eller lägenheter som skulle avvecklas på sina tidigare ägor men markägaren ålades flytta byggnaderna; det gällde t.ex. Östergårdens Per Larsson med Nystugan och Bredgårdens Jonas Ersson med Björka, Lugnet och Fredriksberg. Beträffande Fredriksberg träffades dock en överenskommelse att den fastigheten fick stå kvar.

Erik Persson som bodde på Broby hade bara några ekonomibyggnader, inget bostadshus på sin Bredgårdsdel.

I lantmätarens rapport står hur långt byggnader skulle flyttas. Beträffande Erik Larsson som skulle flytta till det nya läget Västra Torp så stämmer sträckan mycket väl; 2200 alnar=1300meter liksom för Jonas Hedman till Östra Torp, 1600 alnar= 950meter. För Nya och Nedre Bredgårdarna samt Frälsegården anges en mycket längre sträcka än bara till strax söder om landsvägen, ca 450meter. Det kan vara så att det antogs att byggnaderna skulle uppföras närmare ån i likhet med Broby och Åby.

Kostnadsberäkningen för husflyttning är mycket detaljerad och anger antalet drängdagsverken som åtgick liksom antalet "öke-dagsverken"d.v.s. kostnaden för transporter med dragdjur.

Det har inte kunnat fastställas exakt när flyttning till de nya platserna ägde rum. I husförhören används de nya beteckningarna Övre, Nya- och Nedre Bredgården samt Västra och Östra Torp först 1876-1880 vilket ju är mer än trettio år efter att skiftet vunnit laga kraft.

Generalstabskartan Norrköpingsdelen⁴⁸ uppmättes 1851 och är översedd 1872. Om den är riktig kan man dra slutsatsen att Fräsegården och Nedre Bredgården är utflyttade senast 1872 medan Nya Bredgården inte är det. Dock finns bara 3 fyrkanter markerade i den ursprungliga byn vilka bör vara Östergården, Mellangården och Övre Bredgården. Oklarhet råder då beträffande Nya Bredgården. Västergården och Västra- och Östra Torp är också flyttade.

⁴⁸ J243-56-1. Det finns en senare variant J243-56-4 som är reviderad 1927. Där finns även Nya Bredgården med



		Mångårdsbyggnad	Stuga	Husmansstuga	Brygghus	Stall	Bod	Smedja	Svinhus	Fårhus	Fåhus	Lada	Loge	Vedbod	Vagnshus
Nr 1 Östergården	Per Larsson	3						1			1		1		
Nr 2 Mellangården	Jonas Ersson	1	1			1			1		1	1	1	1	
Nr 5 Bredgården	Jonas Ersson	1			1	1	1				1		1		
Nr 5 Bredgården	Anna Wretmark	1				1					1		2	1	
Nr 5 Bredgården	Erik Persson										1		1		
Nr 3 Torp	Jonas Hedman	1				1	1		1	1	1		1		
Nr 3 Torp	Erik Larsson		1				1		1		1		1		1
Nr 4 Frälsegården	Baron E Sparre		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2		
Totalt		4	6	1	2	5	4	2	4	2	9	2	10	2	1

Hemman

Byns hemman har, bortsett från prästbostället, tydligen inte haft någon högre status. I Nyköpings länskalender för 1852 över **Kongl. Lust-Slott, Kongsgårdar, Kongsladugårdar, Säterier, Boställen** med flera bättre bebyggda *Hemman* och *Lägenheter* inom länet anges för hela Bergshammars socken endast Ekeby, Kottorp, Ottinge, Wida, Wreta och Åby.

Östergården

Östergården var tidigare frälsehemman, se tidigare avsnitt, men skatteköptes 1703.

Vid storskiftet av Bergshammars bys utmark 1777⁴⁹ ägdes Östergården av Baltzar Hoffler som då bodde på Torp men dog på Östergården 1797⁵⁰. Han ägde även Nystugan eller Torp⁵¹ samt Palstorp i Tuna. Se vidare om denne person ovan.

År 1827 inflyttade Per Larsson född i Lunda 1778 till Östergården. Han står som ägare tillsammans med änkan Anna Ersdotter född 1758 i Råby. Från 1836 är dock Per ensam ägare.

1843 är det Per som ansöker om laga skifte i Bergshammars by. Han får bo kvar men ålades flytta⁵² försålda lägenheterna:

Nystugan med åbyggnad 13 varv hög, lada, fähus, loge och lada (torp väster om gravkullen in NyaSvalsta)

Björka med Stuga 12 varv hög, loge och fähus, smedja,

Lugnet med Stuga

Per dör 1854-12-04 och hans son Anders Gustaf Persson född 1823-04-09 brukar gården och blir ägare tillsammans med sin mor Katarina Henriksdotter och sina syskon. De var brodern Per Erik född 1820-01-16 som bodde på Udden och systemen Anna Katarina född 1815. Hon var gift med bonden Lars Persson född 1806-02-01 i Lunda men arrenderade gården Sättra i Runtuna.

1861-11-01 avled Lars Person i Runtuna och änkan flyttade med sina sex barn (varav en dotter var dövtum och en son var kasserad vid mönstringen) till Bergshammar 1862-03-14. 1863-04-14 avled Anders Gustaf och från 1866 är det Anders Gustafs och Lars Perssons arvingar som äger Östergården under en lång följd av år. Det är bröderna Karl Gustaf och Johan Erik som brukar gården. De är söner till Lars Persson.

Johan Erik med familj flyttar till Allhelgona församling 1896-04-07. Därefter är det Karl Gustaf som brukar till sin död 1900-04-19 och sedan står Karl Gustafs änka Anna Sofia Andersdotter som brukare. Karl Gustaf och Anna Sofia har bl.a. dottern Hulda Sofia som gifter sig med Karl Fredrik Wellander och som sedan har Fräsegården. Sonen Johan Alfred född 1879-11-22 är arrendator till 1914 då han och modern Anna Sofia flyttar till Nicolai och Johan August Öhrvall född 1877-05-02 flyttar in från Stigtomta som hemmansägare. Han lämnar dock Östergården redan 1916-03-16 och flyttar till Nyköpings östra församling. Enligt Gunnel Wellander som bodde på Nya Bredgården var det Öhrvall som byggde den nuvarande mangårdsbyggnaden på Östergården.

Från 1919 finns delat ägarskap mellan Frans Oskar Johansson från Svennevad respektive Anders Gustaf Andersson från Lännäs, båda församlingarna i Örebro. Frans Oskar flyttar dock redan 1920-03-03 till Torsåker.

(Ägarförhållanden 1920 till 28 är något oklart ännu)

⁴⁹ Lantmäteriet historiska kartor 04-BER-24

⁵⁰ Bouppteckning Jönåkers Häradsrätt Ref FII:10 nr 180

⁵¹ Fastigheten kallas omväxlande Torp, Torp eller/med Nystugan, Bergshammarsby Nr 3 Torp m. fl. i husförhören

⁵² 04-BER-49 sid 99-

1928 står Fredrik Martin Edman född 1804-04-02 från St Olai, Östergötland som ägare och Karl Gösta Hammarlöf som arrendator. Edman flyttar 1931-08-29. Hammarlöf lär ha köpt fastigheten 1928⁵³.

Mellangården allmänt

Mellangården bestod av två hemman. Vid storskiftet 1777 ägdes hela Mellangården enligt skifteshandlingarna av bagaren i Nyköping Johan Zacharias Hoffler, bror till Baltzar Hoffler (d.y.). Zacharias dog dock året därpå och 1783-1795 är det Baltzars son Carl Adam Hoffler med hustru Maria Ulrika Ramklou⁵⁴ som bor där. Det står noterat att han är Apotekargesäll. Carl Adam flyttar till Stigtomta 1796 och är då Provisor och ????? AI:4 sid 4. På Mellangården bor givetvis även ett stort antal drängar och pigor som arbetar ett till två år för att sedan flytta.

Carl Ramklou, född 1758⁵⁵ flyttade till Mellangården 1797⁵⁶ men *ankom utan besked ifrån Stigtomta*. 1807 flyttade han till Nicolai *utan besked*. *Det står att han är lägenhetens innehavare och säger sig bruka salighetsmedlen i Stigtomta*. Denne Ramklou var kronolänsman, ogift och kom tydligen tillbaka till Bergshammar för han bodde på Nilstorp 1829 när han dog.

Om Anders Svenssons hustru Maria Olsdotter född 1770 i Nicola, boende på Mellangården, står det att hon *öfvat dryckenskap och därpå?? I sitt hus*

Lars Persson boende på Mellangården dömdes till uppenbar kyrkoplikt för fylleri 4 juni 1815.

Vid laga skiftet 1844 är Mellangården fördelad på två delägare, Lars Larsson och Jonas Ersson med ¼ mantal vardera. Jonas ägde även 1/6 mantal Bredgården som han fått genom gåvobrev från sin svärfar Anders Nilsson.

Mellangården (den som blev kvar)

Denna del är i samma släkt i mer än 100 år. Lars Larsson hade ägt åtminstone sedan 1831 och fick vid laga skiftet bo kvar på Mellangården Litt Ba ¼ mantal. Lars var bror till Per Larsson som hade Östergården. Lars dog 1876 men sonen Anders Petter Larsson hade varit brukare i ett antal år och blev ägare till 1890 då han dog. Från 1883 är Johan Erik Andersson brukare. Han är gift med Johanna Sofia Andersdotter som är barnbarn till ovannämnde Lars Larsson. Johan Erik står registrerad som brukare i församlingsboken och blir ägare någon gång efter 1911, han dör 1918. Sedan står hans arvingar eller hans änka Sofia Ersdotter/Andersson registrerade som ägare med Johan Eriks son Erik Oskar Johansson som brukare. Detta gällde även 1938. 1947 är Karl Henning Karlsson ägare med svärsonen Gustaf Karlsson som brukare. Karl äger då även Övre Bredgården, gårdarna drevs i sambruk.

⁵³ Svenska Gods och gårdar 1938

⁵⁴ Kolla AI:3 sid 121 beträffande kom ifrån: rediit Holmica 85 finetestimo nio? Rediit betyder återkom, kom han från Stockholm 1785 tro?

⁵⁵ Bergshammar (D) AI:8 (1826-1835) Bild 25 / sid 19

⁵⁶ AI:6 sid 16 **vad står det framför Carl Ramklou?**

Mellangården (Västergård delen)

Litt Bb ¼ mantal Jonas Ersson ägde denna del och han ägde även Bredgården Litt Ca. Han skulle flytta alla sina åbyggnader⁵⁷ För Mellangården var det fråga om:

Mangårdsbyggnad, svinhus, stall o lada 11 varv höga, boskaphus 15 varv, loge, lägenheten
Fredriksberg stuga 13 varv, vedbod,

I bouppteckningen efter Jonas står det att boet innefattade ¼ mantal Vestergården som han skulle ha köpt under äktenskapet med Margareta Andersdotter. Enligt skiftesprotokollet ägde han ¼ mantal Mellangården men hade dessutom genom gåvobrev från svärfadern fått 1/6 mantal Bredgården.

1/6 mantal Bredgården kallas senare Västergården i husförhören medan 1/4 mantal Mellangården fortsätter *officiellt* under detta namn i husförhör och församlingsböcker till 1918 då Georg och Axel Nilsson köper båda andelarna.

Johan Albert Jansson blir ägare till båda Västergårdsdelarna.

Husförhören är skrivna på så sätt Jonas äger båda andelarna till sin död. Anledning till att 1/6 mantal Bredgården inte finns i bouppteckningen kan vara att Johan Albert Jansson hade köpt denna del redan innan Jonas dog. Eller finns annan förklaring?

(Senare historik)

Olle Nilsson köpte hälften av ¼ mantal Bergshammar 2:3 och 1/6 mantal Bergshammar 5:2 av Simon Johansson 1937-01-01 (d.v.s. hälften av Litt Ca och Cb)

Torp med/eller Nystugan, Västra torp-Östra Torp

Fastighetskonstellationen nr 3 Torp med/eller Nystugan är komplicerad.

Det har funnits en gård med namnet Torp i byn ungefär där Hamra ligger idag. Denna enhet förekommer under olika namn i husförhörlängderna. Bara Torp, Torp och Nystugan, Torp eller Nystugan. Även Jogersta utjord nämns i kombination med Torp.

En Nystuga var tidigare en frälsegård på ½ mantal, se avsnittet om frälset i Bergshammar ovan.

En Nystuga under No1 Östergården fanns också. Denna Nystuga var belägen väster om gravkullen i NyaSvalsta, se vidare under rubriken *Torp, backstugor, lägenheter och övrigt*

På Torp och Nystugan bor 1811 dels Bonden Erik Larsson med familj som äger den ena halvan på ¼ mantal, dels sedan 1808 Hr Hof Conduct Anders Sundström med fru Catharina Maria Mård el Hård? samt Fru Friherrinnan Elisabeth Christina Cronhjelm född Marcks von Wurtenberg⁵⁸. Sundström ägde den andra halvan av Torp på ¼ mantal men familjen flyttade till Malmö 1811. Sörens Eklund som tidigare bott på Krogen var arrendator sedan 1812. Sundström var löjtnant vid Kungliga Örlogsflottan. Baron Polycarpus Cronhjelm flyttar till Torp 1814 från Karlskrona men vidare 1816 till Stenkvista? Se AI:7 sid 31.

⁵⁷ 04-BER-49 sid 82-84

⁵⁸ Hon var dock född 1778 på Wermdö

Torp

I den första husförhörlängden från 1724 finns gården Torpet med. Där bor då Carl ????, gift med Magdalena Dandanell.

Vid delningen 1743 och storskiftet 1777 benämns denna fastighet i protokollen som Litt F/G Nystugan eller Torp med Jogersta utjord. Den ägdes då av "Porträttören" Baltzar Hoffler som även ägde Östergården och Palstorp i Tuna socken. Se nedan.

Vid laga skiftet ägdes Torp och Nystugan, som bestod av två hemman, av bonden Erik Larsson och snickaren Jonas Hedman. De bestod då av två lika stora delar om $\frac{1}{2}$ förmedlat till $\frac{1}{4}$ mantal kronoskatte och Nystugan $\frac{1}{4}$ mantal frälse.

Gården **Torp** bör ha omfattat ägofiguren inramad med blå linje nedan:



291= Byggnadstomt, 292 =Trädgård, 289 Kyrkvägen, 290=Fattighustomten, 299=Landsvägen,

297 och 298= Åttinge byggnadstomt, 293=Sockenstugetomt och Klockarens täppa.

Nystugan (frälsehemmannet)

Beträffande Nystugans äldre historik se avsnittet om frälset i Bergshammar.

Teori: Gården som bara benämns Torp i äldre husförhörlängder är troligen den Nystuga som finns med i exempelvis 1562 års frälselängd⁵⁹.

Motivering:

⁵⁹ Almquist *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden* Del 2 Band 1 1934 sid 18-19

1. Nystugan är då på $\frac{1}{2}$ mantal och det stämmer då att efter förmedling blir det $\frac{1}{4}$ krsk+ $\frac{1}{4}$ frälse efter förmedling innan laga skiftet.
2. Någon gård måste ha varit frälsehemmanet Nystugan.
3. År 1562 var frälsehemmanen i Bergshammars by benämnda Bergshammar, Bergshammar 1, Bredgården 1 och Nystugan. Bergshammar blev Frälsegården, Bergshammar 1 Östergården och Bredgården 1 friköptes, Nystugan blev kvar som frälse in på 1900-talet som del i Östra och Västra Torp.
4. Vid storskiftet på byns utjord benämns den av Baltzar Hoffler ägda andelen "Nystugan eller Torp med Jogersta utjord
5. År 1800 börjar kombinationen Torp och/eller Nystugan förekomma i husförhören. I början av 1800-talet kom krav att prästerna skulle delta i mantalsskrivningar. Då måste frälsehemmanet Nystugan med igen och det blev med denna kombinerade beteckning.

Vid laga skiftet beslutades att Larsson och Hedman skulle från byalaget utflytta och erhålla Näbbtäpporne, Nystugan, Larslund, Nilstorp, Mellantorp och Carlslund.

Bägge skulle flytta hela åbyggnaden d.v.s. alla hus.

Utdrag ur skiftesprotokollet⁶⁰:

"8- Torp Eric Larsson och Jonas Hedman skall till erhållande av formliga och förmånliga figurer från byalaget utflytta och erhålla Näbbtäpporne, Nystugan, Larslund, Nilstorp, Mellantorp och Carlslund samt ?? skog och hagmark i sammanhang därmed, dessutom ett skifte i ?-ängen"

För Erik Larsson handlade flyttningen om en Stuga 2 våningar 19 varv hög, Bod 22 varv hög, Loge 18 varv, Fähus 22 varv och Vagns-och svinhus⁶¹ till en kostnad av 229.34.8⁶². Det bedömdes åtgå 217 (dräng-) dagsverken å 24 och 37 samt 25 å 1:16 andra för körning, snickeri och murning. Det uppges att han får sin mark i tre skiften⁶³ och avståndet mellan förra och nya tomtplatsen är uppskattad till 2200 alnar⁶⁴=ca 1300 meter. Distansen motsvarar rätt väl verklig kördistans från Torps tidigare belägenhet vid kyrkan till den nya platsen vid Västra Torp. De som flyttade sina hus fick 5 år på sig för detta. (Västra torps mangårdsbyggnad revs hösten 2011 och var då förfallet, underhölls inte då dess läge inte passade in i byggnadsplanen från 1976.)

För Jonas Hedman var det fråga om en Byggning 37 varv(!) hög, Bod 21 varv, Får och svinhus, Loge 18 varv, Fähus och stall 21 varv till en kostnad av 473.22.8. Avståndet mellan förra och nya tomtplatsen är 1600 alnar=ca 950 meter.

Vid skiftet består såväl Da som Db av $\frac{1}{4}$ mantal förmedlat till $\frac{1}{8}$ mantal kronoskatte och Nystugan $\frac{1}{8}$ mantal frälse. Senare får dessa skiften dubbelbeteckningarna Bergshammar 3:2 och Nystugan 1:2 respektive Bergshammar 3:3 och Nystugan 1:3 (p.g.a. just uppdelningen i kronoskatte och frälse?)

⁶⁰ 04-BER-49 sid 11-12

⁶¹ 04-BER-49 sid 95.

⁶² I 1844 års myntsystem, Banco att reda ut vilken enhet och vad det motsvarar se sid 105 i 04-BER-49

⁶³ Betecknas Db på kartan och omfattar åkern mellan Källstugevägen och Norrlundsvägen, ett skogskifte som sträcker sig i NNV riktning norr om Källstugan samt ett område norr om Östorp.

⁶⁴ Enhet anges inte i protokollet men bör ha varit aln. En Rydaholmsaln varca 0,594 meter

I församlingsboken 1928-1935 står Bergshammarsby No 3 1/8 mtl Västra Torp med Nystugan. August Henning Pettersson född 1869 bor då där med hustru och två barn. På motsvarande sätt Bergshammarsby No 3 1/8 mtl Östtorp med 1/8 mtl Nystugan.

Östtorp jordbruksdel inköptes 1934⁶⁵ av Olle Nilsson Västergården. Nuvarande bostadsfastighet Östorp, Bergshammar 10:1 avstyckades från Östra Torps ägor 1943-04-22 akt nr 143,

Västra Torp, 1/8 mantal Bergshammar 3:3 och 1/8 mantal Nystugan I:3 köptes av August Pettersson 1943-05-01

Nickebo, Bergshammar 9:1 1943-01-22 akt nr 132 (Karl Arvid Nilsson byggde kanske detta hus men flyttade till Linköping 1936).

Generalstabskartan från 1877, blad Norrköping anger bara "Torp" ungefär vid Östra Torp men det symbolisera nog både västra och östra Torp.

I domboken för Jönåkers Häradsrätt 1880, Ala:110 §4 Bild 3750 finns ett antal lagfarter antecknade för Bergshammar Nr 3 eller Torp 1/16 mantal och Nystugan 1/16 mantal frälse som bör studeras.

Baltzar Hoffler

Baltzar Hoffler var född 1718⁶⁶ troligen i Nyköping där hans far, som också hette Baltzar Hoffler var rådmän. Baltzar hade även en bror, Johan Zacharias Hoffler, som var bagare i Nyköping. Släkten Hoffler är för övrigt känd som en stor bagarsläkt⁶⁷.

Baltzar Hoffler d.y. studerade för Olof Arenius 1742 och företog en resa till Holland för att utbilda sig till porträttmålare 1744. Han och hans hustru Anna Maria Forsman född 1740 är skrivna på fastigheten Torp i Bergshammars by från 1763. Baltzar kallas i storskifteshandlingarna för "Tourtraiteuren" och i bouppteckningsregistret för "Porträttör".

Baltzar Hoffler d.ä. dog 1767-10-06⁶⁸ och ägde då Östergården, Torp med Nystugan och även Palstorp i Tuna. Vid storskiftet av Bergshammars bys utmark 1777⁶⁹ ägde Zacharias Hoffler Mellangården medan Baltzar d.y. hade övertagit faderns. Baltzar dog 1797 på Östergården⁷⁰ (han var dock kyrkskriven på Torp) och hustrun Anna Maria 1806 på Torp.

⁶⁵ Köp från Elvira Nilsson, hans mor. Axel, ev tillsammans med Georg Nilsson har köpt tidigare, kolla!!

⁶⁶ Enlig husförhörlängd. Nationalmuseum uppger 1720 utan att ange källa. Födelsebok saknas för Nyköping denna tid.

⁶⁷ Håkan Norén, Nyköpings historia del II sid 174

⁶⁸ Bouppteckning Nyköpings rådhusrätt och Magistrat nr FIIa:6 nr 1295

⁶⁹ Lantmäteriet historiska kartor 04-BER-24

⁷⁰ Bouppteckning Jönåkers Häradsrätt Ref FII:10 nr 180

Utdrag ur Baltzars bouppteckning angående den fasta egendomen.

Tastigfeter.		Spelie
Östergården i Bergshammars län.		
till Brono Skatte belägg. Gönäkers		
färads Bergshammars socken		1500.
Torp i Nystugan 4 mil belägg i in.		
der samhälle belägg i förnämnda		
Görsdals socken		666 3/4.
Påls torp i Brono Skatte län.		
belägg i Gönäkers färad i Tuna socken		133 1/6. — 3500.

Baltzar var en förmögen man och bouppteckningen upptar i övrigt 18 sidor med övriga tillhörigheter i form av silver, tenn, koppar, Mässing, Blecksaker, Glas, Porslin, Stenkärl, Järnsaker, Kör och åkerredskap, Husgeråd, Mangångkläder, Linkläder, Sängkläder, Kreatur, Böcker, Målare och Chonterfeiwerktyg och kontanta penningar. Bland dokument och handlingar nämns kartor och beskrivningar över Palstop inklusive utjord, Torp och Nystugan och Östergården.

Kreaturen bestod av 2 hästar och ett 2-årigt föl, 10 kor, 1 tjur och ?????

Baltzar finns representerad på Nationalmuseum i Stockholm med ett 30-tal teckningar i svartkrita, de flesta porträtt. Han kallas där för Baltzar Baltzarsson Hoffler. Ett självporträtt i olja finns även i museets samlingar⁷¹:

Inrikes Tidningar 1797-03-14:

Porträttdren Baltzar Hoffler, bdd på
Bergshammars i Södermanland, den 31 Jan.,
uti des 77 års ålder.

⁷¹ http://www.digitaltmuseum.se/things/oljemalning/S-NM/NM.0260925?to_year=1797&from_year=1797&search_context=1&count=60&pos=6



"Oljemålning på duk, bröstbild av man, klädsel: brun väst, mörkgrön rock fodrad med rött, vit halsduk, vitt krås, profilerad guldram, på spännramen påklistrad pappersetikett m anteckning i bläck: 'Artist Hoffler/Själfporträtt'. Självporträtt av Balzar B:son" (Baksidan hämtad från Trelleborgs museum)

Exempel på hans teckningar är ett porträtt är på Grevinnan C Sparre⁷² och titelbladet nedan:

⁷² www.nationalmuseum.se Inventarienummer NMH 191/1891



Frälsegården

Beträffande Frälsegårdens äldre historik se avsnittet om frälset Bergshammar.

Vid laga skiftet ägdes Frälsegården som var på ½ mantal av Baron E Sparre på Arnö. Han representerades vid förrättningen av Herr Brukspatron Johan Cederholm enligt fullmakt. Arrendator var Carl Persson. Han dog 1847 och ny arrendator var Johan Johansson till 1860. 1861 är H H Baron Alex Sparre ägare och pastor J Hellberg är arrendator. 1870-1878 brukas gården av Anders Wilhelm Andersson och 1878-1903 av Johan Fredrik Andersson. 1896 står Fröken Anna Sparre som ägare. Johan August Skånbeck arrenderar 1904-1913 och sedan blir Karl Fredrik Welander på Nya Bredgården arrendator till 1930. 1938 ägs gården av Arnö fidekommiss och Karl Fredriks söner Albin och Folke arrenderar⁷³.

Enligt laga skiftet skulle Frälsegården flytta alla åbyggnader:

Stuga 16 varv hög (taket var förfallet), husmanstuga, bryggghus, stall och bodar 13 varv höga, smedja 6 varv, svinhus, fårhus, fähus och lada, 2 logar 14 varv höga samt ett ytterligare fähus. Total kostnad 348.3.4

Ny(nuvarande) plats blev söder om landsvägen.

Bredgårdarna

Bredgårdarna som numera är tre kallades i äldre tider Bredgården och lydde under frälset men skatteköptes 1702, se tidigare historik under avsnittet frälset i Bergshammar. I äldre husförhörlängder redovisas fem (5) stugor/bostadshus på Bredgården.

Petter Jonsson som bodde på Bredgården tills han flyttade till Tuna 1806 dömdes för brott mot 7:e budet (Du skall icke stjäla) till uppenbar kyrkoplikt 29 dec 1805.

⁷³ Gods och gårdar 1938

Vid laga skiftet fanns 4 hemman. Ett blev kvar på kullen vid kyrkan (Övre Bredgården). Två blev Nedre respektive Nya Bredgården och det fjärde blev en del av Västergården. Ägandet var fördelat på Jonas Ersson 1/6, Erik Jonsson 1/3, Anna Wretmark 1/3 och Erik Persson 1/6=1 mantal.

Bredgården (nya)

Erik Persson f 1797 var ägare till den del som senare blev Nya Bredgården 1/6 mantal. Han bodde dock på Broby och brukade samtidigt Bredgårdsdelen. Brobydelen blev vid laga skiftet 1857 Övre Broby.

Han skulle flytta hela åbyggnaden⁷⁴: Loge, fähus och bod gemensamt ägd med Jonas Ersson. Inget bostadshus.

Erik Persson avled 1874 och i hans bouppteckning står upptaget:

- 1/4 dels mantal kronoskatte rusthåll Broby i Bergshammars Socken som den aflidne ärft efter sina föräldrar upptages här till sitt vid sista taxeringen åsatta värde 5000 kronor
- 1/6 dels mantal Kronoskatte Bergshammars Bredgård Bergshammars Socken som den aflidne under äktenskapet med sin efterlevande Enkan inköpt upptagen här till sitt vid sista taxeringen åsatta värde 3500 kronor.
- Övriga tillgångar var 611,50 och skulder 2208,75 summa behållning 6902,75.

Erik och hans hustru Anna Maria Ersdotter hade fått åtminstone 6 barn men ingen kunde ta över den fasta egendomen. Den son som var brukare av gården, Anders Petter och hans hustru hade dött av smittkoppor i jan respektive feb samma år 1874. En son var ogift. En dotter Anna Charlotta född 1822 hade tidigare avlidit men hade i sitt äktenskap med statdrängen Ivar Uddman vid Ekeby en efterlevande dotter Augusta Charlotta. Två döttrar var gifta med män som var arrendatorer på Ista respektive Svartnacka i Svärta och sonen Johan August var arrendator på Vida. Han blev morfar till Karl Robert Ålund.

Ägare till Övre Broby blev Anders Persson

Hur Bredgårdsdelen övergick till ny ägare är något oklart. 1877 står Erik Gustaf Ersson i Nyköping, född 18210922 i Helgona som ägare men han flyttar till Nyköpings Östra 18770917. Anders Gustaf Andersson född Djupvik, Kvarsebo socken blir då ägare med Per Fredrik Welanders som brukare. Hans son Karl Fredrik blir ägare 1907.

Drängen Gustaf Erik Olander f18270706 i Bogsta bor på Bredgården Al:9 sid 82 (preliminärt/troligen inte relaterad till Artur Olander)

Bredgården (nedre)

Änkan Anna Wretmark med Litt Cc 1/3 mantal skulle flytta hela åbyggnaden⁷⁵:

2ne våningars byggnad 20 varv hög, vedbod, stall förfallet, 2ne fähus, svinhus förfallet, vedbod dito, 2ne logar med 3 golv, 16 varv höga,

⁷⁴ 04-BER-49 sid 88-89

⁷⁵ 04-BER-49 sid 89-92

Gården ägdes 1857-1875 av Samuel Otto Indebetou, född 1812 i Östra Vingåker. Står som F.d. Fabrikör och bankkamrer och gårdsägare i Sveriges Befolkning 1890.

Hans son, Harald Otto Indebetou f1846 i Nyköpings Västra var Fil dr och har dokumenterat mycket om Nyköpings historia enligt Håkan Norén, finns källhänvisad i hans Nyköpings Historia Del II.

Från 1875 till 1887 hette ägaren Erik Wilhelm Ericsson född 1834 i Brännkyrka.

Från 1887 till 1899 hans änka Augusta Matilda Larsdotter.

Från 1899 till 1915 Anders Fredrik Eriksson och senare dennes son Ernst Fredrik Eriksson

Från 1915 delat ägarskap mellan KJ Andersson och AF Erikssons arvingar

Från 1919 Karl Johan Andersson och senare hans måg Bertil Eriksson

Bredgården (övre)

Erik Jonsson blev ägare vid laga skiftet. Gården var kvar i släkten till ca 1944⁷⁶



Övre Bredgården ca 1930,
Personerna är f.v. Märta Licke f1910,
Gerd Erika f 1912 och hennes far,
arrendatorn från 1912 Karl Gustaf
Eriksson f 1882

Fastigheten Hamra, Bergshammar 5:15 avstyckades från Övre Bredgården 1942 och köptes av då av Emil Gustaf Gustafsson m.fl. (för 6200)kr som 1944 sålde vidare till Reinhold Andersson.

Bredgården (Västergårdsdelen)

Ca Jonas Ersson som ägde och bodde på Mellangården $\frac{1}{4}$ mantal ägde även $\frac{1}{6}$ mantal Bredgården.

Dessa blev Litt Bb respektive Ca. Han skulle flytta alla sina hus.⁷⁷ Även de på hans del av Mellangården. Från Bredgården var det fråga om:

Mangårdsbyggnad 2 ne våningar hög, 17 varv, bryggshus, bod 15 varv, ägd gemensamt med Erik Persson, vagnshus, stall o fähus 14 varv höga, loge.

Denna andel finns inte med i Jonas bouppteckning. Se under Mellangården (Västergårdsandelen) ovan.

⁷⁶ Osäker uppgift men i varje fall till efter 1930

⁷⁷ 04-BER-49 sid 86-88

Teori angående husen: Två mangårdsbyggnader skulle Jonas flytta från Mellangården och Bredgården; En analys av kartmaterial tyder på att husen uppfördes på Litt Bb och är de mindre bostadshus som fortfarande finns på Västergården. Det ena flyttades senare till platsen närmast infarten när ny mangårdsbyggnad uppfördes.

Senare historia:

Olle Nilsson köpte hälften av $\frac{1}{4}$ mantal Bergshammar 2:3 och $\frac{1}{6}$ mantal Bergshammar 5:2 av Simon Johansson 1937-01-01 (d.v.s. hälften av Litt Ca och Cb)

1945-01-23 köpte Georg Nilsson hälften av Litt Da, Östtorp av Olle Nilsson

1947-04-01 köpte Olle Nilsson hälften av $\frac{11}{12}$ mantal Bergshammar 13:1

Fastigheten Bergshammar 13:1 (aktnummer 143) bildades 1945-11-27

Åttinge/Ottinge

Var kaplans/prästboställe vid laga skiftet. Blev Litt F.

I äldre tider fick prästerna sin försörjning delvis genom den skatt som utgick i form av tionde och som prästen fick ta del av men de fick även själva svara för brukandet av mark som tillhörde kyrkan. Med tanke på prästens arbetsuppgifter inklusive att sköta folkbokföringen genom förande av husförhörlängder, födelse-och dödböcker m.m. fick nog det praktiska arbetet skötas av anställd personal.

Ottinge var tidigare en frälsegård tillhörande Majoren Mårten Hane men blev efter reduktionen av Kungl. Majt 1684 donerad till Tuna och Bergshammars kyrkor och blev kaplansboställe i sistnämnda socken⁷⁸.

I Bergshammar låg prästgården strax väster om kyrkan och kallades med varierande stavning Åttinge eller Ottinge i husförhörlängderna.

- Den sista prästen som bedrev/deltog i jordbruk på Ottinge var troligen komminister Johan Hellberg d.y. till början av 1870-talet. Eventuellt kan Alfred Bergstedt ha deltagit som hälftenbrukare från 1880.
- Den sista prästen som bodde på Ottinge var Theodor Alfred Lindén som flyttade 1907.
- Den siste brukaren av Ottinge prästgård som även bodde där (till 1975) var Gustaf Karlsson f1900

1872 flyttade Johan Hellberg till Åby från Ottinge. Drängar o pigor flyttar in och ut på Ottinge men även Mamsell Maria Katarina Hellberg (Johans syster) 1874 men hon dör 1875-10-02

1880-05-01 flyttade komminister Johan Alfred Bergstedt f 1850-03-25 till Ottinge närmast från Kattnäs där han varit ca 1 år efter att tidigare varit i Tuna några år som pastor. Samtidigt även Karl Anders Andersson f 1829-07-16 som då står som "hälftenbrukare" men 1881-85 som brukare men ändrat till "Statsdräng". Oklart vem som var den andra hälftenbrukaren!

⁷⁸ Frälsegodsen i Sverige under stormaktstiden, Joh Ax. Almqvist, andra delen, band 1 sid 203

1880-06-04 var det av-och tillträdessyn av Ottinge. Ett mycket detaljerat och intressant syneprotokoll finns i Jönåkers Häradsrätts Dombok⁷⁹ som beskriver gårdens skick och nödvändiga underhållsarbeten efter att någon syn inte förekommit på 100 år. 1899-05-19 flyttar Bergstedt till Västerås. Gården brukas av Johan Albert Jansson på No 5 (Västergården) sedan 1897-05-01

1899-10-05 flyttar komminister Theodor Alfred Lindén till Ottinge från Sorunda

1900-05-01 tillträder Oskar Henning Eriksson som arrendator men dör 1901-06-07

1907-05-02 flyttade Theodor Alfred Lindén till Örebro

1908-05-01 inflyttade arrendatorn Karl Fredrik Broman från Tuna. Han gifte sig 1908 med Elin Johanna Andersson f 1884 som var född på Mellangården i Bergshammar.

1919 inflyttade Reinhold Andersson med familj från Väderbrunn/Tallstugan som arrendator

1920 flyttade Broman med familj till Västergården som jordbruksarbetare. Västergården ägdes då av Axel och Georg Nilsson i Nyköping. Broman flyttade dock vidare till Nicolai 1921

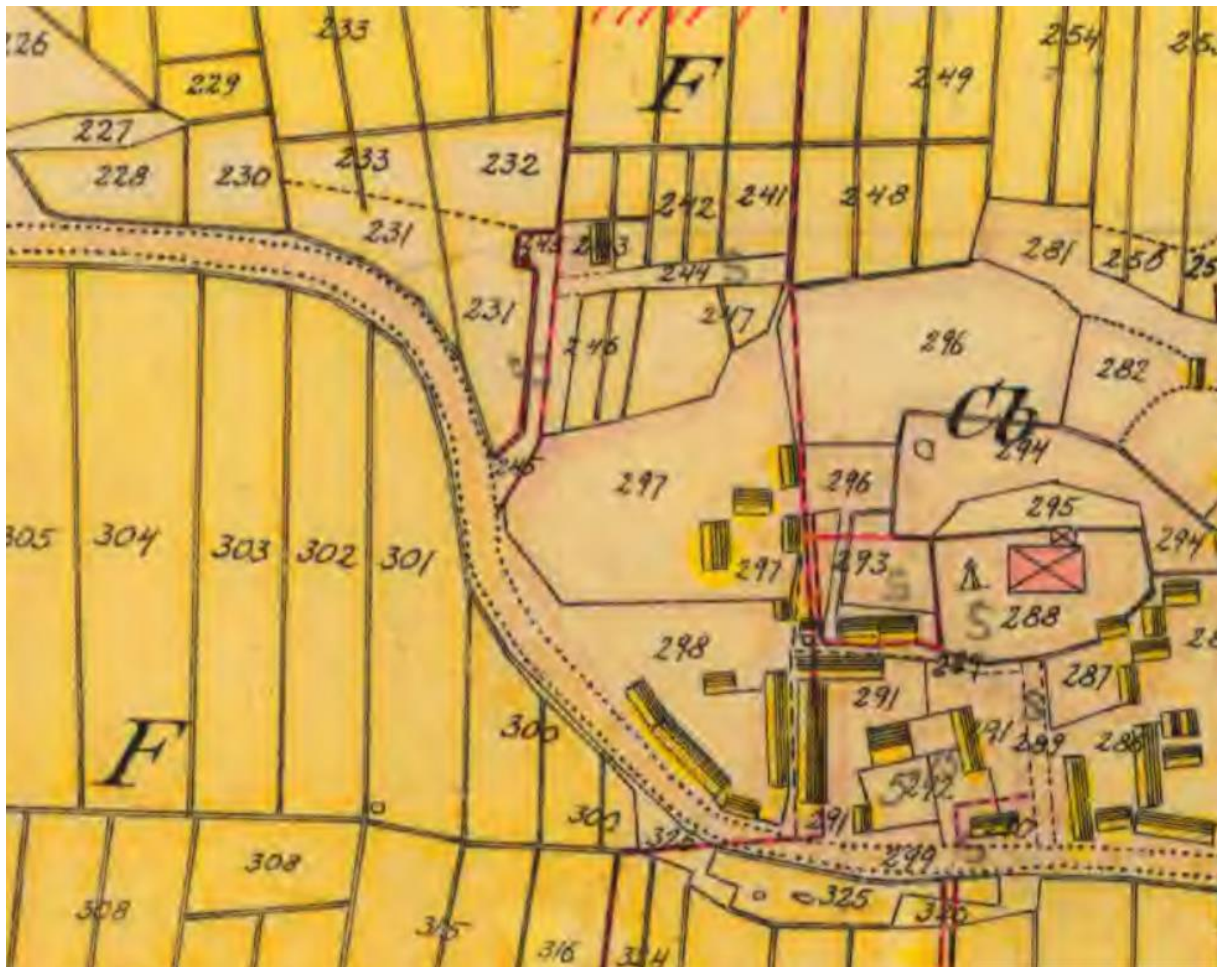
1945-03-22 inflyttade Erik Bertil Andersson f19050828 med familj som ny arrendator på Ottinge. Övertog formellt arrendet från Reinhold Andersson 1945-03-14. 1950 bor han dock på Hjermesta i Tuna och är f.d. arrendator.

1950 är Gustaf Evert Karlsson f1900 i Lästringe arrendator. Oklart när han kom, församlingsboken ännu ej offentlig. Arrendator även 1960 och 1970. Han avled 19750304, då fortfarande skriven på Ottinge.

Komminister Bengt Åkesson kom 1976 och tog initiativ till församlingshem i två etapper.

Först renoverades den gamla prästgården för att underlätta barntimme-och konfirmandundervisning med invigning 1977? och 1978 invigdes det nya församlingshemmet bredvid prästgården. Det uppfördes på samma plats som en tidigare uthuslänga på samma plats och med samma stil med brutet tak.

⁷⁹ Jönåkers Häradsrätts dombok 1880 Ala:110 Bild 4520 och följande

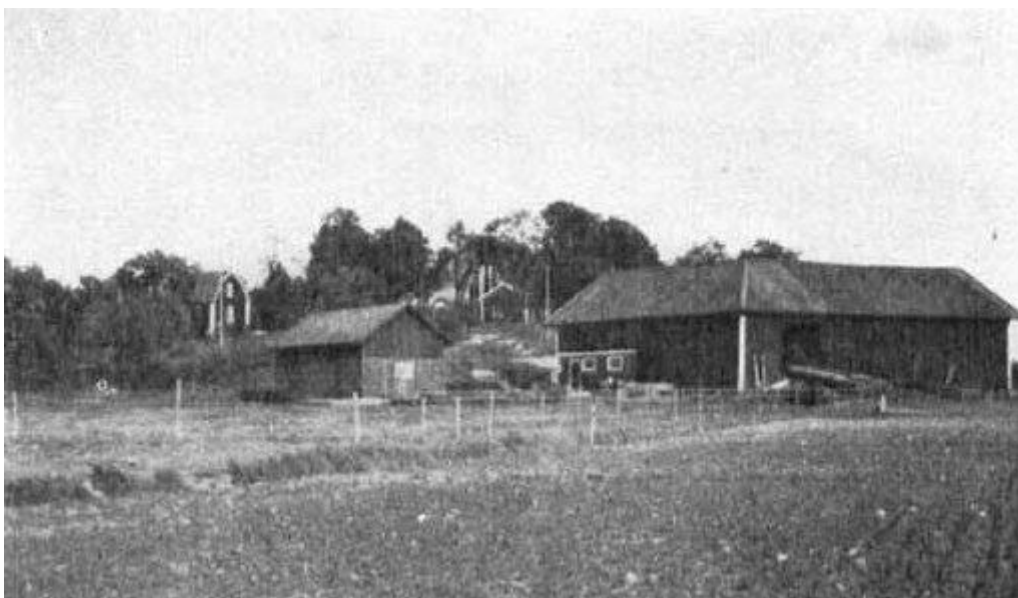


Laga skiftet i Bergshammars by 1843. Ottinge fick Litt F där bl.a. gårdstomterna 297 och 298 ingick.

291 och 292 är den gamla gården Torp som tilldelades Övre Bredgården som i huvudsak motsvarar fastigheten Hamra idag. 290 t.v. om gångvägen till kyrkan är fattighustomten, senare kyrkvaktarboställe. 293 var sockenhustomt och klockarens täppa och motsvarar ungefär kyrkogårdsutvidgningen i slutet av 1950-talet.



Bergshammars kyrka med Ottinge prästgård i bakgrunden. På platsen för uthuset står idag Bergshammars församlingshem byggt i samma stil. Bilden tagen före kyrkogårdutvidgningen norrut 1928



Ottinge prästgård med ekonomibyggnader (1940-tal?)



Lantmäteriet ortofoto 1960. Prästgårdens och Övre Bredgårdens ladugårdar finns fortfarande kvar t.v. liksom uthuset på nuvarande parkeringsplats.



Ottinge prästgårds mangårdsbyggnad på 1930-talet



Ottinge prästgårds uthus där Bergshammars församlingshem nu står. Troligen 1960-tal



Ottinge prästgård före kyrkogårdsutvidgning västerut 19XX

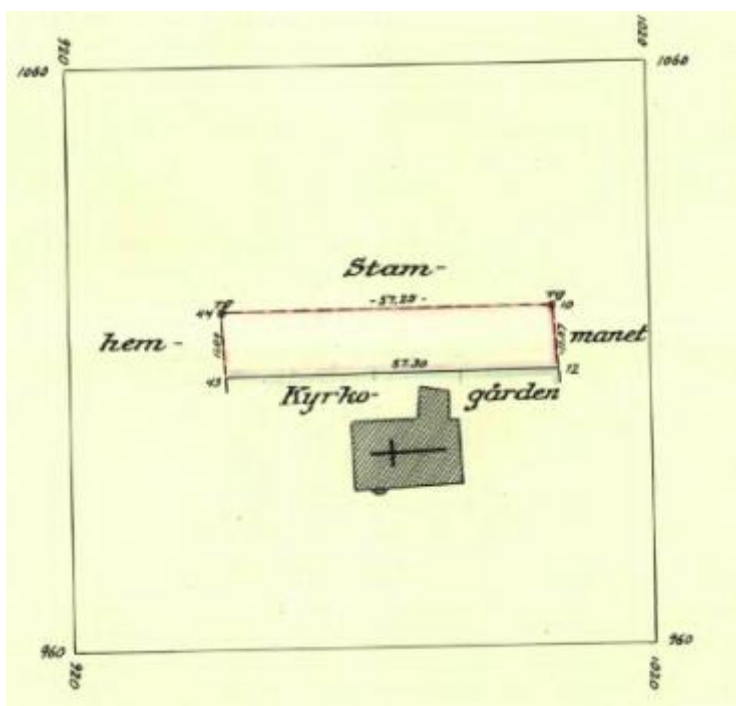
Kyrkogården

Se karta under Ottinge

Vid laga skiftet såg bebyggelsen och markindelningen ut så här. Nr 288 benämns kyrkogården och nr 295 för backe i kyrktäppan.

Kyrkogården har utökats vid åtminstone 3 tillfällen.

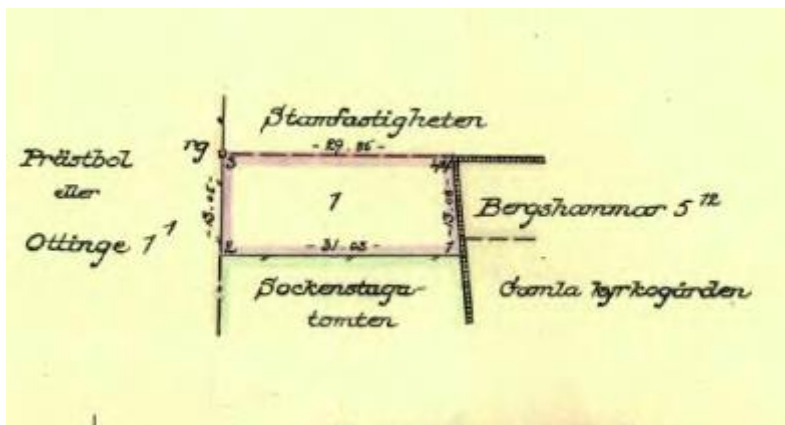
1926 sålde ägarna till Övre Bredgården marken norr om kyrkan till Bergshammars kommun för 250 kronor. Förrättningen utfördes som en avsöndring⁸⁰.



Redan två år senare, 1928 gjordes en ytterligare avstyckning från Övre Bredgården avseende mark väster om kyrkan⁸¹. Avsikten var dock då att församlingen skulle uppföra en för kyrkans behov erforderlig bodbyggnad. Marken söder om denna var vid laga skiftet avsatt som samfällighetstomt för sockenstugan.

⁸⁰ 04-BER-319

⁸¹ 04-BER-98



Sockenstuguetomten och marken norr om denna blev tagen i anspråk som kyrkogård 19XX.

Källstugan

Äldsta beteckning i husförhör är Kiellstugorne. På platsen har Näbbstugorne legat enligt storskifteskarta för Annerbeck 1767. Det kan antas att det är dessa stugor som bytt namn och blivit bara Källstugan.

Under perioden 1807-1819 står stället öde.

Fastigheten Källstugan ägs vid laga skiftet av Erik Nilsson⁸². Han hade flyttat dit 1839 med hustru, son och sonhustru. Han dör 1852-09-04 och sonen Anders Ersson blev ägare (delägare-kolla bouppteckningen?). Han dör 1873-12-05 och hans hustru bor kvar tills hon dör 1880-08-21.

1880-11-03 flyttar Karl Erik Larsson till Källstugan. Han är son till ovan nämnde Lars Larsson på Mellangården som dog 1892 vid 95 års ålder av ålderdom enligt dödboken. Sonen Karl Erik har ett rätt ovanligt levnadsöde. Han bor hos föräldrarna på Mellangården från födelsen 1819 till 1880 med undantag för från året 1846 då han flyttade till Nicolai och flyttade hem 1852. 1882-03-29 flyttar han till gården Botten i Kila sedan han gift sig 1881-12-26 vid 62 års ålder med Klara Florin som är 34 år yngre. Hon har sedan tidigare en dotter u.ä. fött 1880. De får sedan 3 gemensamma barn som föds 1882 i Kila och 1883 och 1888 i Bergshammar sedan familjen 1882-11-25 flyttat tillbaka till Bergshammar.

1890-03-30 inflyttade Karl Gustaf Blomgren från Kvarsebo som ägare och 1891-11-06 flyttar Karl Erik med familj till Ollonstugan, soldattorp No 102. Där får paret ytterligare 2 barn födda 1892 och 1894. Det äldre av dessa dör dock efter en månad.

1895 den 5 juli avvek Karl Erik från hemmet och återfanns den 6 juli liggande död i en hage intill torpet Nederfallet. I Död och begravningsboken anges slaganfall som dödsorsak och det står Polisundersökning inskrivelse från Landsfiskal N.A. Malmberg d 7/7. Kristl. begravning. Man misstänkte väl självmord, självmördare fick inte kristlig begravning.

Hustrun Klara flyttar den 7 nov med 4 barn till fattighuset no 1. Hennes äldre dotter Johanna Matilda Larsson flyttar samtidigt till Västra Torp som piga hos August Wilhelm Jonsson.

⁸² Erik Nilsson är farmors farmors morfar till denna skrifts författare

På Ollonstugan finns soldaten Karl Gustaf Emil Andersson Djerf. Klara med barn är skrivna på Fattighuset men det står i församlingsboken att Klara vistas som hushållerska hos soldaten Djerf vid Ollonstugan med yngsta dottern.

Sonen Karl Johan Samuel född 1882 flyttade 1896-11-04 till Vida och sedan till Tuna 1898 och bytte då namn till Tolén.

Sonen Erik Gustaf Walfrid född 1883 flyttade 1897-11-09 till Blacksta No 1 och sedan till Tuna 1898.

Sonen Ernst Gabriel Karlsson (obs namnet) född 1888 vistades vid Västra Torp som fosterson, flyttade formellt dit 1900-11-01 men 1903 till Frälsegården. Antog hustruns namn Landberg vid giftermålet och startade blomsterhandeln Flora i Nyköping som han ca 1918 flyttade till Södertälje.⁸³

1896-12-06 får Djerf och Klara en dotter, Elsa Maria, som dock dör följande år. 1900 är Klara hushållerska åt Djerf på Hagbyberga i Björkvik. Hon dör 1926 på Hemgården i Nyköping.

Johanna Matilda bor 1900 i Stigtomta med man och en dotter som heter Elsa Maria född 1900.....

Karl Gustaf Blomgren bor kvar på Källstugan till sin död 1924. Hans bror Johan Erik Blomgren f1850-06-21 flyttade till Källstugan 1897 som brukare och efter 1924 som lägenhetsägare. Johan Erik dog där 1930.

Många personer bor sedan på Källstugan som i församlingsboken 1942-1946 delas upp i Källstugan 1:1 och 1:2.

Trädgårdsmästaren Per Fredrik Hagman med familj, bl.a. sonen Svante bor på Källstugan 1895-05-15 till 1897-11-09 då de flyttar till Övre Ollonstugan för att 1898-10-24 flytta vidare till Nicolai fsm. Svante Hagman drev senare stor handelsträdgård i Bergshammar med rabarberodling och jordgubbar.

Torp, backstugor, lägenheter och övrigt

Bergshammars krog

Åby hade krog redan när första husförhörboken påbörjades 1724. Bergshammars krog finns med från 1773 men kan ha funnits tidigare. Den låg ungefär där Nedre Bredgården finns idag. Den bokförs under Frälsegården och marken verkar ha tillhört den gården vid den tidpunkten.

Den första kända krögaren hette Harald Ljungvall född 1734. Sedan finns Anders Bergström född 1749 som kom från Fanbo???? 1789 men dog 1795 i lunginflammation **(Vad står det i C:3 på sid 70 att han är mer än krögare? Det står något även i A1:4 sid 13 till höger)** Hustrun Stina Lisa Almgren född 1739 i Nyköping som inflyttat 1789 verkar driva krogen vidare med enbart kvinnlig personal (bl.a. pigan Katarina Nilsdotter Lundgren som är hjulbent) till 1805 då hon flyttar till backstugan Söderlund och Jonas Sörqvist som är krögare under Arnö flyttar till Bergshammar under ett par år. Han efterföljs av krögaren Sören? Eklund från 1808. Eklund med familj flyttar dock 1812 från krogen till Torp och Nystugan och därefter upphör tydligen krogen för den nämns inte senare i husförhören. Vid laga skiftet 1844 finns bara marken där krogen legat markerad.

⁸³ Jan Anders Anell Båstad har lämnat uppgiften

Björka

Stuga på Östergårdens mark vid storskiftet 1777. Byggnaderna låg NV om Västergårdens nuvarande mangårdsbyggnad medan tillhörande åker fanns söder om Löfsta. Denna mark togs i anspråk när nya landsvägen drogs fram.

Ägonummer 206 och 207 inom Litt Ca. Ungefärligt läge inlagt på Goglemaps:

Med i husförhör fram till 1836-1840. Det står att raserade hus är sålda och bortförda 1840. Änkan Katarina Olsdotter född 1752 i Lunda var dess sista innevånare; hon flyttade 1840 till Måsstugan i norra Bergshammar, ligger nära Tallstugan.

Sockenskräddaren Carl Carlsson född 1757 i Bergshammar hade flyttat till Carlslund 1792, som då var ett nybygge, från Istastugan⁸⁴ (under Åby), död 1826.

Osäkert om det har funnits bebyggelse i området redan tidigare men ingen notering om sådan finns i protokollet från storskiftet 1777. Området ligger inom ägofigur 41 som då är ett skogsskifte under Frälsegården. En torpstuga finns söder om landsvägen där Brobys avfart är idag, d.v.s. vid gränsen mellan Broby och Åby. Tillfartsvägen till Broby gick dock inte där då utan längre västerut. Nuvarande väg anlades efter laga skiftet på Broby 1857.

Vid laga skiftet bor på Björka sockensmeden Anders Petter Rundqvist född 1817 i Helgona med hustru Anna Pehrsson, född 1796 i Lerbo. De hade flyttat dit 1840 från Bredgården. Sockenskrivne Erik Hagström född 1793 bodde också där.

Enligt beslut vid skiftet skulle Östergården flytta den försålda lägenheten Björka, stuga 12 varv hög, loge, fähus och smedja.⁸⁵ Smeden flyttar 1846 till Nyköpings västra församling och övriga innevånare flyttar 1850 till Ekeby. I husförhörlängden för 1846-1850 är Björka överstruket och det står *Gatstugan under Östergården*. 1851-1855 kallas detta ställe Österlund el Gatstugan. Här avses nog den Gatstuga som hamnade på Frälsegårdens mark⁸⁶ vid skiftet och det troliga är att Björka helt försvann. Beslutet var ju att husen skulle bortforslas inom 5 år. Marken där Björka låg tillfördes Bredgården (Västergårdensdelen). 1861-1865 står det att Österlund el Gatstugan är en backstuga på Frälsegårdens ägor.

Lägenheten Björka tilldelades dock ägonummer 169-172 norr om Lötgatan. Det kan ha uppförts hus på denna plats.

⁸⁴ Bhmr AI:7 sid 36

⁸⁵ 04-BER-49 sid 101-103

⁸⁶ Låg vid landsvägen väster om gatan söderut vid Frälsegården.

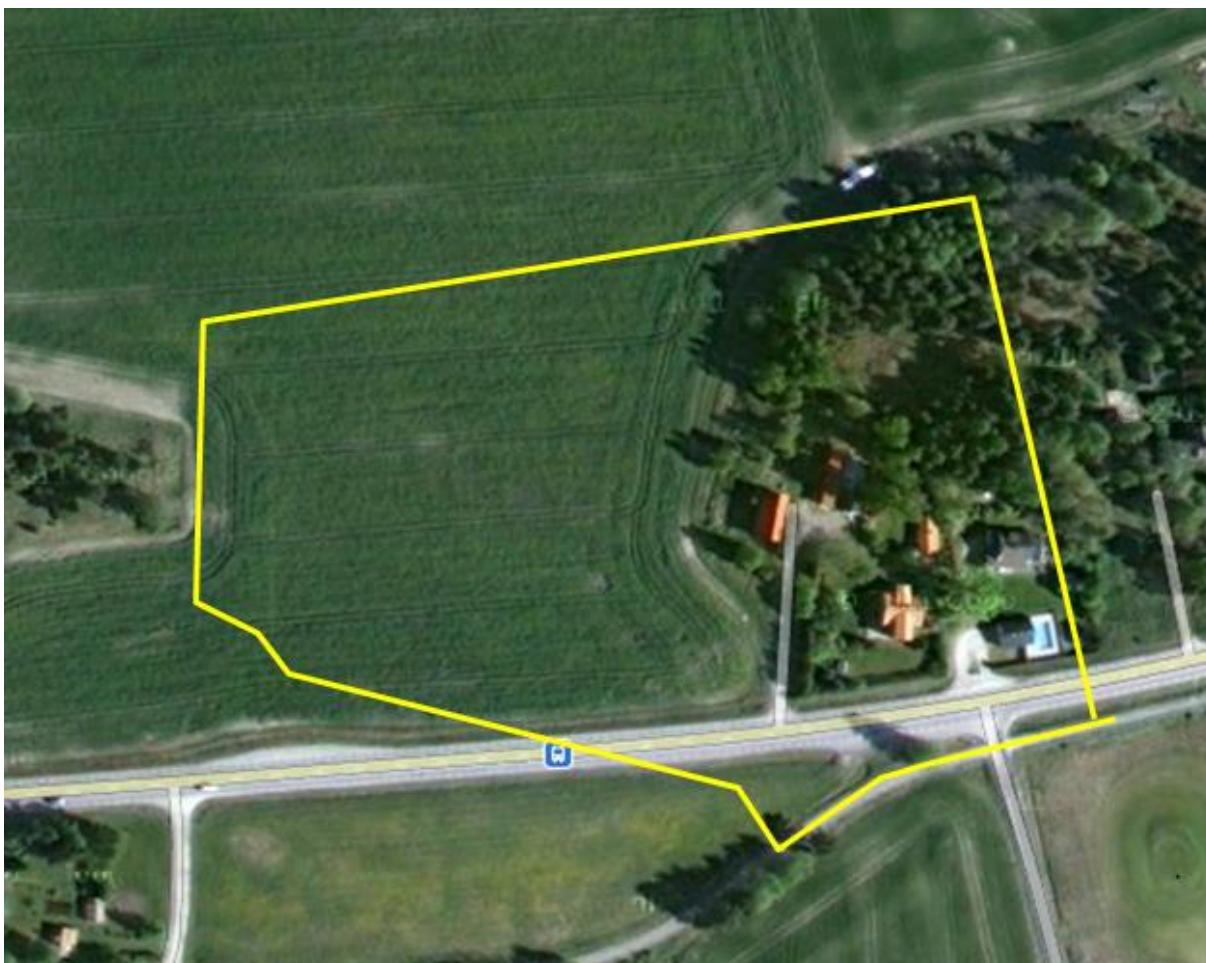


Carlslund

(Ej att förväxla med Carlslund/Karlslund på Rävshyttans område)

Torp på tidigare Fräsegårdens marker vid nuvarande Östorp. Själva torpets läge okänt, finns inte inritat på skifteskartan. Bebott enligt husförhör fram till 1836-1840. På sid 14 i hfl står något som kan tydas att byggnader är raserade och bortförda 1840. Skräddaren Carl Carlsson född 1757 i Bergshammar, död 1826 var stället sist brukare, hans efterlevande hustru Katarina Olsdotter född 1752 i Lunda bodde dock kvar till 1840 då hon flyttade till Måsstugan under Väderbrunn där hon dog 1842, 90 år gammal.

Ägonummer 142-151 inom Litt Da som tillföll fastigheten Östra Torp, omfattar markerat område nedan. Åkermarken var då uppodlad, det var den inte 1777.



Fredriksberg

Fredriksberg var en lägenhet på Mellangårdens ägor. Låg nära Pilstugan/Söderlund/Gustafsborg.

Nr 454 Stuga 13 hvarf hög och vedbod skulle flyttas (sid 84-85)

Tilldelades skiftet nr 177 vid Lötgatan, norr om Västergården. Något ersättningshus för Fredriksberg uppfördes troligen inte där; man blev överens om att husen fick stå kvar.

Gaddens torp

Annat namn på Mellantorp vid storskiftet 1777

Gaddstugan

Annat namn på Gaddens torp/Mellantorp 1764⁸⁷

Gatstugan

Se Österlund och Björka. Backstuga på Fräsegårdens ägor. Nerriven 1881⁸⁸

⁸⁷ Lantmäteristyrelsens karta Ista nr 1 Delning av skog 1764

⁸⁸ AI:17 sid 28

Gustafsborg

Alternativ beteckning på Pilstugan/Söderlund från sekelskifte 1800/1900.

Hamra

Intill Ottinge ligger den fastighet som idag benämns *Hamra* dit en av de sista prästgårdsarrendatorerna flyttade efter sin pensionering. På ungefär samma plats låg tidigare en av Bergshammars (kyrk-)bys sex gårdar nämligen *Torp* som vid laga skiftet 1843 utskiftades och bildade Västra och Östra Torp (Östorp). Marken tillskiftades då Övre Bredgården. Västra Torp låg där NyaSvalsta nu finns.

På denna tomt har funnits ett hus som i husförhörlängder benämnts "Övre Bredgårdens stuga"

1904 ägdes Övre Bredgården av kyrkvärden Johan Erik Andersson f1857 som dock bodde på Mellangården. På fastigheten fanns "en stuga med flera hus" som innehades av ägarens syster Karolina Sofia Andersson f 1845. Från 1909 är hon dock ägare till stugan och bor där ensam till sin död 1932.

1932 flyttar Anna Maria Trygg f1876 in och 1936 även hennes dotter Kristina Charlotta Trygg f1916. Anna Tryggs make Ernst August Trygg hade arrenderat Västergården ca 1915-1918 men paret var skilda sedan 1933. Anna var sömmerska. Anna dog 1936 och hennes gravsten finns bevarad på Bergshammars kyrkogård.

1936 till 1941 bodde grovarbetaren Alfred Gösta Holger Eriksson med familj i stugan (4 personer) och 1941-1942 av grundläggaren Karl Gustav Karlsson med familj (7 personer) och 1942-1944 av förre arrendatorn från Svalsta i Tuna Emil Ludvig Gustavsson f1893 (4 personer)

1942-10-03 fastställdes avstyckning från Övre Bredgården, Bergshammar 5:3, som blev Bergshammar 5:15 och innehöll Övre Bredgårdsstugan.

1942-11-06 skrevs köpebrev och 1843-08-04 beviljades lagfart för Emil Gustafsson och i taxeringsbeviset för 1943 anges Emil Gustafsson som skattskyldig för fastigheten Bergshammar /Hamra med jordregnr 5:15. Detta tyder på att det var han som införde benämningen *Hamra*. 1944-10-14 flyttade dock Emil Ludvig Gustafsson med familj från Övre Bredgårdens stuga till Nyköping

1945-01-21 undertecknade Reinhold Anderson köpebrev för Hamra och 1945-03-21 fick han lagfart. Reinhold hade varit arrendator på prästgården Ottinge sedan 1919.

1945-03-25 flyttade Reinhold med hustru Maria och döttrarna Märta och Linnéa samt sonsonen Gregor till Hamra efter tillbyggnad och upprustning.



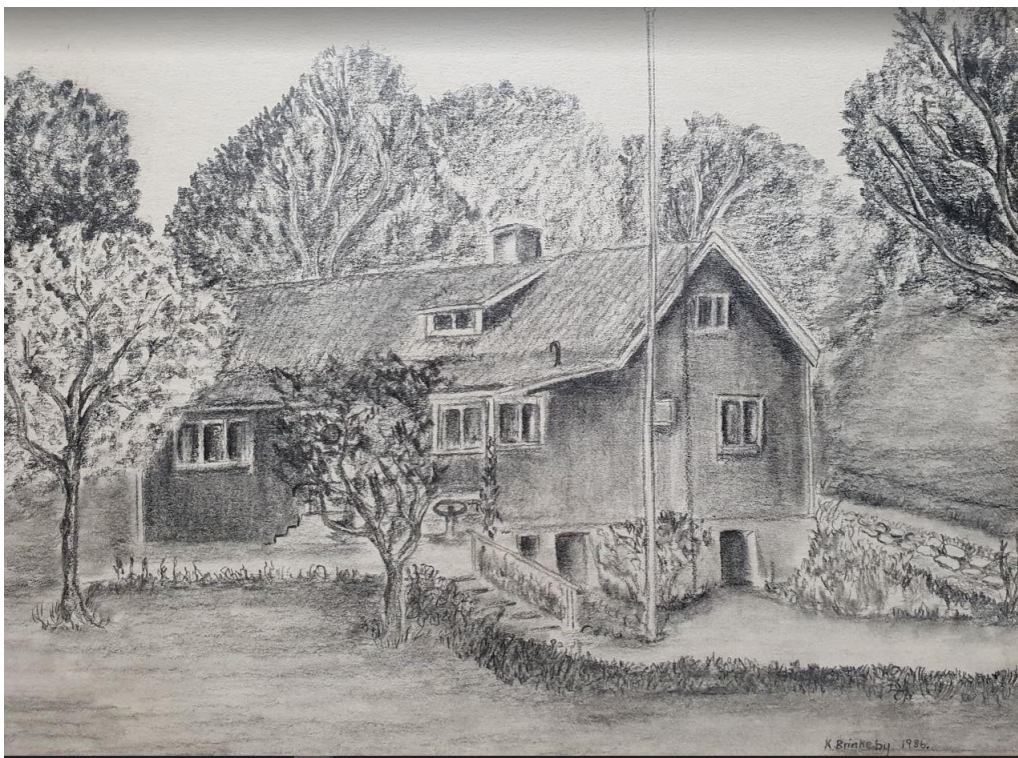
Övre Bredgårdens stuga som efter ombyggnad ca 1945 blev Hamra



Anna Trygg vid Övre Bredgårdens stuga, ännu ej tillbyggd.



Hamra efter tillbyggnad

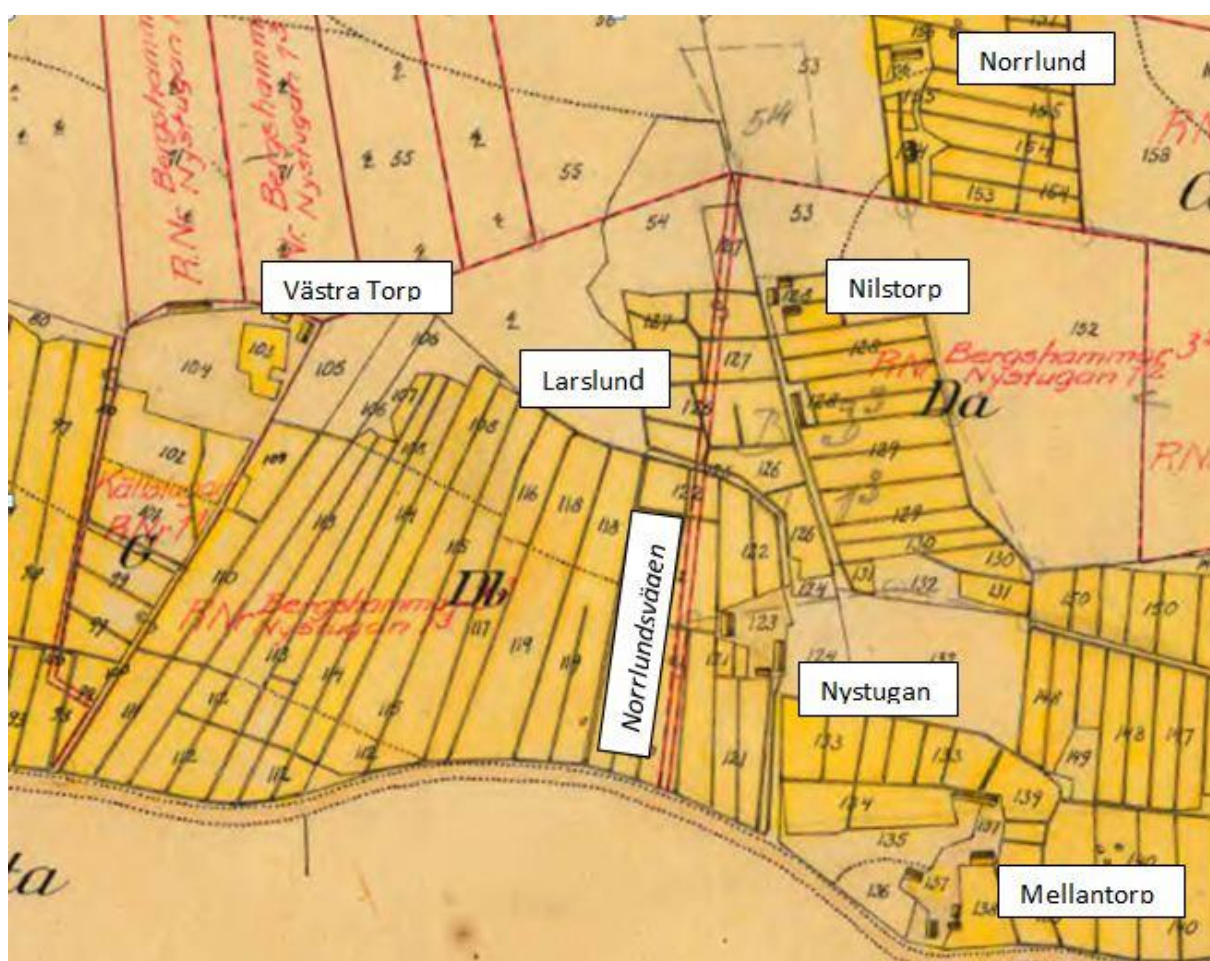


Hamra 1978 Teckning utförd av Karin Brinkeby

Larslund

Larslund är benämning på ägonummer 126 och 127 på skifteskartan. Det motsvarar i stort sett tomterna på Norrlundsvägen 7, 9, 10, 11, 12 och 14 i NyaSvalsta. Norrlundsvägen anlades någon gång efter laga skiftet 1844 och blev en avskiljare mellan de nybildade fastigheterna Västra och Östra Torp.⁸⁹ Tidigare gick en tillfartsväg från landsvägen ungefär från det ställe där cykeltunneln nu är, passerade Nystugan och svängde av västerut över tomterna Norrlundsvägen 10 och 7. Den senare delen, nummer 125 benämns *Larslundsgatan* i skifteshandlingarna.

Var själva torpet har legat är oklart. 1798 flyttade Lars Jonsson f 1742 i Årdala och hans hustru Maja Stina född 1762 i Tuna med fem barn till Larslund från Bredgården. Torpet är då ett nybygge men Lars och hustrun är 1820 noterade som utfattiga och i början av 1835 bor de på fattigstugan och torpet står öde. Lars dör i feb 1835 och Maja Stina i juni 1836



⁸⁹ Dessa namn tillkom senare. Litt Da och Db i skiftet

Lugnet

Lugnet låg på Östergårdens ägor⁹⁰ och var ett Nybygge 1830 enligt husförhörlängden. Äga nr 586 i laga skiftesprotokollet. Östergården ålades att flytta den försålda lägenheten Lugnet (sid 103), stuga. Den tilldelades del av ägonummer 169 vid skiftet, norr om Lötgatan.

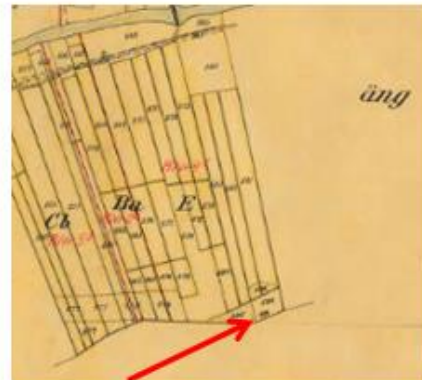
(I protokollet sid 16 står dock att den skulle till Fräsegårdens mark, **kolla senare beslut i protokollet**)

Lugnets sista familj flyttade därifrån 1853. En annan fastighet som också kallas Lugnet uppstår i Bergshammar på Krustorps mark 1903 enligt församlingsboken.



Enligt föreningens byggnadsregister skulle Lugnet vara nybyggt 1830. Var kan man hitta denna notering?

Backstugan Lugnet Äga nr 586
vid laga skiftet 1844.
Skulle flyttas enligt beslut.
1837 hfl sid 11 finns stugan med
i hfl
1845 flyttar en familj ut men
1850 kommer en annan som
dock flyttar 1853.
Från 1851 finns inte Lugnet med
i hfl (troligen riven?)



⁹⁰ 04-BER-49 sid 16

Löfsta

Lägenheten Löfsta avsöndrades från Bredgårdens/Västergårdssdelens ägor 1915⁹¹. Johan Albert Jansson som ägt Västergården i många år hade då flyttat dit.

Löstugan

Löstugan förekommer i husförhörlängder från 1783 till 1793. Den är struken och på samma sida är Larslund(a), nybygge infört.⁹² Löstugan bör ha legat på området Löten. Larslund ligger inte på Löten så det är nog inte bara en namnändring; prästen har nog bara använt textutrymmet för nybygget.

Mellantorp

Mellantorp låg på byns utmark där tillfartsvägen till Ista från landsvägen är. Vid storskiftet 1777 bodde Anders Andersson Gadd på Mellantorp och torpet kallas då Gaddens torp.

Från 1809 bodde Erik Ersson på torpet som arrendator och torpet låg då på Frälsegårdens ägor. Han var född på Vida men kom närmast från Östergården och hustrun Anna Maria Andersdotter från Frälsegården.

Vid laga skiftet tillfördes torpet Litt Da, snickaren Jonas Hedman, d.v.s Östra Torp. 1847 blev Erik ägare till Östra Torp och flyttade då dit och bodde där till sin död 1858 då sonen tog över denna gård.

1848 flyttade Erik Andersson född 1804 till Mellantorp med hustru och två barn⁹³. Han kom då från Tyskstugan under Väderbrunn där han varit torpare men blivit inhyses⁹⁴, kanske som en följdfeffekt av laga skiftet. Det gick inte så bra för Erik, han blev tilltalad och pliktfälld för lönnkrögeri och 1853 fick han flytta till Eriksberg, backstuga under Broby, som han byggde. Hans leverne fortsätter tydligen för innan han dör 1864 är det noterat att han pliktar för *brännvinsminutering*.

Mellantorp blev senare nedklassat till backstuga på Torps ägor. Tillhörde fortfarande 1928-1935 Östra Torp, då kallat Östtorp enligt församlingsboken. Avstyckning av bostadsfastigheten/fritidshuset Mellantorp från Östtorp gjordes dock 1913.⁹⁵

I bilagan "Försvunna pengar" berättas om en förmodad stöld i samband med ett besök på Mellantorp för att dricka kaffe vid hemfärd från Nyköpings marknad 1831. Ärendet behandlades av Jönåkers Häradsrätt den 5 okt och det vore intressant att hitta rättens beslut i senare protokoll

Nilstorp, Bergholm

Nilstorp låg ca 60m söder om nuvarande Norrlunds bostadshus eller med andra ord delvis i östra kanten av nuvarande tomter Norrlundsvägen 16 och 18. Större delen av gravkullområdet i östra delen av Nya Svalsta benämns som Nilstorps källarbacke (nr 132). Längst österut på detta område finns en grop som mycket väl kan vara platsen för källaren (*kollas!*)

Vid skiftet bor i torpet Nils Olsson född 1764 i Stigtomta. Han flyttade dit 1808 med hustrun Anna Andersdotter född 1866 i Bergshammar. Hon kom från Bredgården. Nils innehar då torpet på livstid.

⁹¹ 04-BER-318. Bergshammar 5:7. 1928 gjordes en ytterligare förrättning, 04-BER-98 formell avstyckning?

⁹² AI:4 1790-1810 sid 18

⁹³ AI:10 sid 35

⁹⁴ AI:10 sid 73

⁹⁵ 1913-09-18 Aktnummer 349, Mellantorp 1:1

Dessutom finns där hans måg, skomakaren Gustaf Berglund, född 1804 i Nicolai, dennes hustru Anna Maria Nilsson, född 1808 i Bergshammar och deras son Johan August född 1831 i Bergshammar.

Namnet på torpet ändras till *Bergholm* under perioden 1841-1845 efter innehavaren Gustaf Berglund men 1861 är det nedklassat till backstuga. 1881 står det noterat som raserat. Före 1806-1810 finns Nilstorp inte i husförhörlängden, det var troligen Nils Olsson som uppförde torpet.

Vid skiftet 1844 beslöts att Nilstorps byggnader skulle flyttas. Som kompensation fick Nils Olsson årlig sädestilldelning⁹⁶

*Emellan innehavaren av Torplägenheten Nilstorp, Nils Olsson och delägarna i Mellangården har överenskommelse blivit träffad sålunda: Att Nils Olsson sedan den nu växande grödan blivit inbärgad avträder Nilstorp mot att Delägarna i Mellangården årligen betalar till bemälte Nils Olsson 1 Tunna Råg och 1 tunna Korn samt 2 Riksdaler Banco (**Kolla**) i penningar; och skall härigenom all kraft och verkan av gamla kontraktet upphöra.*

Norrlund

Norrlundstorpet låg före laga skiftet 1844 i Bergshammars by ca 60 m ONO om nuvarande Norrlunds bostadshus men flyttades till nuvarande plats, oklart när men före 1900 då det finns med på häradskartan. Tomten avstyckades 1942 från Övre Bredgårdens mark.⁹⁷

En teori är att flyttningen av torpet skedde under perioden 1881-11-02 då avskedade soldaten Stedt med hustru flyttar till Ista och 1884-11-03 då skomakaren Eriksson med hustru och lärling flyttar in från Bettna med hustru och en lärling och torpet alltså under tre år enligt husförhör är obebott.⁹⁸

Vid skiftet tilldelades marken Erik Jonsson från Bredgården som var den ende av fyra delägare som fick rätt att bo kvar (i byn). Hans gård kom att benämnas Övre Bredgården.

Vid skiftet bor i torpet f.d. nämndemannen Jonas Nilsson född 1783 i 1027 i Bergshammar och hans hustru Anna Christina Siström född 1780 i Ludgo. (sid 96 i hfl 1836-1845). Makarna bor på Norrlund tills hon död 1851 och han 1856.

I husförhör 1806-1810 finns noterat att änkan Katarina Andersdotter född 1751 i Björkvik, inflyttad från Bredgården, är Backstugu- och fattighjon. 1811-1815 står det att hon är oförmögen till arbete och det gäller även övriga på fastigheten, Husman Anders Mattsson f 1750 i Tuna och Husfru Anna Ersdotter f 1759 i Stigtomta.⁹⁹

Nystugan

Det har funnits flera Nystugor i Bergshammar.

- 1) Nystugan som är frälsehemman från före 1600-talet tills frälset upphör in på 1900-talet. Denna Nystuga förekommer tillsammans med gården Torp i husförhören; Torp och Nystugan, Torp eller Nystugan.

⁹⁶ 04-BER-49 sid 15-16, § 16

⁹⁷ Akt nr 124 Från Litt Cb, Bergshammar 5:14.

⁹⁸ Bergshammar (D) AI:17 (1881-1885) Bild 38 / sid 33

⁹⁹ AI:6 sid 102

- 2) Torpet Nystugan under Östergården som låg på nuvarande NyaSvalstamarken väster om gravkullen. Avvecklades efter laga skiftet; skulle bortforslas och ägområdet utläggas i Löttäppan, se sid 16 i protokollet.
- 3) Nystugan på Ekeby

Näbbstugorna

Äldre benämning på Källstugorna

Pettersberg

Boställe beläget på Bergshammars bys utmark nära Mellantorp 1764.¹⁰⁰. Kan vara samma som Östergårdens Nystuga i samma område.

Pilstugan

Alternativ beteckning på Söderlund efter 1826

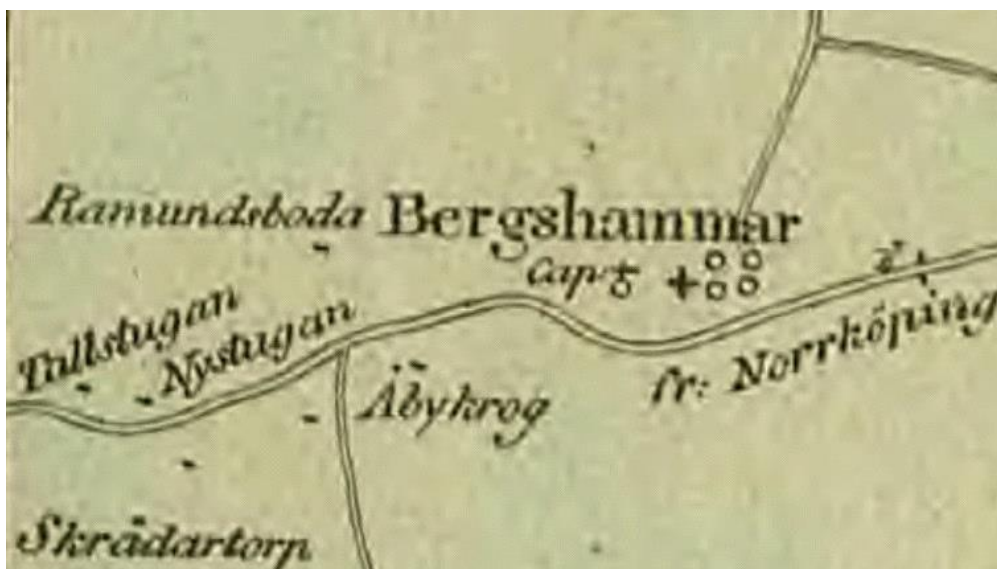
Ramundsroda

Kallas även Ramundstorp. Torp och senare backstuga. Låg på Åttinges (Prästbols) ägor. Finns med i husförhör 1763 – 1825.

På torpet bor 1764, troligen tidigare, smeden Per Ramundsson, Född i Björkvik på Orretorp 1721, död i Bergshammar 1784¹⁰¹, med hustru Ingrid född 1711 och sonen Anders född 1755. Pers far hette Ramund Persson. Per hade som dräng gift sig i Tuna 26 december 1749 med Ingrid Persdotter? från ?? (Tuna C:2 GID 2176.2.37300). De vigdes av pastor E..... Hustrun dog ca 1783? och Per gifte om sig med familjens piga Maria Nilsdotter.

Det saknas information i längderna för 1755-1763.

Karta från Werming atlas 1810:



¹⁰⁰ Lantmäteristyrelsens karta 1764 Ista Delning av skog

¹⁰¹ Enligt Husförhör och Dödbok Bergshammar. Enligt hfl Björkvik född 1725.

Enligt storskifteskartan 1777 förefaller Ramundstorpet ha legat ungefär där Västergårdens nuvarande mangårdsbyggnad finns och dess ägor ha omfattat nedanstående gulmärkta områden¹⁰² (Nr 12 i protokollet):



I husförhör 1821-1825 står att Ramundsboda är backstuga på Prästbols ägor men att stugan är nedriven 1823. Änkan Anna Jonsdotter född 1747 i St Malm hade flyttat till fattigstugan 1823 och var orkeslös. Husman Anders Matsson född i Tuna 1750 och hans hustru Anna Ersdotter född i Sigtomta 1759 var utfattiga och hade flyttat till fattigstugan året innan.

Sockenstugan/Klockaregården

Sockenstugan var belägen SV om kyrkan på mark som numera utgör kyrkogård. Den användes både som klockare/kyrkvaktarbostad och som lokal för sockenstämmorna. Kallas både sockenstuga och klockargård i husförhören.

Klockaren Nils Sundström f1758 i Tuna blev klockare 1794 och tjänstgjorde till 1814. 1816 inflyttade Mäster Johan Lindqvist f1778-05-08 från Ekeby/Borna i Östergötland. Han gifte sig 1824 och bodde i sockenstugan med sin familj. Han avled 1862 och ersattes då av orgeltramparen !! (orgel hade byggts 1854) och skräddaren Carl August Nilsson f 1824-03-17. När han dör 1891 står han som Fjärdingsman, skräddare och kyrkovaktare.

1892 flyttar fjärdingsmannen och kyrkovaktaren Johan Fredrik Hagström in i Klockaregården. Han kom från Branthäll¹⁰³ och var avskedad grenadjär. Han bor där till 1898 men är då även murare.

¹⁰² Här inritat på en karta från Riksantikvarieämbetets Fornsök

1898 kommer fjärdingsmannen och skomakaren Karl August Nyström f1866 men bara till nov 1900 då han flyttar till Övre Bredgården men behåller sysslan till 1908 då skräddaren Karl Gustaf Nilsson f1855 från Norrlund blir ny kyrkvaktare. Han flyttade med familj 1911 till f.d. fattighuset nedanför kyrkan som då benämns kyrkvaktarstugan. Sysslan som kyrkvaktare övertogs av sonen Erik Nilsson f 1899. Eriks mor Anna Matilda bodde i sockenstugan till sent 1940-tal, ev. ända till sin död 1951.

Sockenstugan flyttades till Bygdegårdsföreningens tomt vid Ekeby och utgör idag stomme till Bygdegårdens ursprungliga del som invigdes den 13 januari 1959.



Soldattorp

Byn har haft att försörja två soldater och de hade sina torp belägna vid gränsen till Tuna eller i ett fall på båda sidor om gränsen.

Mellangården som hade ½ mantal delade Nr 102 Nedre Ollonstugan med Annerbeck åtminstone vid sekelskifte 1600/1700. Bredgården med 1 mantal hade Nr 99 Övre Ollonstugan.

Mellangårdens soldat var infanterist, Bredgårdens kavallerist.



Uppmätning 1692



Storskifte Anderbäck 1767

¹⁰³ Branthäll var en backstuga på Broby ägor



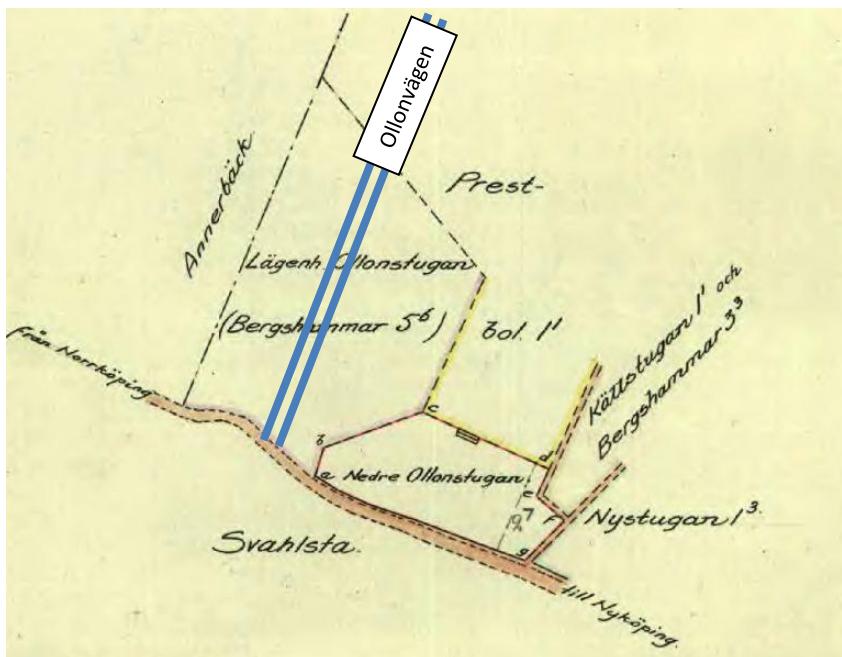
Storskifte Bergshammar 1777 Styrelsen



Samma karta men myndigheternas version

22-23 Bredgårdens, 30-31 Mellangårdens torp
(Varför finns inget soldattorp under Östergården?)

Övre Ollonstugan avsåndrades och bildade egen fastighet efter försäljning 1905 och den Nedre 1922.¹⁰⁴



Information om de soldattorp som funnits i Bergshammar och de personer som innehaft dessa finns i Bergshammars Hembygdsförenings skrift *Indelningsverket i Bergshammar, Nr 2 utgiven 2005*.

Området kring Ollonstugorna finns på nedanstående flygbild från okänt datum.

¹⁰⁴ 04-BER-317 resp -316



(Erh från Lennart Björkvist 2014)

Söderlund

Söderlund är en backstuga som redovisas i husförhörslängden från 1790. Där bor t.ex. 1806-1810 drängarna Lars Persson och Carl Persson som båda är sjuka och oförmögna till arbete. Utan visst boningsställe finns där även gifte Petter Jonsson som för begången stöld fått spöstraff och uppenbar kyrkoplikt 29 dec 1805¹⁰⁵. Han kom närmast från Bredgården. Dessutom finns änkan Stina Lisa Almgren, inflyttad från Krogen nedanför kyrkan som efter omåttligt bruk av starka drycker blivit utfattig.

I husförhörslängden dyker alternativnamnet Pilstugan upp 1826-1830 och det kallas så i skifteshandlingarna.

Vid skiftet konstaterades att Pilstugan hade av Lars Larsson i Mellangården bortförpantats till skomakaren Lars Åman men tillföll Östergården. Det beslöts dock att den fick stanna kvar på sin plats.¹⁰⁶

1889 flyttar smeden Anders Gustaf Eriksson till Pilstugan som fortfarande även kallas Söderlund och är klassat som backstuga. Anders Gustaf står som ägare. I församlingsboken 1896-1903 är backstugan uppklassad till lägenhet och är grundköpt¹⁰⁷ från Östergårdens ägor. Smeden flyttar ut 1898 och slaktaren Per Gustaf Nilsson född i Östra Husby i Östergötlands län flyttar in. Per Gustaf flyttar ut 1911 men det står att lägenheten fått namnet Gustafsborg nr 1. Det får väl antas att det är denne Per Gustaf som givit upphov till namnet Gustafsborg.

1911-1918 är stället benämnt Gustafsborg nr 1 eller Ålderdomshemmet med Bergshammars kommun som ägare. Kommunen tog över förvaltningen från kyrkostämman. Församlingsboken visar att 9 intagna dör där under dessa 7 år. 17 oktober 1920 beslöt kommunalstämman att överflytta

¹⁰⁵ Den uppenbara kyrkoplikten innebar att man inför sockenborna i den församling, där man bodde, under gudstjänsten gick upp på pliktallen, erkände sin skuld och betygade sin ånger. Straffformen avskaffades 1855 (Wikipedia)

¹⁰⁶ 04-BER-49 sid 15

¹⁰⁷ Grundköpet kan ha ägt rum 1906 enligt anteckning i fsb

ålderdomshemmet till kyrkstämmans förvaltning i och för inredande av fastigheten till lärarbostäder. Gustafsborg upphörde därmed som ålderdomshem. Ämtnäs fattiggård användes en tid för inackordering av kommunens fattiga tills de boende fick flytta till Tuna ålderdomshem i Svalsta som stod färdig 1846¹⁰⁸ och varit Tuna-Bergshammars första skolklasshus.

Ivar Ljungqvist startade affär i byn 1930¹⁰⁹ vid kyrkvägen på Östergårdens (**att bekräfta**) mark. Fastigheten finns kvar som villa och kallas Ljunggården. Affären övertogs dock redan 1935 av Bernhard Gustafsson som sedan ca 1948¹¹⁰ flyttade sin verksamhet till en nybyggd affärsfastighet "Bergshammarsmässan" vid Gustafsborg och använde Gustafsborg som bostad.



Affären vid Ljunggården



Nya läget vid Gustafsborg

¹⁰⁸ Tunabygden 2009

¹⁰⁹ Sveriges städer och samhällen jämte landsbygd 1947

¹¹⁰ /Ref: Gunilla Wellander f 1948, pensionärshemmet 1948, Olssons/Gunnebo 1946, Lundgren 1947



Tysktorp

Nytt namn på Tyskstugan efter friköp

Tyskstugan

Torpet kallas även Wålmstorp eller Wålmarstorp i husförhörlängder,

Kolla AI:3 sid 29 betr namn Töst??stugan, AI:2 sid 27 är dock tydlig med Tyskstugan. I AI:1 sid 39 står det Wålmstorp / Tyskstugan. Någon teori varför det heter Tysk..?

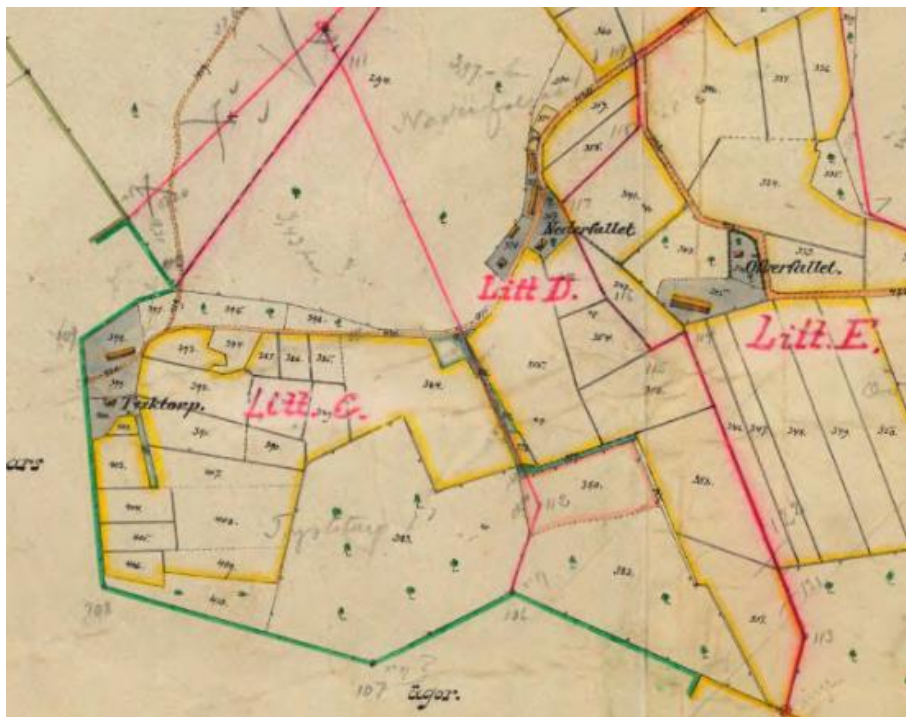
Tyskorpets bostadshus låg före skiftet på Bergshammars bys mark medan den stora ekonomibyggnaden låg på Väderbrunns. Genom ägoutbyte kom även bostaden att ligga på Väderbrunns marker¹¹¹.

På Tyskstugan bodde 1837 torparen Erik Andersson med hustru, fyra barn och en fosterson. Han hade flyttat dit 1832 från Kila. Av någon anledning förlorade han "torparstatusen" och blev inhysses men 1848 flyttar han till Mellantorp, se hans vidare öde där. Från 1851 finns dock en annan torpare på Tyskstugan så torpet blev kvar trots laga skiftet.

I församlingsboken 1904-1910 är namnet Tyskstugan överstruket och ändrat till Tysktorp och är en avsöndrad lägenhet sedan 1911¹¹². Karl Gustaf Westerberg kom dit 1910 som ägare och den sista

¹¹¹ 04-BER-49

torparen hade flyttat ut tidigare samma år. Ironiskt är att stället burit namnet Tyskstugan under hela "torpartiden" och bytt namn till Tysktorp först när det blir avsöndrat och har självägande bonde.



Utsnitt ur laga skifteskarta
Bergshammar 04-BER-49. Ytan 5
överfördes till Väderbrunn

Ny mangårdsbyggnad uppfördes 1935.¹¹³

Wålmstorp

Alternativ beteckning för Tyskstugan. Kan eventuellt innefatta även Nederfallet, Överfallet och Krustorp¹¹⁴. Namnet kommer troligen från jordeboken¹¹⁵.

Österlund

Annat namn på Gatstugan under Frälsegården. Låg vid landsvägen väster om gatan söderut vid Frälsegården.

Övre Bredgårdens stuga

Tidigare benämning på fastigheten Bergshammar 5:15, *Hamra*

Övrigt

Fornminnen

Citat ur Rannsaking om antikviteter Anno 1667¹¹⁶:

Widh Bärghammars östra Kyrkeport ligger ett Stycke af en Steen medh Runske bookstäfver på skrifwit, såsom och på samma Steen et vthuggit vapn, och ingen kan minnas när han tijt kommen är: Strax wäster om Kyrkan finnes och många kullar och höger

¹¹² 04-BER-84 Tysktorp 1:1 bildad 1911-03-28, uppmätning skedde 1907

¹¹³ Gods och gårdar 1938

¹¹⁴ 04-BER-84

¹¹⁵ Hfl AI:9 sid 117.

¹¹⁶ Ivar Annerbeck, Tuna En historia om min hembygd sid 8

Uti Bergzhammars sochn¹¹⁷,

Uti Broby gärde starx wijd landz vägen äro tvenne stora höga eller Ättebackar.

Snöröjning

Vägen genom Bergshammars socken var riksväg mellan Nyköping och Norrköping. Hemmanen i socknen hade skyldighet att snöröja vägen. Delaktigheten var kopplad till mantal. Delen från Nyköping till Krokek var enligt särskilt beslut fördelad på 15 delsträckor varav Bergshammarsbönderna svarade för två. Även Väderbrunnsvägen var reglerad på samma sätt.

Från Kungsholmsbro till Bergshammars Frälsegård: Västergården, Mellangården, Östergården, Frälsegården, Ekeby och Vreta

Från Bergshammars Frälsegård till Svalsta Gata: Bredgården, Backa, Ista, Broby, Åby och Torp¹¹⁸

I beslut uppläst i Bergshammars kyrka den 27 maj 1894 framgår att om man inte var nöjd kunde man överklaga hos Kungl. Majt. och Rikets Kammarkollegium. Texten är rätt målande och återges som Bilaga X.

Bilden nedan föreställer visserligen inte snöröjning på riksvägen (det är Åby gata 1916 eller 1917) men visar ändå på vedermödorna.



¹¹⁷ Ivar Annerbeck, Tuna En historia om min hembygd sid 10

¹¹⁸ Torp var sedan 1844 uppdelad i två hemman, Östra och Västra Torp men detta hade tydligen inte uppmärksammats av beslutsförfattaren. De hade tillsammans ½ mantal.

Bilagor med ägarhistorik

Litt A Östergården

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare/anm
1724-1755				
1763-1782				
1777				
1790-1801				
1801-1805				
1806-1815				
1813			Lars Svensson , Greta Andersdotter, Erik Andersson, Anna Ersdotter	<i>Östergårdens hustomter delades upp mellan dessa delägare</i>
1816-1820			Anna Ersdotter	
1821-1825			Anders Ersson f1798? till 1825 och Änkan Anna Ersdotter	
1826-1830				Per Larsson f 17780316 i Lunda infl 1827
1831-1835			Per Larsson och Änkan Anna Ersdotter f1758 Råby	
1836-1840			Per Larsson	
1841-1845		Östergården	Per Larsson	
1844		Östergården	Per Larsson f177800316	
1846-1850		Östergården	Per Larsson	
1851-1855		Östergården	Till 18540411 Per Larsson (död) Sedan Anders Gustaf Persson f 18230409 50% Arvingar 50 %	Anders Gustaf Persson (son till Per Larsson) Carl Carlsson
1856-1860		Östergården	Per Larssons änka Katarina Henriksdotter	Anders Gustaf Persson
1861-1865		N1 Östergården	½ Anders Gustaf Persson ½ Lars Perssons arvingar	<i>Lars Perssons arvingar=Anders syskon</i>
1866-1870		N 1 Östergården	Anders Gustaf Perssons arvingar och Lars Perssons arvingar	
1871-1875		N 1 Östergården	Anders Gustaf Perssons arvingar och Lars Perssons arvingar	

1876-1880		N 1Östergården	Anders Gustaf Perssons arvingar och Lars Perssons f1806 arvingar	
1881-1885		N 1Östergården	Anders Gustaf Perssons arvingar och Lars Perssons arvingar	
1886-1890		N 1Östergården	Anders Gustaf Perssons (son till Per Larsson) arvingar och Lars Perssons arvingar	
1891-1895		N 1Östergården	1/2mantal Anders Gustaf Perssons arvingar och Lars Perssons arvingar= Enk Anna Katarina Persdotter	Karl Gustaf Larsson f1837(son till Lars Persson) död 19000419 Johan Erik Larsson född 18550410
1896-1903				
1904-1910		N1 Östergården 1 mtl	Karl Gustaf Larssons sterbhus	
1911-1918			Karl Gustaf Larssons arvingar till ?	
1919-1927		Bergshammarsby Nr 1 Östergård	Frans Oskar Johansson född 18631109 Svennevad Örebro till 1919 och sedan Anders Gustaf Andersson född 18651005 Lännäs Örebro	
1928-1935			Från 19280322Karl Gösta Hammarlöf	

Litt Ba Mellangården

Mellangården Litt Ba 2:2 Hälften av ½=1/4 mtl

Denna del av Mellangården blev kvar på ursprunglig plats vid laga skiftet

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare
1826-1830	4	Bergshammars by Mellangården No 2	Per Larsson Lars Larsson	Per Larsson flyttar till Östergården 1830
1831-1835	108	Bergshammars By No2 Mellangården	Lars Larsson	Lars Larsson förefaller äga båda delarna av Mellangården denna period ½ mantal
1836-1840	3	Bergshammars by No 2 Mellangården ½ mtl	Lars Larsson född 17820729	
1841-1845	80	Bergshammars by No 2 Mellangården	Lars Larsson	
1844	Laga skifte	Bergshammars by No 2 Mellangården	Lars Larsson fick skiftet Ca och kvarbo på Mellangården	
1846-1850	8	Nr 2 ¼ Mellangården	Lars Larsson	
1851-1855	7	Nr 2 ¼ Mellangården	Lars Larsson	
1856-1860	7	Nr 2 ¼ Mellangården	Lars Larsson	Anders Petter Larsson född 18230822, son till Lars Larsson brukare
1861-1865	5	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Lars Larsson	Anders Petter Larsson
1866-1870	5	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Lars Larsson	Anders Petter Larsson
1871-1875	5	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Lars Larsson	Anders Petter Larsson
1876-1880	5	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Lars Larsson död 18761228 Anders Petter Larsson blir ägare	Anders Petter Larsson
1881-1885	5	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Anders Petter Larsson	Från 18830524 Johan Erik Andersson född 18570307 på Torp inflyttad från Övre Bredgården, son till Anders Ersson f18181025. Lars Larsson var farfar till Johan Eriks hustru Johanna Sofia Andersdotter
1886-1890	5	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Till 1890 Anders Petter Larsson död 18900531 7500 kr taxeringsvärde enl. bouppteckning	Johan Erik Andersson
1891-1895		Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Anders Petter Larssons arvingar Änkan Sofia Ersdotter född 1818	Johan Erik Andersson
1896-1903	5	Bergshammar Nr 2	Anders Petter Larssons	Johan Erik Andersson

		Mellangården ¼ mtl krsk	arvingar	
1904-1910	5	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Anders Petter Larssons arvingar	Johan Erik Andersson
1911-1918	4	Bergshammarby nr 2 Mellangården 1/4 mtl	Johan Erik Andersson död 19180914. Bodde på Övre Bredgården från 1913. Blev ägare under perioden	Johan Erik Andersson tills han blir ägare. Erik Oskar Johansson född född 18900929. Son till Johan Erik
1919-1927	5	Bergshammarsby nr 2 Mellangården	Johan Erik Anderssons arvingar	Erik Oskar Johansson
1928-1935	8	Bergshammarsby nr 2 Mellangården	Johan Erik Anderssons arvingar	Erik Oskar Johansson
1936-1941	13	Bergshammarsby nr 2 Mellangården		Erik Oskar Johansson
1938	Gods och gårdar	Mellangården	Sofia Andersson (men ovanstående arvingar är nog mer korrekt)	Erik Oskar Johansson
1942-1946	13	Bergshammar 2:2 Mellangården		Erik Oskar Johansson till 1944-05-06 <u>Gustaf</u> Herbert Sigvard Karlsson fr 1944-07-17
1947	Gods och gårdar	Bergshammars Mellangård	Karl Henning Karlsson f1885-12-15, ägde även Övre Bredgården Gårdarna drevs i sambruk Han bodde i Tuna, Enstaberga 1:22	<u>Gustaf</u> Herbert Sigvard Karlsson, född 1918. Svärson till Karl Henning.

Litt Bb Mellangården, Västergårdsandelen

Mellangården Litt Bb 2:3 1/4 mtl

Jonas Ersson ägde vid skiftet, skulle flytta. Ägde även Bredgården Ca 1/6 mantal som han fick från sin svärfar Anders Nilsson innan skiftet var klart.

Litt Bb del kallas i husförhör 1841-1845 först för Mellangården men denna benämning stryks och det står Vestergården. Åren därpå 1846 till 1875 står det dock endast Mellangården

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare/anm
1826-1830	4	Bergshammars by No 2	Lars Larsson Per Larsson född 17780316	Per flyttade till Östergården 1830 (som han sedan äger vid skiftet) Per och Lars är bröder
1831-1835	108	Bergshammars by No 2	Lars Larsson född 17820730 (enl f-bok!)	Lars förefaller äga båda delarna av Mellangården denna period ½ mtl
1836-1840	3	Bergshammars by No 2 Mellangården	Jonas Ersson är ägare sedan någon gång 1836-1840	<i>Jonas är måg hos Anders Nilsson på Mellangården</i>
1843-44	Laga skifte		Jonas Ersson	
1841-1845	81	Bergshammars by No 2 Mellangården 1/4 mtl	Jonas Ersson f17980909	
1844	Laga skifte	Bergshammars by No 2 Mellangården 1/4 mtl	Jonas Ersson fick skiftet Bb och skulle flytta från Mellangården. Fick även skiftet Ca	
1846-1850	9	Bergshammars by No 2 Mellangården 1/4 mtl	Jonas Ersson	Äger och brukar
1851-1855	8	Bergshammars by No 2 Mellangården 1/4 mtl	Jonas Ersson	Jonas Ersson på No 5
1856-1860	8	Bergshammars by No 2 Mellangården 1/4 mtl	Jonas Ersson på No 5	
1861-1865	6	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Jonas Ersson på No 5	<i>Sidan saknas i Genline men finns på Arkiv Digital</i>
1866-1870	6	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Jonas Ersson på No 5	Karl Erik Persson i Valstaäng <i>Sidan saknas i Genline men finns på Arkiv Digital</i>
1871-1875	6	<i>Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk</i>	Jonas Ersson död 18710212 Jonas Erssons arvingar	Karl Erik Persson Lars Gustaf Nyberg Nederfallet Johan Albert Jansson f18390629 flyttar hit 18730404
1876-1880	6	<i>Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk</i>	Jonas Erssons arvingar	
1881-1885	6	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Johan Albert Jansson	<i>Bor på Nr 2 men sedan på Nr 5 (Västergården)</i>
1886-1890	6	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Johan Albert Jansson på No 5	
1891-1895	6	Bergshammar Nr 2	Johan Albert Jansson på No	

		Mellangården ¼ mtl krsk	5	
1896-1903	7	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Johan Albert Jansson på No 5	
1904-1910	7	Bergshammar Nr 2 Mellangården ¼ mtl krsk	Johan Albert Jansson på No 5	
1911-1918	7	<i>Bergshammarsby No 2 ¼ mtl Mellangården</i>	Johan Albert Jansson på No 5	Johan Edvard Jansson f 18740325 (brukade även Västergården 1/6 mtl sedan 19051104)
1919-1927	-	<i>Ingen mer notering om denna fastighet i fsb</i>		

Georg och Axel Nilsson köpte Västergården 1/6 mtl 1918 och då troligen även denna Mellangårdsdel 1/4 mtl?

Litt Ca Bredgården, Västergårdsandelen

Bredgården / Västergården Litt Ca 1/6 mtl

Jonas Ersson ägde, skulle flytta. Ägde även Mellangården Bb ¼ mtl

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare/Anm
1836-1840	4	Bergshammars by No 5 Bredgården 1/6 mtl No 2 Mellangården	Anders Nilsson född 17720826	Mågen Jonas Ersson född 17980909, brukare sedan 1838
1841-1845	82	Bergshammars by No 5 Bredgården	Anders Nilsson Bodde på Mellangården. Hade utfärdat gåvobrev till mågen Jonas Ersson enligt skiftesprotokollet	
1844	Laga skifte	Bergshammars by No 5 Bredgården 1/6 mtl	Jonas Ersson fick skiftet Ca och skulle flytta från Mellangården. Fick även skiftet Bb	
1846-1850	10	No 5 Bredgården 1/6 5/12 Westergården	Jonas Ersson	Obs står Westergården i men överstruket i hfl
1851-1855	9	No 5 1/6 mtl Bredgården	Jonas Ersson	<i>Står inget om Västergården</i>
1856-1860	9	No 5 1/6 mtl Bredgården	Jonas Ersson	Carl Eric Ersson född 18251220, måg till Jonas
1861-1865	13	Bergshammar No 5 Bredgården 1/6 mtl Kr Sk	Jonas Ersson	Carl Eric Ersson död 18650225
1866-1870	13	Bergshammar No 5 Bredgården 1/6 mtl Kr Sk	Jonas Ersson	Karl Johan Andersson född 18340823 från 18650406 till 18670312
1871-1875	14	Bergshammar Nr 5 Bredgården 1/6 mtl	Jonas Ersson dog 1871. I bouppteckningen står att han då bodde på Västergården. Enl hfl var han bokförd på Nr 2 som är Mellangården/Västergårdsdelen Litt Bb. I hans bouppteckning	Johan Albert Jansson på Nr 2 är brukare. Även Carl Erik Ersson Nicolai

			står att han bara ägde ¼ mantal Västergården som är Mellangården Litt Bb.	<i>Var tog Litt Ca vägen?</i>
1876-1880	14	Bergshammar Nr 5 Bredgården 1/6 mtl	Jonas Erssons arvingar Johan Albert Jansson blir ägare Kan Johan Albert Jansson ha köpt Litt Ca innan Jonas dog?	Johan Albert Jansson född 18390629 bor på Nr 2 Mellangården
1881-1885	14	Bergshammar Nr 5 Bredgården 1/6 mtl	Johan Albert Jansson på Nr 2	
1886-1890	14	Bergshammar No 5 Vestergården 1/6 mtl	Johan Albert Jansson	
1891-1895	15	Bergshammar No 5 Vestergården 1/6 mtl	Johan Albert Jansson	
1896-1903	15	Bergshammar No 5 Vestergården 1/6 mtl	Johan Albert Jansson	
1904-1910	15	Bergshammar No 5 Vestergården 1/6 mtl	Johan Albert Jansson, han är även kyrkvård	Ernst Fredrik Eriksson arrendator en kort tid 1905
1911-1918	15	Bergshammar No 5 Vestergården 1/6 mtl	Till 19150409 Johan Albert Jansson (Flyttar till Löfsta) 19150409 till 19180415 Ernst August Trygg Från 19180415 Åkarna Axel o Georg Nilsson	Johan Edvard Jansson f18740325 arrendator 19051104
1919-1927	15	Västergården	Åkarna Axel o Georg Nilsson i Nyköping	Johan Halvar Eriksson är rättare
1928-35	17	Bergshammarsby no 5 1/6 mtl Västergården	Åkarna Axel o Georg Nilsson i Nyköping	Johan Halvar Eriksson är rättare Lövsta noterat under Västergården Karl Arvid Nilsson bor där 19351203-19360715 Olof Emanuel Nilsson flyttar till Västergården 19351203

Axel och Georg Nilsson brukade gemensamt till 1932

Olle Nilsson köpte 1936 sterbhusets andel av Västergården

Östorp inköptes 1934 och Västra Torp 1944

Fastigheten Bergshammar 13:1 (aktnummer 143) bildades 1945-11-27 genom sammanläggning av:

Bergshammar 2:3 (Bb, Mellangården ¼ mtl)

Bergshammar 3:2 (Da Nr 3 Torp med Nystugan 1:2)= Östra Torp=Östorp

Bergshammar 3:3 (Db Nr 3 Torp med Nystugan 1:3)=Västra Torp (Står faktiskt Västtorp i någon hfl)

Bergshammar 5:2 (Ca Bredgården 1/6 mtl)

Detaljer:

Västergården, Nederfallet,

Datum	Åtgärd/Handling	Innebörd
1934-04-15	Olle Nilsson köper <u>hela</u> 1/8 mantal Bergshammar 3:2 och 1/8 mantal Nystugan 1:2	Av Elvira Nilsson för 16000 (Östorp)
1937-01-01	Olle Nilsson köper <u>hälften</u> av ¼ mantal Bergshammar 2:3 och 1/6 mantal Bergshammar 5:2	Av Simon Johansson för 12900 (Västergården)
1942-03-12	Olle Nilsson köper <u>hela</u> Nederfallet 1:1	Av Isak Isaksson för 12000
1943-05-01	Olle och Georg Nilsson köper 1/8 mantal Bergshammar 3:3 och 1/8 mantal Nystugan 1:3	Av August Pettersson för 12000 (Västra torp)
1945-01-23	Georg Nilsson köper hälften av 1/8 mantal Bergshammar 3:2 och 1/8 mantal Nystugan 1:2	Av Olle Nilsson för 5000 (Östorp)
1947-04-01	Olle Nilsson köper hälften av 11/12 mantal Bergshammar 13:1	Av Georg Nilsson för 26600

Litt Cb Övre Bredgården

Övre Bredgården Litt Cb 5:3 i laga skiftet 1844 1/3 mtl

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare
1836-1840	5	Bergshammars By No 5 Bredgården	Erik Jonsson, arrendator i Wida född 17730428	
1841-1845	83	Bergshammars by No 5 1/3 Bredgården	Erik Jonsson flyttar hit 1842, var tidigare arrendator på Vida	Mågen Erik Jansson f17920910
1844	Laga skifte	Bergshammars by No 5 Bredgården	Erik Jonsson, fick skiftet Cb	Erik Jansson
1846-1850	15	No 5 1/3 Bredgården	Erik Jonsson	Erik Jansson död 18510420
1851-1855	13	No 5 1/3 Bredgården	Erik Jonsson	Från 1853 Anders Petter Persson född 1825
1856-1860	13	No 5 Bredgården	Erik Jonsson död 1860	Mågen Anders Petter Persson
1861-1865	15	Bergshammar Nr 5 Bredgården 1/3 Kr Sk	Till 1865 Erik Jonssons änka, Catharina Ersdotter född 17760614 till 1863 (död) Från 1865 Anders Ersson född 1817. Flyttade dit från Nr 3 1865. Hans hustru Eva Charlotta var dotter till Erik Jonsson	Till 18660323 Anders Petter Persson Skriven i Tuna fr 1866
1866-1870	15	Bergshammar Nr 5 Bredgården 1/3 kronoskatte	Anders Ersson	
1871-1875	15	Bergshammar Nr 5 Bredgården 1/3 kronoskatte	Anders Ersson	-
1876-1880	15	Bergshammar Nr 5 Öfre Bredgården 1/3 kronoskatte	Anders Ersson	
1881-1885	15	Bergshammar Nr 5 Öfre Bredgården 1/3 kronoskatte	Anders Ersson	Från 18811112 Anders Gustaf Andersson född 18501206. Är son till Anders Ersson
1886-1890	16	Bergshammar Nr 5 Öfre Bredgården 1/3 kronoskatte	Anders Ersson Hustrun Eva Charlotta Ersdotter dog 1895-12-20 och i bouppteckningen står att hon ägde 1/3 mtl kr.sk.Bergshammar No 5, taxerat till 8600 kr	Anders Gustaf Andersson
1891-1895	16	Bergshammar Nr 5 Öfre Bredgården 1/3 kronoskatte	Anders Ersson	Anders Gustaf Andersson
1896-1903	18	Bergshammar Nr 5 Öfre	Anders Ersson, död	Anders Gustaf Andersson

		Bredgården 1/3 mtl kronoskatte	18961217 Johan Erik Andersson född 18570307, son till Anders, Kyrkvärd bodde på Mellangården, blir ägare 18970315	flyttar till Råby Rönö 18970315. Han är bror till Johan Erik
1904-1910	19	Bergshammar Nr 5 Övre Bredgården 1/3 mtl kronoskatte	Johan Erik Andersson å Nr 2 (Mellangården)	<i>På Övre Bredgården finns även Stuga med fl.hus som ägs av Karolina Sofia Andersson, syster till Johan Erik (Övre Bredgårdsstugan=, Hamra?)</i>
1911-1918	19	Bergshammar by nr 5 Övre Bredgården 1/3 mtl	Johan Erik Andersson, bodde på Mellangården men flyttade till Övre Bredgården 1913 Han dör 19180914	Från 1912 Karl Gustaf Eriksson född 18820327 i Runtuna. Hans hustru Hilma Erika f18870826 är dotter till Johan Erik
1919-1927	17	Bergshammars by Nr 5 1/3 mtl Övre Bredgården	Johan Erik Anderssons arvingar	Karl Gustaf Eriksson
1928-1935	20	Bergshammarsby no 5 1/3 mtl Övre Bredgården	Johan Erik Anderssons arvingar	Karl Gustaf Eriksson
1936-1941	25	Bergshammarsby no 5 1/3 mtl Övre Bredgården	Står inget om ägarförhållande	Karl Gustaf Eriksson
1938	Gods o gårdar	Bredgården Övre	Fru Sofia Andersson (J E Anderssons arvingar)	Nuv. mangårdsbyggnad uppförd 1911 enl 1938 års Gods och gårdar
1942-1946	25	Bergshammars by n:5, Bergshammar 5:3	Står inget om ägarförhållande	Karl Gustaf Eriksson Flyttade till Runtuna 1944-04-01 Gustaf Herbert Sigvard Karlsson kom som arrendator 1944-06-17
			Oklart om dödsboet sålde direkt till KH Karlsson nedan	<u>Karl Gustaf Eriksson var delägare i dödsboet genom sin 1925 avlidna hustru Hilma Erika</u>
1947		Bergshammars Övre Bredgård	Karl Henning Karlsson, Enstaberga (svärfar till Gustaf Karlsson)	<u>Gustaf</u> Herbert Sigvard Karlsson, född 1918. Övertog arrendet 1944 av svärfadern som samma år köpt gården och även Mellangården Gustaf var gift med Margit Viola född 1912 i Kila

Litt Cc Nedre Bredgården

Nedre Bredgården Litt Cc, 5:4 1/3 mtl

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare
1836-1840	6	Bergshammars by No 5 Bredgården	1/3 Enk Anna Carlsdotter Wretmark född 17840803	
1841-1845	82	Bergshammars by No 5 Bredgården	1/3 Enk Anna Wretmark	Mågen Erik Andersson född 18110306 gift med Anna Sofia Wretmark född 18180307, gifta 1843
1844	Laga skifte	Bergshammars by No 5 Bredgården	Änkan Anna Wretmark blev ägare till Litt Cc vid laga skiftet, d.v.s Nedre Bredgården	
1846-1850	13	No 5 1/3 Bredgården	Mågen Erik Andersson död 18470227. Sven Otto Jansson f18230916 inflyttad från Broby 1847 som dräng, gift med Anna Sofia Wretmark 18490923 dotter till Anna Wretmark. Sven Otto var född i Hultsjö i Växjö stift	Anna Wretmark död 18460425
1851-1855	12	No 5 1/3 Bredgården	Sven Otto Janson	
1856-1860	12 10	No 5 Bredgården No 5 Bredgården	Sven Otto Jansson till 1857 1859-1860 Erik Persson f Björkvik 18220506 Fabrikör Otto Indebetou ¹¹⁹ i Nyköping	Sven Otto Jansson flyttar till Kärrboda 1857 Erik Persson flyttar till Lunda 1860
1861-1865	18	Bergshammar No 5 1/3 Bredgården	Otto Indebetou	Många drängar kommer och går men ingen person utsedd som brukare
1866-1870	18	Bergshammar No 5 1/3 Bredgården	Otto Indebetou	Dito
1871-1875	20	Bredgården no 5 1/3 kronoskatte	Otto Indebetou och hans hustru sålde till Johan August Andersson I Torp för 8100Rdr enligt lagfartsprotokoll 18731007 Ala:103 AD Bild 3130 Från 1875-09-30: Erik Wilhelm Ericsson f1834-09-20 Brännkyrka	Anders Fredrik Karlsson till 18720317
1876-1880	18	Bergshammar Nr 5 Nedre Bredgården 1/3 kronoskatte	Erik Wilhelm Ericsson	
1881-1885	18	Bergshammar Nr 5 Nedre Bredgården 1/3 kronoskatte	Erik Wilhelm Ericsson	

¹¹⁹ Hans son, Harald Otto Indebetou f1846 i Nyköpings Västra var Fil dr och har skrivit mycket om Nyköpings historia enligt Håkan Norén, finns källhänvisad i hans Nyköpings Historia Del II.

1886-1890	19	Bergshammar Nr 5 Nedre Bredgården 1/3 kronoskatte	Erik Wilhelm Ericsson till 18870626(död)	
1891-1895	19	Bergshammar Nr 5 Nedre Bredgården 1/3 kronoskatte	Enkan Augusta Matilda Larsdotter f 18450305	
1896-1903	21-22	Bergshammar Nr 5 Nedre Bredgården 1/3 kronoskatte	Enkan Augusta Matilda Larsdotter flyttar ut 18991023 Anders Fredrik Eriksson f flyttar dit 18980929	
1904-1910	24	Bergshammar Nr 5 1/3 mtl kr.sk. Nedre Bredgården	Anders Fredrik Eriksson död 19090929 Änkan Kristina Sofia Ersdotter f 18450717 ägare Sonen Ernst Fredrik blir ägare	Sonen Ernst Fredrik Eriksson född 18791214 arrenderar, flyttar in 1905 från Västergården som han arrenderat
1911-1918	24	Bergshammar by nr 5 Nedre Bredgården 1/3 mtl	Kristina Sofia Ersdotter d 19150608 Delat ägarskap 1)K J Andersson född 1878 2)AF Erikssons arvingar	Ernst Fredrik Eriksson
1919-1927	23	Bergshammars by Nr 5 1/3 mtl Nedre Bredgården	Karl Johan Andersson f18780420	Ernst Fredrik Eriksson flyttar till Dunker 19190322
1928-1935	27	Bergshammarsby no 5 1/3 mtl Nedre Bredgården	Karl Johan Andersson (köpte 1919 enl 1947 års Gods och gårdar, brukade till 1942	
1936-			Karl Johan Anderssons måg Bertil Eriksson född 19060615 i Stigtomta, gift med Ebba Josefina Andersson född 19060615 i Kila tog över. De hade 2 döttrar Ingrid och Mary	

Litt Cd Nya Bredgården

Nya Bredgården Litt Cd 5:5 1/6 mtl

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare
1836-1840		Bergshammars by No 5 Bredgården	Anteckning ej hittad	
1841-1845	82	Bergshammars by No 5 1/6 Bredgården	Erik Persson d.y. på Broby född 17940520, Hade köpt enligt bouppteckning	
1844	Laga skifte	Bergshammars by No 5 Bredgården	Erik Persson d.y. fick skiftet Cd	

1846-1850	12	Nr 5 1/6 Bredgården	Erik Persson	
1851-1855	11	Nr 5 1/6 Bredgården	Erik Persson	
1856-1860	11	Nr 5 1/6 Bredgården	Erik Persson	
1861-1865	17	Bergshammar Nr 5 Bredgården 1/6	Erik Persson	
1866-1870	17	Nr 5 1/6 Bredgården	Erik Persson	Anders Gustaf Johansson på Ista
1871-1875	17	Bergshammar N 5 Bredgården 1/6 man krs	Erik Persson död 18740508 ägde enligt bouppteckningen	Anders Gustaf Johansson Anders Petter Ersson i Broby
1876-1880	17	Bergshammar No 5 Nya Bredgården 1/6 kronoskatte	Till 18770917 Erik Gustaf Ersson född 18210429 Anders Gustaf Andersson i Djupvik, Kvarsebo	Från 18780428 Per Fredrik Welander f18470117
1881-1885	17	Bergshammar No 5 Nya Bredgården 1/6 kronoskatte	Anders Gustaf Andersson	Per Fredrik Welander
1886-1890	18	Nya Bredgården 1/6 kronoskatte	Anders Gustaf Andersson	Per Fredrik Welander
1891-1895	18	Nya Bredgården 1/6 kronoskatte	Anders Gustaf Anderssons arvingar	Per Fredrik Welander
1896-1903	22	Bergshammar Nr 5 Nya Bredgården 1/6 mtl kronoskatte	Anders Gustaf Anderssons arvingar	Per Fredrik Welander flyttar till Kvarsebo 19020827 Från 19010314 Karl Fredrik Velander
1904-1910	22	Bergshammar Nr 5 Nya Bredgården 1/6 mtl kronoskatte	Anders Gustaf Anderssons arvingar Karl Fredrik Velander ägare 1907. Äger först 3/80 mtl, sedan 1/6	Karl Fredrik Velander
1911-1918	22	Bergshammar by nr 5 Nya Bredgården 1/6 mtl	Karl Fredrik Velander	
1919-1927	21	Bergshammar by nr 5 Nya Bredgården 1/6 mtl	Karl Fredrik Velander	
1928-1935	25	Bergshammar by nr 5 Nya Bredgården 1/6 mtl	Karl Fredrik Velander	Karl Fredrik Velander flyttar till No 4 Frälsegården 1930 Alfred Georg Karlsson född 1901 från 1930 blir brukare
1947	Gods o gårdar	Bergshammars Nya Bredgård	Karl Fredrik Vellander (påstås att han köpt gården 1907)	Levi <u>Holger</u> Velander född 1912. Övertog arrendet från fadern 1945

Torp och Nystugan t.o.m. 1840

För tiden efter 1840 se Östra respektive Västra Torp

Sidhänvisningar enligt maskinslagna nummer i övre högra hörnet

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare/Anm
--------	------	-----------------	-------	-------------

1724-	16	Torpet	Ovisst	Först antecknat namn är Carl ???
1745-1755	117	Torpet	Ovisst	Herman v Seger? T 1747
1756-1762		Hfl saknas för denna period	Rådmannen Baltzar Hoffler i Nyköping död 1767. Oklart betr hur ägandet överfördes till sönerna. Brodern Zacharias fick Mellangården.	
1763-1772	10	Torp första roten	Från 1767 troligen Baltzar Hoffler f 1718. Denne ägde gården vid 1777 års laga skifte och när han dog enligt bouppteckning.	Fr 1763 Baltzar Hoffler f 1718, son till ovanstående Hoffler noterad som boende
1773-1782	92	Torp första roten	Baltzar Hoffler	
1783-1789	12	Torp	Baltzar Hoffler	
1790-1799	11	Bergshammarsby Torp	Baltzar Hoffler 1797, död	
1800-1801	26 Al:4	Torp och Nystugan		Anna Maria Forsman, änka efter Baltzar
1801-1805	11 Al:5	Bergshammars by Torp		Enk Fru Anna Maria Hoffler
1806-1810	33 Al:5	Bergshammars by Torp		Fru Anna Maria Hoffler
1806-1810	20 Al:6	Bergshammars by Torp Torp och Nystugan	Hofconducteuren Anders Sundström, inflyttad 1808 fr Nyköping Ägdes 1808 av Herr Hoffler på Åsby, d.v.s. troligen Carl Adam H, son till Baltzar	Anna Maria Hoffler till 1806 (död) Mamsell ? Forsman f 1748 i Lunda, syster till Anna Maria, flyttade till Kärrboda 1810
1811-1815	96 97	Torp och Nystugan No 3	Erik Larsson ¼ mantal Anders Sundström ¼ mantal	Sundström flyttade till Malmö 1811
1816-1820	31	Bergshammars By Torp No 3 och Nystugan	Ägandet anges inte i hfl. Bonden Lars Persson f 17630325 i St Malm bor på Torp. Comminister Anders Fogelquist likaså År 1818 ägs Torp av Lars Persson och Erik Larsson enligt delning av Österängen 04-BER-41	Löjtnanten vid Kungliga Örlogsflottan Baron Polycarpus Cronhjelm med fru Baronessan Elisabet Kristina Marks von Wurtemberg bor på Torp 1814-1816
1821-1825	119 120	Bergshammars By Torp No 3 och Nystugan Bergshammars By Torp No 3 och Nystugan	Lars Persson bor där. Bonden Erik Larsson f 17750630 i Bhmr (äger fortfarande vid laga skiftet	f.d. brukspatron Adolf Magnus Widbeck f 1771 i Småland?

			1844)	
1826-1830	10	Bergshammars By No 3 och Nystugan	Lars Persson död 1830 Arbetskarl Jonas Hedman f17941105 blir ägare	Brukspatronen Widbeck flyttar till Helgona 1826
	11	Bergshammars By No 3 och Nystugan	Erik Larsson	
1831-1835	112	Bergshammars By No 3 och Nystugan	Jonas Hedman	
	113	Bergshammars by Torp el Nystugan	Erik Larsson	
1836-1840	7	Bergshammars By No 3 Torp och Nystugan	Jonas Hedman f17941105	Anders Ersson f18061219 är brukare 1838-1840
	8	Bergshammars By Torp eller Nystugan, oförmedlat ¼ Nystugan dito 1/2	Erik Larsson	

Litt Da Östra Torp-Östorp

Ägarhistorik Torp med Nystugan Litt Da i skiftet 1844. Ref 04-BER-49 sid 62 m.fl.

Refnr: Bergshammar 3:2 och Nystugan 1:2

Noterat som "Nr 3 Torp ¼ förmedlat till 1/8 kronoskatte och Nystugan 1/8 frälse, äges av Snickaren Jonas Hedman, har med skyldighet till utflyttning bekommit för 1 stång följande ägor åker....."

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare
1841-1845	84	Bergshammars by No 3 Torp eller Nystugan	Jonas Hedman	Jonas Hedman flyttade 1845 till Kroktorp under Väderbrunn
1846-1850	20	No 4 ¼ Torp eller Nystugan	Fr 1847 Kyrkvärden Erik Ersson vid Mellantorp f17870208 ¹²⁰	
1851-1855	19	No 4 ¼ Torp eller Nystugan	Erik Ersson ¹²¹	Sonen Karl Gustaf Ersson f18300728 flyttar dit 1855
1856-1860	19	Torp m (eller?) Nystugan	Till 18580915 Erik Ersson (död) Sonen Karl Gustaf Ersson blir ägare	
1861-1865	9	Bergshammar nr 3 1/8 kronoskatte	Till 18650207Karl Gustaf Ersson (död) Dottern Karolina Matilda Karlsdotter f18550210 blir ägare	
	10	Torp el Nystugan ¼ förmedlat till 1/8 mant	Karl Gustaf Erssons arvingar	

¹²⁰ I AI:10 sid 20 står att Erik och hans hustru ej har begått nattvarden sedan 1844

¹²¹ Eric Ersson ägde även Blacksta nr 1, ¼ mantal vid laga skiftet på Blacksta 1855 men sålde till Petter Persson

		frälse		
1866-1870	9 10	Bergshammar nr 3 1/8 kronoskatte Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	Karolina Matilda Karlsdotter på No 3 Karolina Matilda Karlsdotter	Göran Henrik Andersson f18360905 blir brukare 18690517
1871-1875	10 11	Bergshammar nr 3 1/8 kronoskatte Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	<i>Till 1874</i> Karolina Matilda Karlsdotter Ny ägare Adolf Fredrik Gustafsson I St Marsäng Karolina, Adolf	Karolina flyttade till St Marsäng 1874 som hustru till Adolf Fredrik Gustafsson
1876-1880	10 11	Bergshammar nr 3 1/8 kronoskatte Östtorp Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	Adolf Fredrik Gustafsson Göran Henrik Andersson blir ägare, oklart exakt när Adolf Fredrik Gustafsson, Göran Henrik Andersson	Göran Henrik Andersson
1881-1885	10 9	Bergshammar Nr 3 Öst-Torp 1/8 mtl kronoskatte Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	Göran Henrik Andersson Göran Henrik Andersson	Brukade även Västra Torp
1886-1890	10 11	Bergshammar Nr 3 Östtorp 1/8 mtl kronoskatte Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	Göran Henrik Andersson Göran Henrik Andersson	
1891-1895	10 11	Bergshammar Nr 3 Östtorp 1/8 mtl kronoskatte Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	Göran Henrik Andersson Göran Henrik Andersson	
1896-1903	10	Bergshammar Nr 3 Östtorp 1/8 mtl med Nystugan 1/4 förmedlat till 1/8 mtl kr sk	Göran Henrik Andersson	
1904-1910	10	Bergshammarsby Nr 3 1/8 mtl Östtorp med 1/8 mtl Nystugan	Göran Henrik Andersson,	Johan August Andersson som arrendator från 1906
1911-1918	10	Bergshammarsby Nr 3 1/8 mtl Östtorp med 1/8 mtl Nystugan	Göran Henrik Andersson, död 19120522, änkan ägare Johan Edward Johansson 19170509 till 19180931 August Johansson från 1918	Karl David Karlsson som arrendator från 1912
1919-1927	10	Bergshammarsby Nr 3 1/8 mtl Östtorp med 1/8 mtl Nystugan	August Johansson	
1928-1935	13	Bergshammars by Nr 3 1/8	August Johansson	August Johansson flyttar till

		mtl Östtorp med 1/8 mtl Nystugan	Karl Simon Johansson, flyttar dit 1930 som jordbruksarbetare och senare ägare Östra Torp inköptes 1934 av ägaren till Västergården Olof Nilsson.	Mellantorp 1935
1936-			Fastigheten Bergshammar 13:1 (aktnummer 143) bildades 1945-11-27 genom sammanläggning av: Bergshammar 2:3 (Bb, Mellangården ¼ mtl) Bergshammar 3:2 (Da Nr 3 Torp med Nystugan 1:2)= Östra Torp=Östorp Bergshammar 3:3 (Db Nr 3 Torp med Nystugan 1:3)=Västra Torp Bergshammar 5:2 (Ca Bredgården 1/6 mtl)	

Fastigheten Bergshammar 13:1 (aktnummer 143) bildades 1945-11-27 genom sammanläggning av:

Bergshammar 2:3 (Bb, Mellangården ¼ mtl)¹²²

Bergshammar 3:2 (Da, Nr 3 Torp med Nystugan 1:2)= Östra Torp=Öst-torp=Östorp

Bergshammar 3:3 (Db, Nr 3 Torp med Nystugan 1:3)=Västra Torp

Bergshammar 5:2 (Ca, Bredgården 1/6 mtl)

Litt Db Västra Torp

Ägarhistorik Torp med Nystugan Litt Db i skiftet 1844. Ref 04-BER-49 sid 62 m.fl

Refnr: Bergshammar 3:3 och Nystugan 1:3 (dvs den del som innehåller Näbbtäppan/Västra Torp)

Noterat som "Nr 3 Torp ¼ förmedlat till 1/8 kronoskatte och Nystugan 1/8 frälse, äges av Bonden Erik Larsson, har med skyldighet till utflyttning bekommit för 1 stång följande ägor åker....."

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare
1841-1845	85	Bergshammars by, Torp eller Nystugan	Erik Larsson f17870208 Hustrun Stina Cajsa Nilsson död 18431224	Sonen Anders Ersson f18171025
1846-1850	18	No 4 Torp eller Nystugan	Änklingen Erik Larsson	Sonen Anders Ersson
1851-1855	17	No 4 1/4Torp eller Nystugan	Änklingen Erik Larsson	Sonen Anders Ersson
1856-1860	17	Torp m (eller?) Nystugan	Änklingen Erik Larsson	Sonen Anders Ersson

¹²² I mantalslängden för 1941 står att Bergshammar 2:3 ägs och brukas av Olof och Georg Nilsson samt att de äger Västergården 5:2 som är på 1/6 mantal

1861-1865	7	Bergshammar nr 3 1/8 Kronoskatte	Till 1864-10-24 Hemmansägaren Erik Larsson, död 18641024 Från 1865 Johan August Andersson f 18371013 i Bhmr Johan August Andersson	Sonen Anders Ersson till 1865 då han flyttar till Bredgården 1/3 mtl som ägare Johan August var son till Anders Ersson
	8	Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse		
1866-1870	7	Bergshammar nr 3 1/8 kronoskatte	Johan August Andersson	Enligt lagfartsprotokoll 1873 Ala:103 AD Bild 3110 sålde Indebetou till J A Andersson stället för 7072 Rdr (Taxerat till 6000)
	8	Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	Johan August Andersson	
1871-1875	8	Bergshammar nr 3 1/8 kronoskatte	Till 18750430 Johan August Andersson Från 18751115: 1.Karl Johansson f18210514 2.August Wilhelm Jonsson f 18460406 Johan August Karl Johansson	Johan August flyttade till Tuna 18750430 Troligen släktbyte för gården-ingen samband klarlagt
	9	Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse		
1876-1880	8	Bergshammar nr 3 1/8 kronoskatte Westra Torp	1.Karl Johansson 2.August Wilhelm Jonsson Som ovan	Ägde hälften var. Karl var August Wilhelms svärfar
	9	Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse		
1881-1885	8	Bergshammar Nr 3 Vestra Torp 1/8 mtl kronoskatte	1.Karl Johansson 2.August Wilhelm Jonsson Som ovan	"Brukas av Göran Henrik Andersson" (Han ägde Östorp)
	9	Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse		
1886-1890	8	Bergshammar Nr 3 Vestra Torp 1/8 mtl kronoskatte	Till 18890215 1.Karl Johansson (död 0215) 2.August Wilhelm Jonsson	"Brukas av G H Andersson i Östorp" men detta är överstruket. Det är även struket att August Wilhelm är hälftenägare, köpte kanske den delen? Karl ägde enligt bouppteckningen 2/48 mantal No 3 Bergshammars by samt 2/48 mantal Nystugan värt 1666,66
	9	Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	August Wilhelm	
1891-1895	8	Bergshammar Nr 3 Vestra Torp 1/8 mtl kronoskatte	August Wilhelm Jonsson	
	9	Torp el Nystugan ¼ förm till 1/8 frälse	August Wilhelm Jonsson	
1896-1903	8	Bergshammar Nr 3 Vestra Torp, 1/8 mtl med Nystugan 1/4 förmedlat till 1/8 mtl kr sk	Till 19031024 August Wilhelm Jonsson Från 19030314 Göran Viktor Andersson f	August Wilhelm Jonsson flyttade till Tuna 19031024 Göran Viktor är son till

			18720212i Bhmr på Östorp. Står Östorp i födelseboken för 1872	Göran Henrik på Östorp
1904-1910	8	Bergshammar Nr 3 Vestra Torp, 1/8 mtl med Nystugan 1/4 förmedlat till 1/8 mtl kr sk	Göran Viktor Andersson	
1911-1918	8	Bergshammar Nr 3 Vestra Torp, 1/8 mtl med Nystugan	Till 19110310 Göran Viktor Andersson Från 19110310 August <u>Henning</u> Pettersson ¹²³ f 18690922 i Stigtomta	Göran Viktor Andersson flyttade till Stigtomta 19110310
1919-1927	8	Bergshammars by Nr 3 Västra Torp med Nystugan	August Henning Pettersson	
1928-1935	11	Bergshammars by 1/8 mtl Västra Torp med Nystugan	August Henning Pettersson	August dog 19510219, Bodde då på pensionärshemmet i Bergshammar
1936-			Västra Torp inköptes 1944 av ägaren till Västergården Olof Nilsson.	

Fastigheten Bergshammar 13:1 (aktnummer 143) bildades 1945-11-27 genom sammanläggning av:

Bergshammar 2:3 (Bb, Mellangården ¼ mtl)

Bergshammar 3:2 (Da, Nr 3 Torp med Nystugan 1:2)= Östra Torp=Öst-torp=Östorp

Bergshammar 3:3 (Db, Nr 3 Torp med Nystugan1:3)=Västra Torp

Bergshammar 5:2 (Ca, Bredgården 1/6 mtl)

Litt E Frälsegården

Se beskrivning under Hemman ovan

Litt F Åttinge/Ottinge Kaplansboställe som blev församlingshem

I äldre tider fick prästerna sin försörjning delvis genom den skatt som utgick i form av tionde och som prästen fick ta del av men de fick även själva svara för brukandet av mark som tillhörde kyrkan. Med tanke på prästens arbetsuppgifter inklusive att sköta folkbokföringen genom förande av husförhörlängder, födelse-och dödböcker m.m. fick nog det praktiska arbetet skötas av anställd personal.

I Bergshammar låg prästgården strax väster om kyrkan och kallades med varierande stavning Åttinge eller Ottinge i husförhörlängderna.

- Den sista prästen som bedrev/deltog i jordbruk på Ottinge var troligen komminister Johan Hellberg d.y. till början av 1870-talet. Eventuellt kan Alfred Bergstedt ha deltagit som hälftenbrukare från 1880.

¹²³ | protokoll från från auktion på Ista 1912 kallas han "H Petterson på Torp"

- Den sista prästen som bodde på Ottinge var Theodor Alfred Lindén som flyttade 1907.
- Den siste brukaren av Ottinge prästgård som även bodde där (till 1975) var Gustaf Karlsson f1900

1872 flyttade Johan Hellberg till Åby från Ottinge. Drängar o pigor flyttar in och ut på Ottinge men även Mamsell Maria Katarina Hellberg (Johans syster) 1874 men hon dör 1875-10-02

1880-05-01 flyttade komminister Johan Alfred Bergstedt f 1850-03-25 till Ottinge närmast från Kattnäs där han varit ca 1 år efter att tidigare varit i Tuna några år som pastor. Samtidigt även Karl Anders Andersson f 1829-07-16 som då står som "hälftenbrukare" men 1881-85 som brukare men ändrat till "Statsdräng". Oklart vem som var den andra hälftenbrukaren!

1880-06-04 var det av-och tillträdessyn av Ottinge. Ett mycket detaljerat och intressant syneprotokoll finns i Jönåkers Häradsrätts Dombok som beskriver gårdens skick och nödvändiga underhållsarbeten efter att någon syn inte förekommit på 100 år. 1899-05-19 flyttar Bergstedt till Västerås. Gården brukas av Johan Albert Jansson på No 5 (Västergården) sedan 1897-05-01

1899-10-05 flyttar komminister Theodor Alfred Lindén till Ottinge från Sorunda

1900-05-01 tillträder Oskar Henning Eriksson som arrendator men dör 1901-06-07

1907-05-02 flyttade Theodor Alfred Lindén till Örebro

1908-05-01 inflyttade arrendatorn Karl Fredrik Broman från Tuna. Han gifte sig 1908 med Elin Johanna Andersson f 1884 som var född på Mellangården i Bergshammar.

1919 inflyttade Reinhold Andersson med familj från Väderbrunn/Tallstugan som arrendator

1920 flyttade Broman med familj till Västergården som jordbruksarbetare. Västergården ägdes då av Axel och Georg Nilsson i Nyköping. Broman flyttade dock vidare till Nicolai 1921

1945-03-22 inflyttade Erik Bertil Andersson f19050828 med familj som ny arrendator på Ottinge. Övertog formellt arrendet från Reinhold Andersson 1945-03-14. 1950 bor han dock på Hjerresta i Tuna och är f.d. arrendator.

1950 är Gustaf Evert Karlsson f1900 i Lästringe arrendator. Oklart när han kom, församlingsboken ännu ej offentlig. Arrendator även 1960 och 1970. Han avled 19750304, då fortfarande skriven på Ottinge.

Komminister Bengt Åkesson kom 1976 och tog initiativ till församlingshem i två etapper.

Först renoverades den gamla prästgården för att underlätta barntimme-och konfirmandundervisning.

Utdrag ur prästfrun Eivor Åkessons berättelse om församlingshemmet:

Jag antar att det var Bengt (Åkesson) som drev på att det gamla Åttinge först skulle repareras och tas i bruk. Han längtade efter

ett trivsamt rum för konfirmanderna och tyckte, att barntimmebarnen också behövde bättre lokaler än den gamla sockenstugan. Rumsindelningen nere behölls. Köket moderniserades. Övervåningen blev konfirmandrum med ett litet gavelrum som andaktsrum. En härlig majsöndag (1977?) var det invigning med kyrkkaffe, som Arbetskretsen stod för. Kaffet dukades i köket och dracks ute på stående fot, och sedan blev det husesyn med Linnéa Agmyr som guide i sitt gamla föräldrahem. Hon kunde berätta om hur rummen hade använts. Det ena hörnrummet hade kvar sin prägel av finrum med vackra, gammaldags tapeter.

Byggnadslov för nytt församlingshem beviljades 1977-12-08 och bygge av det nya församlingshemmet skedde under 1978 med taklagsfest 25 aug och invigning 3 Dec. Byggnaden uppfördes i samma stil med brutet tak som den gamla prästgården och en tidigare uthuslänga på samma plats.

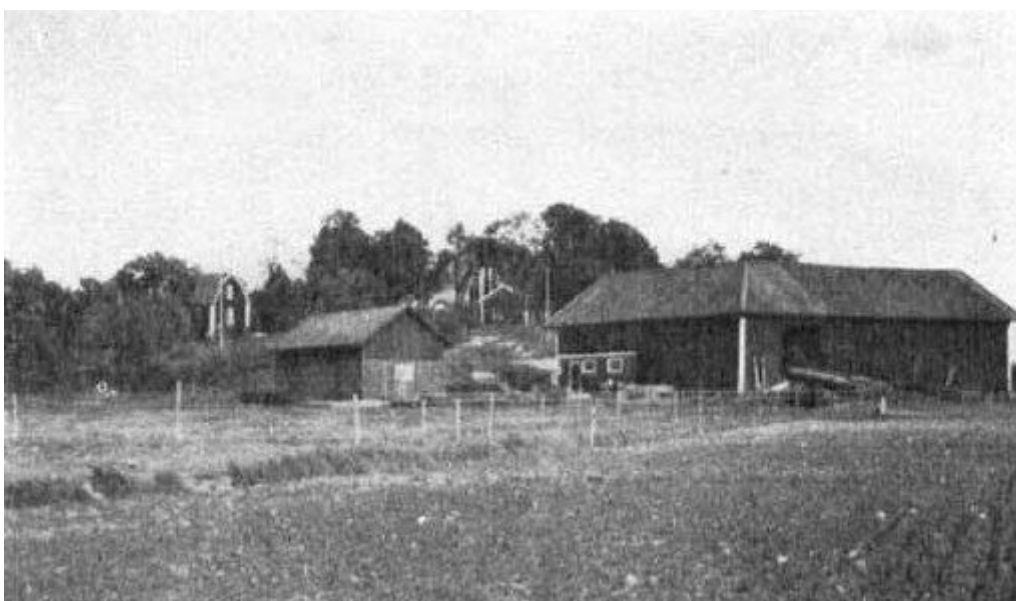


Laga skiftet i Bergshammars by 1843. Ottinge fick Litt F där bl.a. gårdstomterna 297 och 298 ingick.

291 och 292 är den gamla gården Torp som tilldelades Övre Bredgården som i huvudsak motsvarar Hamra idag. 290 t.v. om gångvägen till kyrkan är fattighustomten, senare kyrkvaktarboställe. 293 var sockenhustomt och klockarens täppa och motsvarar ungefär kyrkogårdsutvidgningen 19XX.



Bergshammars kyrka med Ottinge prästgård i bakgrunden. På platsen för uthuset står idag Bergshammars församlingshem byggt i samma stil. Bilden tagen före kyrkogårdutvidgningen norrut 1928



Ottinge prästgård med ekonomibyggnader 1940-tal



Ortofoto 1960 som visar att ladugårdarna på prästgården och Övre Bredgården samt uthuset på nuvarande församlingshems parkering ännu inte har rivits.



Ottinge prästgårds mangårdsbyggnad på 1930-talet (från Gods och Gårdar 1938)



Ottinge prästgårds uthus där Bergshammars församlingshem nu står. Troligen 1960-tal



Ottinge prästgård före kyrkogårdsutvidgning västerut 19XX

Litt G Källstugan

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare/anm
1724-	21	Kiellstugorne	?	
1745-1755	119	Kiellstugorne	?	

1763-1772	13	Kjellstugun?	Lars Larsson f 1699	<i>Dottern Maria förpassad til Tallstugan Sonen? Johan till skomakaren</i>
-1789	94	Kjällstugun	?	
1783-1788	16/19	Kjällstugun	Lars Larsson f 1720? Jonas Andersson f1741	
1790-1801	16/29	Källstugan	?	
1801-1805	19	Källstugan		
1806-1810	37	Källstugan	Till 1807 Erik Ersson	<i>Erik flyttar till Tuna 1807</i>
1811-1815		Källstugan	Står noterat som öde	
1816-1820		Källstugan	Från 1819 Eva Charlotta Tiseliuss f Arvall	
1821-1825		Källstugan	Från 1819 Eva Charlotta Tiseliuss f Arvall	
1826-1830		Källstugan Skattelagt torp	Eva Charlotta Tiseliuss f Arvall	
1831-1835		Kjellstugan Skattelagt torp	Eva Charlotta Tiseliuss	
1836-1840			Till 1836 Eva Charlotta Tiseliuss f17681201 i Bettna Från 1839 Erik Nilsson	
1841-1845			Erik Nilsson	
1844			Erik Nilsson	
1846-1850		Kjellstugan	Erik Nilsson	
1851-1855		Kjellstugan	Till 18520904 Erik Nilsson Från 18520904 Anders Ersson	
1856-1860		Kjellstugan	Anders Ersson	
1861-1865		Kjellstugan	Anders Ersson	
1866-1870		Kjellstugan	Anders Ersson	
1871-1875		Kjellstugan	Till 18731205 Anders Ersson Från18731205 änkan Maria Kristina Ersdotter	
1876-1880		Kjellstugan	Till 18800821 Maria Kristina Ersdotter Från 18801103 Karl Erik Larsson, f18191001	Karl Erik är son till Lars Larsson på Mellangården
1881-1885		Källstugan	Karl Erik Larsson	
1886-1890		Källstugan	Till 18900330 Karl Erik Larsson Från 18900330 Karl Gustaf Blomgren f18420812	
1891-1895		Källstugan	Karl Gustaf Blomgren	Karl Erik m familj flyttar till Ollonstugan1891
1896-1903		Källstugan	Karl Gustaf Blomgren	Per Fredrik Hagman m familj inkl Svante bor på Kjällstugan en tid
1904-1910		Källstugan	Karl Gustaf Blomgren (<i>hör illa</i>)	Johan Erik Blomgren brukare
1911-1918		Källstugan	Karl Gustaf Blomgren	Johan Erik Blomgren

				brukare
1919-1927		Källstugan	Till 19240329 Karl Gustaf Blomgren(död) Från 19240329 Johan Erik Blomgren	
1928-1935		Källstugan	Till 1930 Johan Erik Blomgren	
1947				
-1970-2012?			Axel o Elna Andersson	

Nystugan under Östergården

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare/Anm
1724-	-	-	-	-
1745-1755	120	Nystugan	Antas vara Nystugan under Östergården Står på samma sida som Ollonstugorna och Mellantorp	
1756-1762	-	Hfl saknas för denna period	-	
1763-1772	16?	Nybyggning?	Östergården	Per Eriksson f1686 d 1765 Står på samma sida som Mellantorp. Kan vara nybygget på Östergårdens mark som blev
1773-1782			Östergården	Ingen notering
1783-1789	18	Nybygge	Östergården	Katarina Olofssdotter f 1718 (Kanske ett annat nybygge?)
1790-1799	22 Al:4	Nybygget	Östergården	Katarina död 1795
1800-1801	30 Al:4	Nystugan	Östergården	Muraren Anders Österberg f 1770 i Bhmr
1801-1805	24	Nystugan	Östergården	Muraren Anders Österberg
1806-1810	39 Al:5	Nystugan	Östergården	Anders Österberg, Murare hos Sundström i Nyköping
1811-1815	102	Nystugan under No 1	Östergården	Muraren Anders Österberg
1816-1820	40	Nystugan på No 1	Östergården	Anders Österberg
1821-1825	129	Nystugan på No 1	Östergården	Anders Österberg
1826-1830	20	Nystugan på No 1	Östergården	Anders Österberg död 1829
1831-1835	123	Nystugan på No 1	Östergården	Österbergs änka Christina Persdotter vistas tidtals i Årdala hos dess Måg
1836-1840	17	Nystugan	Östergården	Christina död 18400330 Från 1840 Skomakaren Johan Björk Carl Persson f18021211 Björk flyttar till Krokek men

				kommer tillbaka
1841-1845	97	Nystugan på Östergårdens ägor Förpantnings ???fararen	Östergården Fr 1844 Jonas Hedman fick Östra Torp i laga skifet	Skomakaren Björk bodde här även 1842-1845, framgår inte vart han tog vägen Torparen Carl Persson flyttade till Nederfallet 1841
1846-	-	Ingen notering längre		Nystugans byggnader skulle enligt skiftesbeslut bortforslas genom Östergårdens försorg.

Nystugor/Nybyggen under andra rotar

Period	Sida	Benämning i hfl	Ägare	Brukare/Anm
1724-	105 (203)	Nybyggning	-	Verkar vara Svaltorp Lars Swala bor där
1745-1755				
1763-1772	47	Nystugun 3:e roten	Johan Ersson f 1730	
1773-1782				
1783-1789	34/55			Sid 55 Nybygge på Ekeby Sid 34 Står ihop med Kroktorpet?

Swalans torp, Lars Swala. Se AI:1 sid 1

Sockenstämmoprotokoll

Sockenstämman 1900-01-14 §1

Föredrogs från Kommunalnämnden inkommet förslag om hundskattens höjande från 3kr till 5kr och blev detta förslag av kommunalstämman med enhälligt **ja** antaget.

Vidare beslöt stämman i enl med kommunalnämndens förslag att hundskatten skall användas till kläder för fattiga skolbarn och överskottet därvid, i händelse av sådant, tilläggas kommunalkassan och dess användande av stämman beslutas.

Sockenstämman 1901-03-23

Då diskuterades sockenbiblioteket.....

Bibliotekarien åtnjuter för sitt besvär ett årligt arvode av 15kr. Kostnaden för såväl bibliotekariens avlöning som för inköp av böcker m.m. **bestridas av hundskattemedlen** och möjligen influtna pliktpengar.....

Bokinköpen bestämmes av bibliotekarien och församlingens komminister i samråd och kunna de ej enas hänskjutes frågan till skolrådet.....

Sockenstämma 1908-10-04 §8

Beviljade stämman sökt anslag till Tuna-Bergshammars Föreläsningsanstalt för höstterminen 1908 och vårterminen 1909 ett belopp med tillhopa 35kr och skulle dessa medel utgå av hundskatten.

Sockenstämman 1910-03-19 §4

Upplästes från kommunalnämnden en så lydande skrivelse: " Till kommunalstämman i Bergshammars församling. Till Bergshammars församlings kyrkostämma har för avgivande av infortrat yttrande remitterats kommunalstämmans underdåniga genom kommunalnämnden ingivna framställning om nådig upplåtelse för evärdelig tid av den s.k. klockaregården till plats för tilltänkt nybyggnad innehållande fattighus m.m. Kyrkorådet som haft att förbereda detta ärende har anskaffat från Lantmäteriet i Nyköping utredning rörande samma jords kamirala natur och därav inhämtat att i Lantmäterikontoret befintliga kartor och handlingar antyda, än att egendomen tillhör hela samfälligheten Bergshammars by, än att där är en kronolägenhet, utredningen slutar så. En rättslig utredning om dessa förhållanden torde vara av nöden för att däri vinna full visshet. På grund härav och då den rättsliga utredningen skulle medföra ej blott flerårigt dröjsmål med påbörjandet av den nödiga nybyggnaden utan och oöverstigliga kostnader för församlingen, vartill via eventuell utbrytning från samfälligheten kommer stora besvär och kostnader för markens gravationsfria överlåtande på socknen, finner kommunalnämnden skäligen hemställa till kommunalstämman att till Kungl. Majt ingå med underdånig ansökan att få återkalla sin förut gjorda underdåniga framställning framställning i ämnet" Bergshammar den 21 feb 1910 på Kommunalnämndens vägnar, Alfred Broberg Kommunalordförande.

Efter slutad överläggning beslöt stämman i enlighet med kommunalnämndens förslag, att återkalla berörd handling och uppdrogs åt kommunalnämnden att verkställa beslutet.

Sockenstämman 1910-05-22 §2

I fattighusfrågans betänkande har kommunalnämnden icke kommit till något fördelaktigt resultat evad det avser att förvärva lämplig tomt att bygga fattighus på inrymmande såväl sockenstuga som **kyrkvaktarbostad**. Skälen härtill är flera huvudsakligen är det omöjligt att finna säljare där platsen är lämplig. Däremot har det lyckats kommunalnämnden att kunna förelägga kommunalstämman ett annat förslag, nämligen att köpa lägenheten Gustafsborg till ålderdomshem enär kommunalnämnden i huvudsak anser det lämpligt till ifrågavarande ändamål. I sådant fall att detta förslag kan genomföras föreslås gamla fattighuset till kyrkvaktarbostad och därmed får församlingen båda rummen i den nu befintliga sockenstugan anses den kunna fylla församlingens behov för sitt ändamål.

Not 1:Gustafsborg inköptes och användes som ålderdomshem 1911-1918 då gemensamt ålderdomshem för Tuna-Bergshammar byggdes i Svalsta

Not 2: Fattighuset som blev kyrkvaktarbostad var ännu 2009 registerad som samfällighet S:2 med följande delägare:

Bergshammar 4:1 (Frälsegården)
Bergshammar 5:4 (Sv Kyrkan)
Bergshammar 5:5 (Pojkarnas bostadsrättsförening)
Bergshammar 13:1 (Västergården)
Bergshammar 14:110 (Östergården)
Ottinge 1:1 (sv Kyrkan)

För att reda ut ägarfördelningen måste i princip en utredning göras med utgångspunkt från det som gällde vid laga skiftet (1844). 2010 genomfördes dock en förrättning så att kyrkan nu är ensam ägare.

Sockenstämma 1908-10-04 §8

Beviljade stämman sökt anslag till Tuna-Bergshammars Föreläsningsanstalt för höstterminen 1908 och vårterminen 1909 ett belopp med tillhopa 35kr och skulle dessa medel utgå av hundskatten.

Bilaga om Försvunna pengar

Referens: Jönåkers Häradsrätt Ala:61 1831-1831 Arkiv Digital Bild 2320

Ödmjukt anförande till Jönåkers Häradsrätt uti målet emellan mig och den sig påkallade låter
Rättaren Eric Lindros i Hagby Thuna socken;

I anledning av den stämning under nr 15 Förenämnde Lindros å mig utvärkat får jag härmed äran
anföra:

Att jag vid hemfärd från Nyköpings Marknad den 23e sistlidna September i sällskap med Lindros förlorade omkring 50 Rd Bco förvarade uti en sedelbok i min bröstficka-Under vägen sade vi till på ett ställe vid namn Millantorp i Bergshammars socken där jag begärde och erhöll hvardera en Kopp Caffé hvarpå Lindros äfven bestod hvarsin Kopp, då jag betalade mitt Caffé hade jag min sedelbok och mina pänningar i behåll som Wärdfolket på stället Kan intyga äfvensom att de såge att jag riktigt nerstoppade min sedelbok och med däruti förvarade Pänningar hvarefter vi tillsammans fortsatte resan till Hagby, hvarunder jag aldrig var utur vagnen förrän jag hemkom till nyssnämnda ställe då jag genast ingick uti mitt rum, där jag genast saknade min sedelbok. Frågade genast efter Lindros, då jag erhöll det svaret, att han gått ut åt Ladugården hvarjämte .. mina Pigor som åkte med mig bakuti vagnen ?? sedel, att Lindros under åkandet emellan Mellantorp och Hagby flera gånger famntagit mig, med en hand om ryggen och den andra öfver bröstet, utan att hon kunnat märka huruvida Lindros tagit något utur min ficka, håller hon icke ens kommit att tänka på Sådant.

Vid hemkomsten då jag saknade Pänningarna blef jag häröver bestört. Vetande att ingen annan än Lindros varit i mitt sällskap kunde således icke annat än misstänka honom om Tillgreppet af ifråga kommande Pänningar , och kan det väl hända att jag då, uti ifvern hverkligen beskyllt honom därför, hen om så skedt får jag nu inför den respektliga Domstolen sådan återkalla, heller jag icke för närvarande tilltror mig att emot honom kunna bevisligen styrka ett sådant tillmäle.

Jag hoppas likväl att den respektliga Domstolen nogsamt inför dät jag icke af nu anförda skäl saknat full anledning till ?? hos mig emot honom väckte misstroende helst han vad jag tror icke om sig äger så särdeles god fröjd; och som ett bevis därpå får jag nämna där han flera gånger i veckan nattetid

sedan allt folk gått till hvila liksom smyger sig ut och inn genom fönsträn istället för att som vanligt är, gå genom dörren samt att han derföre av mig varnad, lämnad till svar dät angår dig icke, detta är min väg- och ehuru jag med bräder låtit Öfverspika det fönstret han för denna sin passages bekvämlighet behagar har detta ändock icke varit tillräckligt hinder, emedan han densamma genast ifrånbrutit och tagit vägen som förut.

Änteligen får jag Ödmjukast anhålla dät den respektliga Domstolen måtte ?? mig frikänna för dät af Lindros uti stämningen mig yrkade ansvar, samt att han däremot skyldig anför, att till mig, efter Domstolens godkännande erlägga en skälig ersättning för de härigenom mig åtvugne Rättegång besvär

Jäders Tingställe den 5 Oktober 1831

Erik Andersson Hagby (Bomärke "J")

Enlig husförhör Hagby 1831-1835 flyttade Erik till Svärta 1832. "Undergått 23 dagar vatten och bröd och uppenbar kyrkoplikt i Tuna för det han slagit och misshandlat sin fader".

Erik var född i Helgona 1802-08-20 och kom till Hagby 1820 närmast från Bergshammar. Erik Lindros var inflyttad från V Vingåker 1831 men flyttade 1831 till Tunaberg.

Vatten och bröd var ett mycket kännbart straff se t.ex

http://sv.wikipedia.org/wiki/Vatten_och_br%C3%B6d

Bilaga om gränskonflikten Bergshammar-Tuna

Ref: Protokoll från Laga skifte på Annerbeck i Tuna socken 1767

Paragraf 8

Några oredige stenar på ----follsbacken, norr om stora landsvägen; vilka stenar vi kunde för ...säkra..... uppgift tas? Efter som av samma backeoch år avtagen de rätta staven förmenas vara rubbad och förkommen emellertid uppvisades desse som skola merändels inträffa med förra stället eller staven. Vid dessa linjers.....stakning så väl som vid det övrig voro. Från Annerböck föreskrivan tillika med innehavde av de på dennabyamark belägna avgärdade hemman Hagby oförmedlat ett och ett halvt mantal. Bokhållaren Johan Wahrstedt Enstaberga ett halvt mantal, Pehr Jonsson Råsbäcken ¼ och Grönstorp 1/8. Eric Sebell vilka på det kraftigaste den av Bergshammars By närvarande uppviste rågångbestridde... Och att så mycket mera sin talan styrka åberopa de sig genom kartan som deras bevista rågång utmärkes vilken inträffar med själva sockenskillnaden emellan Ista i Bergshammar och Svalsta i Tuna..... ??=häradshövdingen Anders Olofsson i Svalsta berättade att han av avl. (avlidne) Olof Jonsson ibidem (också från Svalsta) en man av hög ålder hört det skillnaden (....) vid nämnda asp emellan dessa byar städse varit. De ifrån Bergshammar närvarande ville ?? styrka termer att de marken inom tvisten oklandrat hittintills

nyttjat och att torpen som (??) uppodlade voro antagna såsom i Bergshammar belägna vilket med kyrkboken skulle styrkas. Undertecknad föreställde samtliga närvarande om de i vänlighet ville träffa någon billig jämkning uti denna mark att dymedelst undvika vidlyftig rättegång så att den påstående ägodelningen uti skogen mellan intressenterna av Annerbecks Bolby måste jämväl kunde vinna sitt på syftande ändamålet vartill de å ömse sidor sig ej begiva ville.....därtill uppgick (?).... Bägge pretentionslinjerna och det visar både kartan den marken en tvistepark som består av sådan beskaftenhet som vidare förmälas skall. Ehuru samtliga som intressera uti Annerbecks skola åstundat bliva från var annan åtskillnad så nödsakades de låta termer bero tills å vederbörande det avgjort blivet vilken rågång av desse stridige bliver fast och ståndande. Emellertid uträknades alla tillägorna varefter denna delning förättades bostället och skattebönderna emellan på inägorna. Dessförinnan samrådde om delningsstället vid sådant att taga var sina gården nämnda Norr. Och Västra gårdet skulle efter proportion Bostället tilläggas. varmed en övriga delen av Västra gårdet och hela östra dito skulle Hans och Jon tillfalla. I början av förättningen efter val bad? Boställsinnehavaren att få delning på ängarne men efter vidare efterfinnande av ängarnas ojämna bördighet avstod han sitt påstående med begäran att få dem bärga och nyttja hädanefter som hittills. Varmed samtl åtnöjdes. Blev alltså följande delte....

Bilaga om snöröjning

Utdrag ur beslut uppläst i Bergshammars kyrka den 27 Maj 1894 av

Den som med detta beslut.....

(Under bearbetning)

Bilaga om Åttinge vid komminister Bergstedts övertagande från Hellberg

(Påbörjad renskrivning...)

Ref: Jönåkers Häradsrätts Dombok 1880 Ala:110 Bild 4520 och följande.

År 1880 den 4 Juni förrättades af undertecknad Häradshöfvdning och ordinarie domare i orten, laga af-och tillträdessyn å Kapellans?? Åttinge i Bergshammars socken af Jönåkers Härad emellan Komministern J.A. Bergstedt, tillträdare och aflidne Komministern Johan Hellbergs sterbhusdelägare, hans enka Johanna Hellberg, dottren Maria Elisabet Hellberg gift med Herr Löjtnanten Albert Höijer samt ogifta dottren Hertha Catharina Hellberg, afträdare därvid betrodde ledamöterna af nämnda härads nämnd Häradsdomaren Erik Broman i Karltorp? Erik August Carlsson i Kjulshammar, Carl Theodor Carell? Å Tengsta och Johan erik Janson i Emtnäs.

Sedan Komministern Bergstedt i en till domkapitlet? Den 9 ? Mars ingiven skrift begärt synens företagnade, hade förrättningen blivit till denna dag utsatt och kallelser dertill utfärdats och

tillstädeskommo , då förrättningen nu kl 9 f.m. tog sin början, Komminister Bergstedt personligen, vid sin talans anförande biträdd af t.f. Landsfiskalen N A Malmberg, samt enkefru Hellberg och löjtnanten Höijer genom befullmäktigade ombuden för förmyndaren för Hertha Catharina Hellberg Löjtnanten Ludvig Berggren, på grund af fullmakt Lantbrukaren Lindberg på Vreta hvarjemte såsom ?? ombud anmälde sig Komministern C J Larsson i Nykyrka på grund af Domkapitlets i Strengnäs för honom utfärdade förordnande.

Sedan uplyst blifvit att Komminister Hellberg tillträtt befattningen såsom komminister i församlingen den 1 November 1849 och att hans sterbhusdeltagare afträdt bostället den 1 Maj innevarande år tillkännagiva? Tillträdaren och ombuden att efter hvad de kunnat inhämta några laga af-och tillträdessynicke förrättats å bostället under detta århundrade, utan att bostället af hvarje tillträdare öfvertagits efter öfverenskommelse mellan honom och aftädaren.

Till ledning för förrättningen inlemnade vice Häradshöfdingen Wellander instrument öfver ekonomiska? Besiktningar af kronofogde och nämnd förrättade den 2.4 Juli 1805, den 29 Juli 1848, den 10 September 1853, den 30 Augusti 1858, den 8 September 1863, den 9 Oktober 1868, den 27 Augusti 1873 och den 24 September 1878.

Efter att ?? bestämt priser å dagsverken och materialer hemställde parter och ombud att synen skulle fördela sig så att ???hafvanden och två nämndemän besiktigade åbyggnader samt två nämndemän gärdesgårdar och ??

Härefter företogs synegången i följande ordning

Manbyggnaden. Af instrumentet öfver ekonomiska besiktningen 1805 inhemtades att istället för den stugebyggnad som vid dåvarande boställsinnehavare Komminister Tiseliuss tillträde år 1786 enl instrument öfver då hållen tillträdeshusesyn funnits vid bostället hade Komminister Tiseliuss på egen bekostnad och med köpt timmer uppfört en byggnad bestående af förstuga, sal, två kamrar å ena sidan och en kammare och ett kök å andra sidan samt vind med en kammare äfvensom under huset två kallrum med väggar af murad gråsten och serskilda dörrar, att Komminister Tiseliuss vid besiktningen anmält att han ej vill hafva denna byggnad ansedd såsom boställets våningsbyggnad under andra villkor att såvida hans efterträdare en gång med honom eller hans arfvingar derom kunde ?? och öfverenskomma emedan han i annat fall skulle förse bostället med laga våningshus.

I samtliga öfvriga företedda instrument öfver ekonomiska besiktningar var detta hus uptaget såsom "boställsbyggnad", dock innehöll instrument för besiktningen 1863 följande anteckning.

"På begäran (fortsättning på BILD 4530)

Bilaga om folkbildning

Notis i Södermanlands Nyheter onsdagen den 20 januari 1909

Tuna-Bergshammars folkbildningsförenings sedvanliga vinterfest hölls förliden lördag och söndag i Tuna Kyrkskola besökt av minst 4-500 personer. Utom en mängd anordningar i basarväg roades publiken av grammofonmusik, "gluntsång" samt både först och sist av "Kalle Johan"; enligt egen utsago en gammal sjöman som med en dråplig humor förtäljde om sina märkvärdiga resor till sjöss.

I föredragsväg må antecknas först och främst docenten Nils Holmgrens charmanta föreläsning under lördagen om Sydamerikas djurvärld förr och nu samt läraren C. A. Edkvists från Krylbo föredrag om "Vårt ungdomsliv". Talaren berörde de lyten, som ganska ofta utmärker ungdomens, stundom även de äldres liv, t.ex. supandet, svärjandet, kortspelet, dansen m.m. samt anvisade en hel del bildningsmedel till ett mera sunt ungdomsliv, exempelvis goda böcker och föreläsningar, väckande diskussioner samt i rent kroppsligt hänseende idrotten, skytteväsendet, folklekar m.m.

Herr E anförde också båda dagarna lekar i vilka ungdomarna deltog med liv och lust. T.f. kronolänsman E. Engman deklamerade Fänrik Ståls sägner och påminde om det finska 100-årsminnet. Affärerna tycktes gå med kläm, men behållningen lär bli obetydlig enär rätt stora kostnader nedlagts på den s.k. ideella delen av programmet.

En jordbrukskurs om 12 dagar öppnades den 18 dennes i Tuna kyrkskola och räknade cirka ett 50-tal fasta deltagare. Kursen leds av agronomen Ragnar Lindhé.

Notis i Södermanlands Nyheter den 17 mars 1909

Tuna-Bergshammars folkbildningsförening höll förliden söndag sitt andra årsmöte i Ekeby skola. Trots det dåliga vädret hade ett 30-tal medlemmar infunnit sig. Föregående års räkenskaper inom såväl folkbildningsföreningen som dess föreläsningsanstalt granskades och godkändes. Årsberättelserna föredrogs. Ur desamma må anföras följande: Föreningen, som 1908 räknat omkring 60 medlemmar hade haft 5 sammanträden, varvid förekommit dels föreningens egna löpande ärenden, men också kortare föredrag, diskussionsfrågor, deklamation och uppläsningar. I regel har sammanträdena avslutats med sång och folklekar. Tre större fester ha hållits, nämligen en den 26 feb till minne av Roskildefreden 1658, en midsommarfest och en Gustaf Adolfsfest. Föreningen hade haft till låns 3 st. vandringsbibliotek stationerade i Tuna, Hulterså och Glashyttans skolor med 241 utlån under en sammanlagd utlåningstid av 6 månader.

Föreläsningsanstalten hade under året hållit 26 föreläsningar inom Tuna och Bergshammars församlingar jämte 5 st. s.k. barnföreläsningar med förevisning av historiska och geografiska bildserier.

Respektive styrelser omvaldes med få undantag. Nämndeman C.A. Eriksson, S:t Annerbeck hade undanbett sig omval såsom kassör och valdes i stället för honom lantbrukaren E Broman, Torp. Såsom lekledare nyvaldes bokhållare E Berggren, Berga och såsom sångledare likaså hr Viktor Engman, Ullevi.

Under kafferasten höll t.f. kronolänsman E Engman ett föredrag om "fosterlandskärlek och fosterland" och folkskollärare J A Karlsson påminde om 100-årsminnet av den 13 mars 1809¹²⁴.

Handlanden Ludvig Johansson, Nyköping höll därpå en sakrik och intressant föreläsning "På insekternas livsområde", belyst med ljusbilder.

Sedan frågan om eget bibliotek kommit så långt att föreningen därtill har en liten grundfond om 60 kr tillsattes en kommitté om fem personer att söka ordna frågan, söka statsanslag m.m. nämligen fru

¹²⁴ Gustav IV Adolf gör sig redo att fly till hären i Skåne men arresteras av generaladjutant Carl Johan Adlercreutz och fem andra adelsmän på Stockholms slott (Wikipedia)

Maria Lindh, Glashyttan, fröken Hilda Karlsson Tuna skola, hr Ludvig Johansson, E. Engman och J.A. Karlsson.

I föreningen ingingo 4 nya medlemmar och uppgår medlemsantalet till omkring 80 st. Nästa möte hålls annandag påsk i Glashyttans skola.

Litteraturförteckning

Tunabygden

Bergshammars Hembygdsförening, Indelningsverket i Bergshammar Nr 2. Utgivningsår 2005

Att göra

Studera mantalslängder.T.ex. 1810 / Vol 90 Bild 880: Var fanns dess gesäller och lärningar i Bergshammar?

NEDAN: Utdrag från SVAR Länsstyrelsen i Söd Län, Jordeböcker för1825

Bergshammar upptar 21 sidor

9 1 a Register — för — Södermanlands Högstämmandes Special Fördelbok — uprättad år 1825. —	
Vonåkers Härad Bergshammars socken Tuna Lunda Kila Björkvik Kalla Stykyrka Stigomta Bärbo Nikolai Rönö Härad Lid socken Ripsa Ludgou	
	1.
	33
	101
	159
	221
	312
	33
	352
	41
	43
	5

Sida 116

9

1 a

Register

— för —

Södermanlands Högstadsdomes

Special Jordbok

— uprättad år 1825. —

Fönökers Härad		
Bergshammars socken		1.
Tuna		37
Lunda		101
Kila		159
Björkvik		291
Kalla		312
Stykyrka		33
Stigromta		350
Bärbo		41
Nikolai		
Fönö Härad		
Lid socken		43
Ripsa		5
Ludgou		

Sida 118

Sida 119